

Informe INSOCAT

per a la millora de l'acció social

**Indicadors socials
a Catalunya en relació
al context estatal i europeu**

Núm. 10 | TREBALL PRECARI, HABITATGE PRIVATIU I MANCA D'INVERSIÓ SOCIAL

15
anys

reptes
propostes
accions

entitats
catalanes
d'acció
social



Realitzat per Georgina Marín Nogueras, investigadora social,
amb la col·laboració de Júlia Montserrat, doctora en Economia

Març 2019
www.acciosocial.org

ECAS és una federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social que treballen de manera prioritària amb col·lectius en situació o risc d'exclusió social.

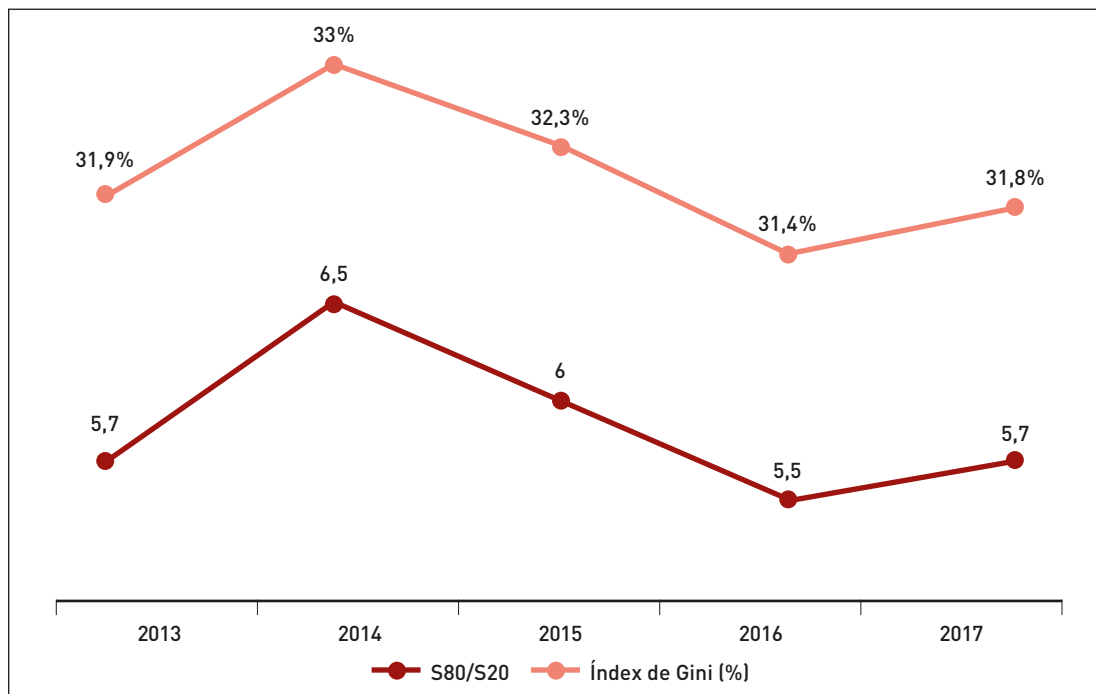
L'atenció directa que presten les organitzacions membres d'ECAS i la tasca de la pròpia federació per vertebrar el sector es fonamenten en la lluita per la igualtat d'oportunitats per a tota la població, així com en la voluntat de transformar la societat per fer-la més justa i equitativa. El nostre objectiu és sumar esforços i vehicular-los per afavorir la inclusió, fer efectius els drets de les persones, promoure la plena ciutadania i contribuir al benestar de tota la població mitjançant la construcció d'una societat basada en el compromís i la corresponsabilitat, amb una cohesió social sòlida i duradora de la qual tots siguem partícips.

RESUM EXECUTIU	3
Metodologia: la tria dels indicadors	11
Definicions i anàlisi	11
Aportacions qualitatives d'entitats d'ECAS	11
1. POBRESA I EXCLUSIÓ SOCIAL	12
1.1. Taxa de risc de pobresa	12
1.2. Taxa AROPE (Taxa de risc de pobresa o exclusió social)	14
1.3. Desigualtat d'ingressos	16
2. TREBALL I ATUR	19
2.1. Evolució recent de l'atur i de l'ocupació	19
2.2. Atur de llarga durada	22
2.3. Llars sense ocupació	24
2.4. Condicions de treball	26
2.5. Ingressos procedents del treball	30
3. EDUCACIÓ I EXCLUSIÓ SOCIAL	32
4. SALUT I CONDICIONANTS SOCIALS	35
4.1. Salut autopercebuda i limitacions	35
4.2. Trastorns crònics, depressió i problemes de pes	37
5. HABITATGE I SUBMINISTRAMENTS	40
5.1. Desnonaments	40
5.2. Habitatge, pobresa i pobresa energètica	42
5.3. Despesa en habitatge i subministraments	45
6. INVERSIÓ PÚBLICA I PROTECCIÓ SOCIAL	50
6.1. Transferències socials	50
6.2. Inversió pública en polítiques socials	52
6.3. De la Renda Mínima d'Inserció a la Renda Garantida de Ciutadania	54
6.4. Pensions	56
6.5. Equipaments residencials	60

INOSCAT 10 | RESUM EXECUTIU

Les desigualtats tornen a créixer a Catalunya: després de disminuir entre 2014 i 2016, l'índex de Gini i el S80/S20 creixen lleugerament. El 20% de la població amb un nivell econòmic més elevat guanya 5,7 vegades el que guanya el 20% de la població amb un nivell econòmic més baix (el 2016 eren 5,5 vegades més) i l'índex de Gini és del 31,8% (31,4% el 2016).

Desigualtat econòmica a Catalunya
Indicadors de distribució personal de la renda, 2013- 2017 (%)



Índex de Gini | Mesura el grau de desigualtat entre els ingressos d'una comunitat, rang de valor del 0 al 100.

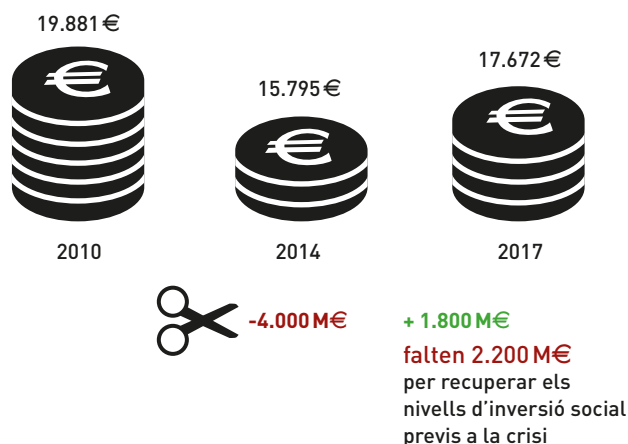
Índex S80/S20 | Mesura la desigualtat en la distribució a través de ràtios entre percentils. S'interpreta com la proporció dels ingressos totals percebuts pel 20% de la població amb majors ingressos en relació a la percebuda pel 20% de la població amb menors ingressos.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat

La pobresa augmenta: afecta el 23,8% de la població d'acord a la taxa AROPE (22,5% el 2016), que puja fins el 47,7% de la població estrangera (45,3% el 2016). Com venim alertant en els darrers anys als successius informes INSOCAT, **la pobresa es cronifica** i la suposada recuperació econòmica no es tradueix en una millora de les condicions de vida de la població; ans al contrari, **la precarietat en l'àmbit laboral i en l'habitatge** es perpetuen i es normalitzen.

El model socioeconòmic genera pobresa i desigualtats de manera estructural i **les polítiques públiques no hi fan front** amb la determinació i l'eficàcia necessàries. Les xacres socials s'agreugen, la **vulneració dels drets més bàsics** és constant i, davant la gravetat de la situació, no hi ha respostes institucionals transformadores que permetin revertir-la.

Inversió social abans i després de la crisi* (milions d'euros)



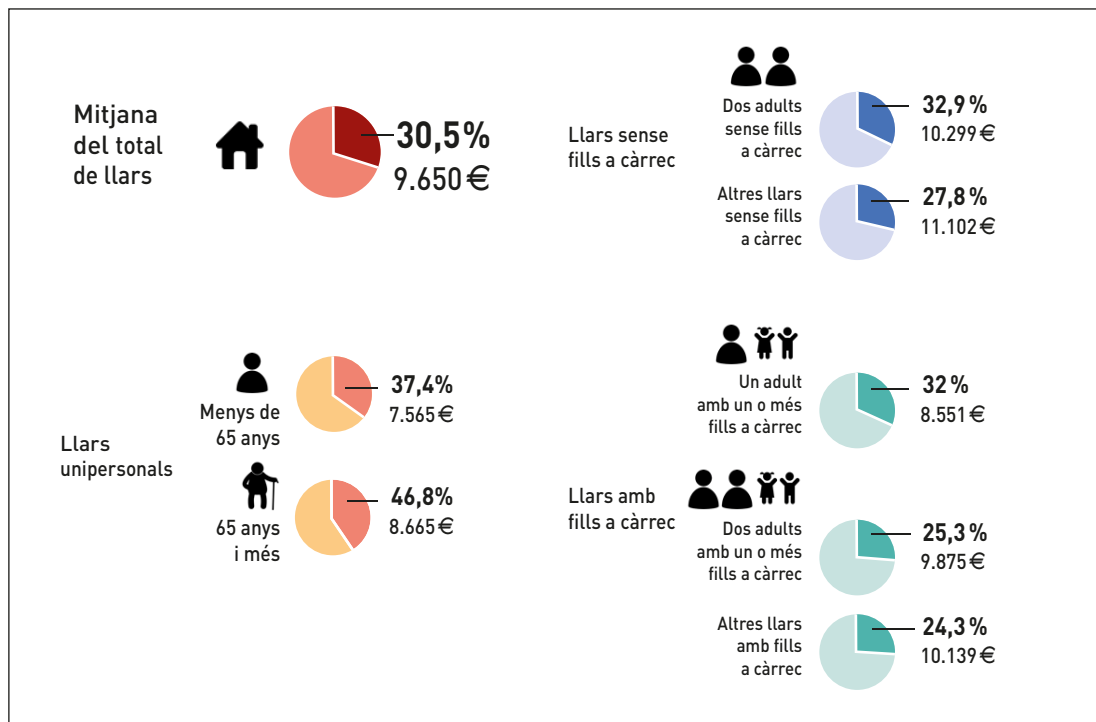
* Càlcul derivat de la suma d'inversió en salut, educació, habitatge i protecció i promoció social

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda)

Actualment els mercats laboral i immobiliari, caracteritzats per la inestabilitat i l'abús, generen empobriment i incrementen les desigualtats. Algunes dades significatives:

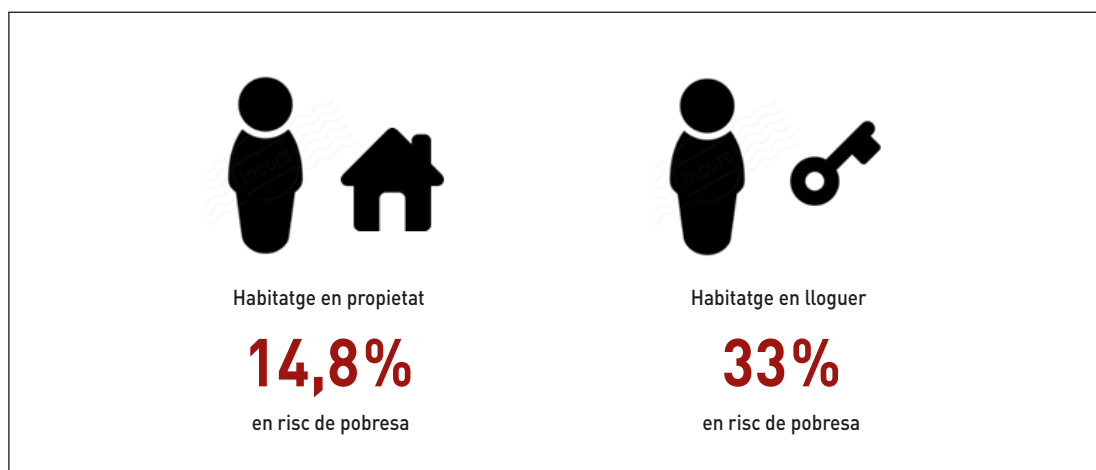
- La meitat de la població a Catalunya té dificultats per arribar a final de mes i **les llars destinen de mitjana més d'un 30% de la seva despesa a drets bàsics** com l'habitatge i els subministraments (9.650 euros anuals sobre una despesa total mitjana de 31.619 euros anuals). En el cas de les llars unipersonals de majors de 65 anys la proporció s'eleva fins el 46,8% (8.665 euros sobre una despesa de total de 18.498 euros).
- **Ser propietari o llogater marca la diferència:** un terç de les persones que viuen en pisos de lloguer estan en risc de pobresa (33%), mentre que el percentatge no arriba al 15% entre la població que viu en pisos de propietat. Malgrat la bretxa de pobresa entre llogaters i propietaris s'ha reduït, **el preu del lloguer no para de créixer** —un 48% els darrers 15 anys— i cada dia es produeixen més expulsions invisibles i inquantificables: famílies forçades a marxar de casa seva per les pujades dels lloguers i altres abusos immobiliaris vinculats al procés de gentrificació.
- En l'àmbit laboral, el **87% dels contractes** que se signen cada any són **temporals** i la taxa de **pobresa en el treball** és del 12,2%. Com advertim des de fa anys, tenir feina no és garantia de no ser pobre. La taxa d'ocupació millora, però **creixen la precarietat i l'explotació**, i la bretxa de gènere persisteix: el 22% de les dones treballen a temps parcial i un **18% tenen guanys anuals per sota del salari mínim interprofessional**.

Quant gasten les llars en habitatge i subministraments a Catalunya? Dades 2017 (% del total de despesa i despesa mitjana en euros)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Estadística de despesa en consum de les llars)

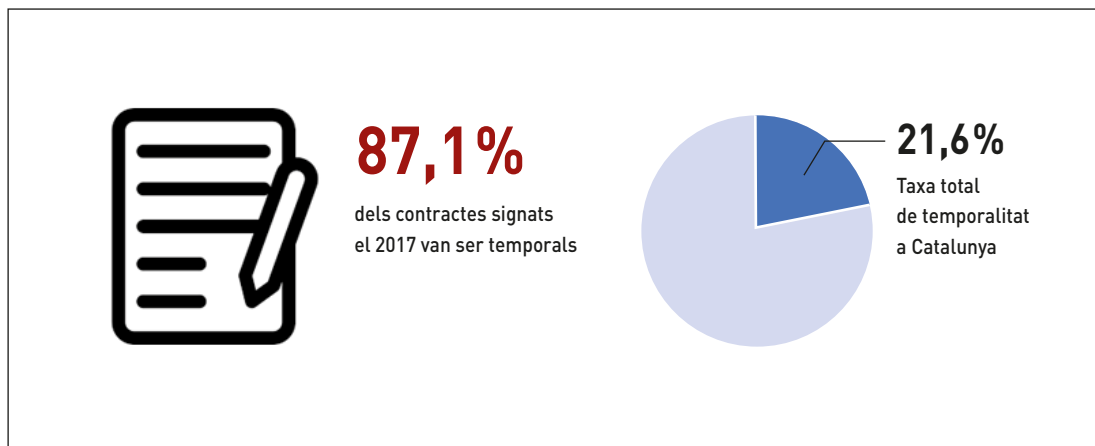
Com afecta ser propietari o llogater al risc de pobresa a Catalunya? Taxa de risc de pobresa segons règim de tinença d'habitatge, 2013-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Com es tradueix la precarietat laboral en els contractes a Catalunya?

Contractes de treball registrats (temporals o indefinits) i taxa de temporalitat, 2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de població activa de l'INE i dades del Departament de Treball de la Generalitat)

→ Aportacions qualitatives

Moltes persones usuàries dels nostres punts de distribució d'aliments treballen a jornada completa. És una pobresa molt lligada a l'increment dels lloguers i a la manca d'habitatge públic.

Xavi Loza, La Vinya d'acció social

Una persona que fa més de deu anys que no treballa és molt difícil de col·locar al mercat laboral. Hi ha gent que només podrà tornar a treballar si és en un mercat molt protegit, per tant s'ha de procurar també aquesta 'ocupació no laboral'. Ocupar el temps és molt important per a tothom.

Ferran Busquets, Arrels Fundació

La precarietat i la pobresa dels treballadors són la gran xacra. Em pregunto què els 'venem' als infants i als joves si encara que entrin al mercat laboral seran pobres? I les propostes d'ocupació del temps des de l'Administració no s'entenen, són les que més costen de finançar. Activar la persona i treure-la de casa és necessari fins i tot per qüestió de salut mental.

Núria Sau, Andròmines

En aquest context, ens trobem amb una **acció política feble** i sense voluntat d'afrontar d'arrel les injustícies flagrants. La **inversió en polítiques socials** per part de la Generalitat de Catalunya ha crescut tímidament i és encara lluny de revertir les fortes retallades dels anys centrals de la crisi, que es van justificar pel context de depressió. La despesa conjunta en salut, educació, protecció i promoció social i habitatge es va reduir en més de 4.000 milions d'euros entre els anys 2010 i 2014, dels quals només se n'han recuperat 1.800.

→ Aportacions qualitatives

Les polítiques socials reconeixen les persones com a ciutadans de ple dret o són per pal·liar les necessitats dels pobres? En un Estat de benestar són polítiques per a tota la ciutadania, però aquí estem tornant a fer polítiques de protecció. Amb la crisi els drets socials s'han afeblit; avui quin predomina, el dret a la propietat o el dret a l'habitatge? És un conflicte de drets i de model.

Teresa Crespo, Ventijol

Les polítiques socials actuals fomenten la cultura de la culpa, la culpabilització dels pobres. Una tele de plasma pot ser un instrument de dignificació, però socialment pesa la idea de 'jo m'ho he guanyat i l'altre no ha fet res', o la idea que és gent que no ha volgut estudiar.

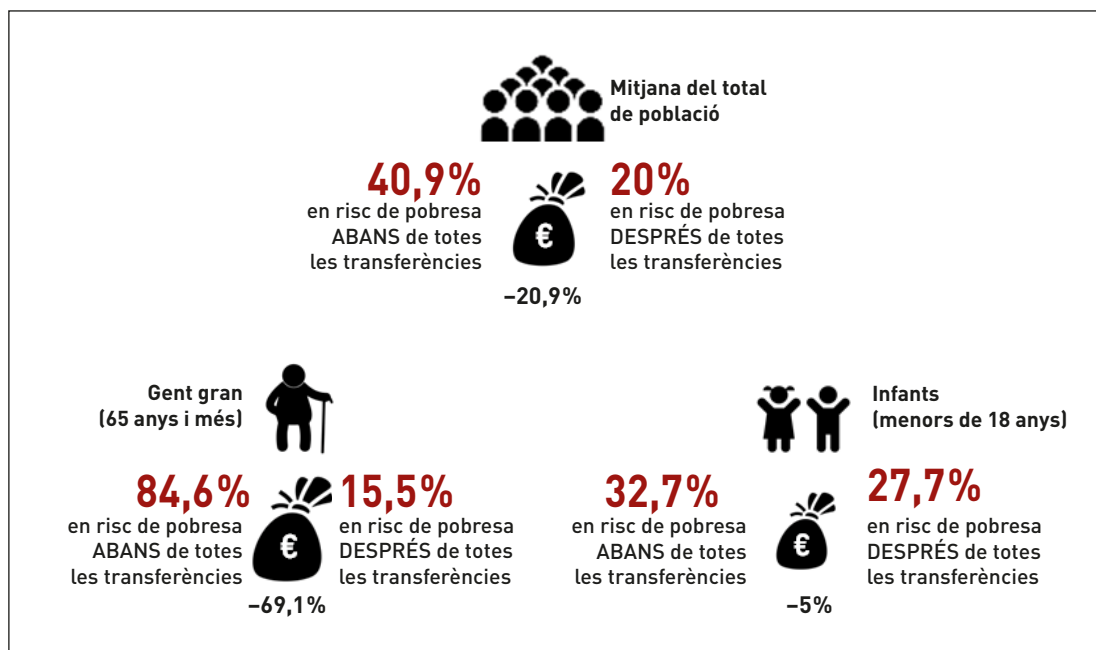
Xavi Loza, La Vinya d'acció social

El sistema de protecció social no cobreix totes les necessitats i col·lectius en la mateixa mesura i les prestacions existents són insuficients:

- La taxa de risc de pobresa en la gent gran es redueix del 84,6% al 15,5% després de les transferències socials, però en el cas dels **infants i joves** la taxa és gairebé el 28% després de les transferències, la qual cosa mostra una **greu situació de vulnerabilitat**.

Quina és la taxa de risc de pobresa abans i després de les transferències socials a Catalunya?

Dades 2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de condicions de vida de l'INE)

- Les prestacions s'exhaureixen –actualment només el 61,3% de les persones a l'atur cobren prestació per desocupació— i **les pensions es polaritzen**: gairebé la meitat se situen per sota del salari mínim (amb una bretxa de gènere del 40%) i des de 2014 han perdut poder adquisitiu amb la supressió de la revalorització automàtica de les pensions segons l'IPC.

→ Aportacions qualitatives

Quan una família entra als programes en què cobrim l'alimentació és un gran alleujament perquè poden començar a pagar algunes factures. Les famílies que no estan en un programa social i no arriben a final de mes, el primer que deixen de pagar són les factures i després l'habitatge; menjar, han de menjar.

Núria Sau, Andròmines

Repartir aliments és el gran fracàs de les polítiques socials. A banda de no garantir una dieta equilibrada i comportar dèficits nutricionals, en lloc d'apoderar i afavorir l'autonomia estigmatitza i genera dependència. Amb una renda garantida digna no hauríem de muntar bancs d'aliments.

Teresa Crespo, Ventijol

Té un punt humiliant anar a un banc d'aliments. Veus gent que si es pogués posar una màscara, se la posaria. Són ajudes socials perquè la gent no es mori, però la gent sobreviu de manera precària i humiliada.

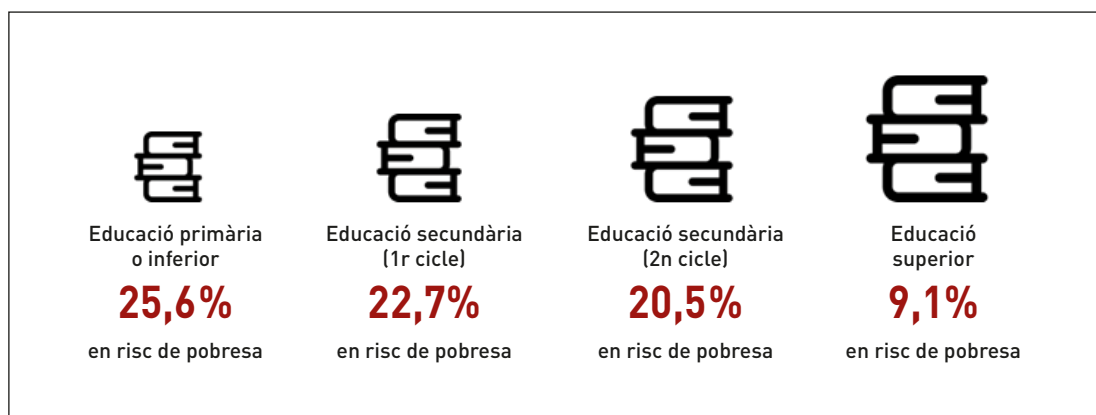
Ferran Busquets, Arrels Fundació

Les dades també mostren de manera transversal com **la pobresa i les desigualtats s'agregen de manera severa per a la població migrada**. Gairebé la meitat estan en risc de pobresa o exclusió (taxa AROPE) i aquesta forta **bretxa per motiu d'origen** es reitera en diversos àmbits: salaris inferiors, més dificultats i/o retards en el pagament de despeses vinculades a l'habitatge i més pobresa energètica.

En un context amb **desigualtats tan profundes** i en què no es garanteixen ni tan sols drets bàsics com l'alimentació o l'habitatge digne, **la igualtat d'oportunitats és una fal·làcia**. L'educació universal no és suficient per revertir o compensar les grans inequitats estructurals, menys encara amb un nivell de **segregació escolar** com el que patim.

- L'índex d'abandonament prematur dels estudis és del 17,1% a Catalunya; malgrat haver-se reduït a la meitat en una dècada (era del 32,9% el 2008), continua estant gairebé set punts per sobre de la mitjana de la Unió Europea (10,6%).
- La taxa de risc de pobresa és més elevada entre la gent amb menys estudis: 25,6% de les persones amb un nivell educatiu de primària o inferior vs. 22,7% en la població amb primer cicle d'educació secundària; 20,5% entre els qui tenen un segon cicle d'educació secundària; i 9,1% en la població amb educació superior.

Com s'interrelacionen el nivell d'estudis i el risc de pobresa a Catalunya?
Taxa de risc de pobresa per nivell de formació assolit, població de 16 anys i més. Dades 2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de condicions de vida de l'INE)

- Catalunya té els preus més elevats de tota Europa en els graus universitaris —amb preus mínims per sobre dels 1.000 euros per curs— i màsters. **La despesa pública en educació a Catalunya representa un 3,63% del PIB**, lluny del 6% de mínim que marca la Llei d'Educació de Catalunya (LEC, Llei 12/2009) i del 5,11% de mitjana a la UE (dada de 2014, última disponible¹), i la segregació escolar a Catalunya apareix com el principal obstacle perquè el sistema educatiu compleixi el seu rol nivellador en clau d'igualtat d'oportunitats.
- Segons un estudi de la Universidad Autónoma de Madrid (*Magnitud de la segregación escolar por nivel socioeconómico, 2018*), **l'Estat espanyol és un dels països d'Europa amb més segregació escolar per nivell socioeconòmic** i Catalunya la segona comunitat autònoma més afectada per aquesta problemàtica, després de Madrid. La distribució de les beques menjador ofereix un bon retrat de la segregació escolar: a Catalunya **un 84,6% de les beques menjador són per a alumnes d'escoles públiques**, només un 15,4% en escoles privades-concertades².
- El darrer informe del Síndic de Greuges sobre *La segregació escolar a Catalunya II: condicions d'escolarització* (2016), apunta que **la diferenciació de l'oferta educativa entre centres** —escoles amb projectes consolidats que ofereixen més oportunitats d'aprenentatge en alguns àmbits, programació d'extraescolars diversificada, AMPA participatives i dinàmiques...— **es tradueix, de vegades, en desigualtats en les oportunitats educatives**. Aquestes estan molt relacionades amb la composició social del centres, de manera que aquells amb una composició amb major nivell socioeconòmic solen tenir més recursos procedents de les quotes de les famílies, més capital social i més participació en les activitats que s'organitzen. L'informe també apunta que les famílies amb més capital cultural i econòmic generalment desenvolupen estratègies d'elecció d'escola més informades i complexes. Es produeix una **"espiral de reproducció de la segregació escolar"**: "les condicions d'escolarització determinen la composició social dels centres, però aquesta composició determina alhora les condicions d'escolarització, i així successivament".

1. Indicadors de la UE – Demografia – Societat – Educació, Despesa pública en educació respecte al PIB (Idescat, Generalitat de Catalunya)

2. *Segregació escolar: la concertada assumeix menys de la meitat dels alumnes pobres que li tocarien* (El Diari de l'Educació, 29/10/2018)

→ Aportacions qualitatives

L'educació, amb la segregació escolar que patim, no funciona. Són els ciutadans de demà i els estem traient al carrer frustrats. El títol d'ESO no garanteix ni les competències ni el domini de la llengua necessaris per continuar estudiant. Normalment són joves que s'han incorporat tard al sistema educatiu amb famílies en situacions complicades; per evitar fracassos que marquen molt calen recursos en educació i un acompanyament individualitzat. Crear nous referents i intentar que els pares tinguin expectatives per als infants.

Olga Gallés, Casal dels Infants

Per sortir d'aquesta roda [que perpetua la pobresa] la inversió en renda garantida ha de posar el focus en els fills: mantenir pares i mares perquè sobrevisquin i centrar-se en l'educació dels infants. El punt de partida és la igualtat d'oportunitats.

Ferran Busquets, Arrels Fundació

Metodologia: la tria dels indicadors

La periodicitat de l'informe INSOCAT respon a la voluntat de seguir l'evolució de la nostra realitat social, més enllà de disposar de fotografies puntuals, i per això el document recull indicadors elaborats de manera regular per institucions reconegudes per les administracions públiques i el món acadèmic.

L'eina principal per a l'estudi dels processos d'exclusió social i les situacions de pobresa és l'Enquesta de condicions de vida (ECV), que elaboren anualment l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) i l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i és la font de bona part de les dades exposades. Es basa en els indicadors europeus de pobresa i exclusió social consensuats a nivell polític, acadèmic i de la societat civil a la Cimera de Lisboa de l'any 2000 (indicadors Laeken), que permeten comparar els resultats de les polítiques estatals en funció d'uns objectius comuns de lluita per a la inclusió social. Ara ens trobem en el marc de l'Estratègia Europa 2020, que ha marcat uns objectius europeus i estatals per reduir l'exclusió social en aquest termini.

L'informe detalla doncs els indicadors Laeken disponibles en l'àmbit català i els complementa amb altres que ens aproximen a la complexa realitat de la pobresa i l'exclusió social al nostre país. És el cas de l'Enquesta de població activa (EPA), l'Enquesta d'estructura salarial, l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA)³ o l'Enquesta de despesa en consum de les llars. També s'ofereixen dades sobre desnonaments, habitatge, educació i inversió pública en polítiques i prestacions socials. En la mesura del possible, es presenta una comparació de dades a nivell català, espanyol i europeu, i se segmenten en funció de les variables de sexe, edat, nivell formatiu, origen, activitat econòmica i règim de residència.

Novament volem fer constar el dèficit de dades i indicadors en diferents àmbits i amb perspectiva de gènere, que impedeixen mostrar de manera rigorosa i detallada la influència de la condició socioeconòmica i del gènere de les persones en les seves oportunitats laborals, la seva salut o la seva educació. Sense més dades i indicadors que permetin establir certes correlacions, determinades realitats roman- dran invisibles i no s'hi podrà incidir com cal.

Per exemple, el fet que la taxa de pobresa tingui en compte els ingressos de les persones, però no la despesa que cal per cobrir les necessitats bàsiques, dona un retrat de la pobresa incomplet, ja que es desconeix l'esforç que suposa per a una família el pagament de despeses tan bàsiques com l'habitatge o els subministres de llum i aigua. Així mateix, caldria afinar la detecció de perfils de pobresa extrema mitjançant el creuament de variables com la taxa de pobresa, la nacionalitat, el tipus d'activitat, la formació, el tipus de llar, l'edat o el sexe.

Definicions i anàlisi

Cadascun dels epígrafs de l'informe s'obre amb les definicions necessàries dels conceptes vinculats i inclou una anàlisi de les dades corresponents a cada punt. La majoria de les definicions estan basades en les de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), adaptades a un llenguatge entenedor en la mesura del possible.

Aportacions qualitatives d'entitats d'ECAS

Les dades quantitatives s'analitzen a la llum del que constatem quotidianament les entitats d'acció social i es complementen amb valoracions qualitatives obtingudes a través d'un *focus grup*. La sessió permet contrastar, interpretar i il·lustrar el que mostren les dades recollides en els diversos estudis consultats.

En aquesta ocasió hi han participat: Ferran Busquets (Arrels Fundació), Olga Gallés (Casal dels Infants), Xavi Loza (La Vinya d'acció social), Núria Sau (Andròmines) i Teresa Crespo (Ventijol).

3. Les microdades de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA) han estat facilitades pel Grup de Recerca en Desigualtats en Salut (GREDS-EMCONET) de la Universitat Pompeu Fabra, a qui agraïm la col·laboració desinteressada en aquest informe.

1. POBRESA I EXCLUSIÓ SOCIAL

1.1. Taxa de risc de pobresa

Definició | Percentatge de persones que viuen en llars amb una renda disponible equivalent inferior al 60% dels ingressos medians corresponents al tipus de llar. L'equivalència es construeix sobre la base dels índexs de l'OCDE modificats.

Taula 1. Taxa de risc de pobresa segons variables a Catalunya, 2015-2017 (%)

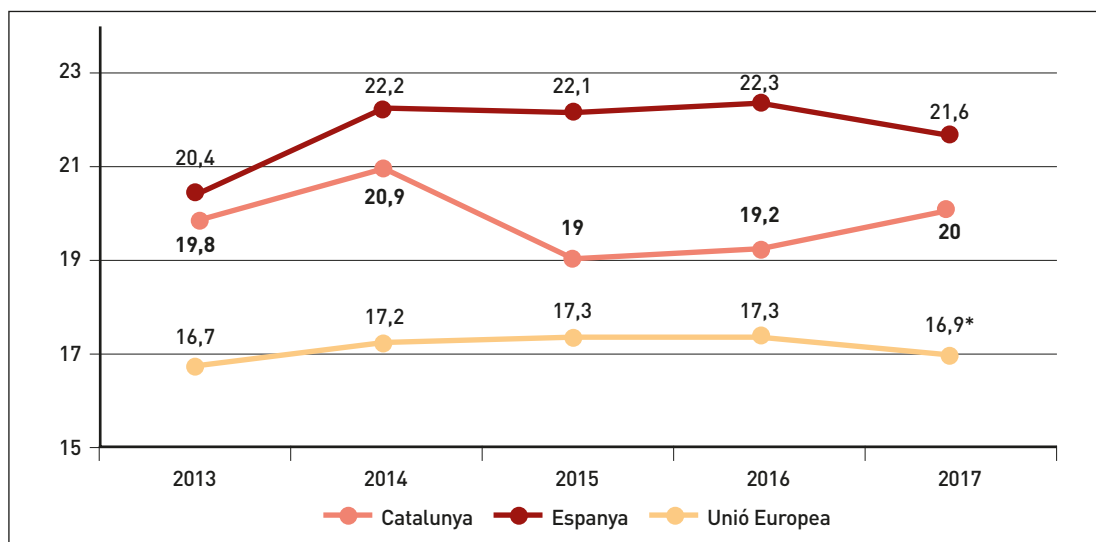
	2015	2016	2017
Sexe			
Homes	18,9	18,2	19,3
Dones	19	20	20,7
Edat			
Menys de 18 anys	29,4	25	27,7
De 18 a 64 anys	17,8	18,6	19
65 anys i més	21,1	15	15,5
Activitat*			
Ocupats	12,2	11,8	13,4
Aturats	39,8	46,2	42,8
Jubilats	9,6	11,7	11,4
Nacionalitat*			
Espanyola	14	15,7	15,7
Resta del món	46,9	42	41,6
Nivell formatiu assolit*			
Educació primària o inferior	24,1	24,4	25,6
Educació secundària 1r cicle	25,3	26,7	22,7
Educació secundària 2n cicle	16,5	17,6	20,5
Educació superior	6,8	8,5	9,1
Règim de tinença de l'habitatge			
Lloguer	40,8	39,5	33
Propietat	12,8	12,8	14,8
Cessió gratuïta**	17,6	24,5	36,7

* Població de 16 anys i més

** Quan l'habitatge el cedeix l'empresa o organització en què treballa algun membre de la llar, o altres llars o institucions.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat [Enquesta de Condicions de Vida de l'INE]

Gràfica 1. Taxa de risc de pobresa a Catalunya, Espanya i UE, 2013-2017 (%)



* Valor estimat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Taula 2. Renda mitjana neta anual de les llars i per persona a Catalunya, 2013-2017 (euros)

	2013	2014	2015	2016	2017
Per llar	30.423	30.407	30.655	31.339	31.411
Per persona	12.111	12.205	12.283	12.660	12.712

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Anàlisi:

- Els ingressos mitjans nets per llar i per persona segueixen creixent molt lleugerament a Catalunya (són de 31.411 i 12.712 euros anuals respectivament el 2017) i, tot i això, **la pobresa també augmenta**. Un 20% de la població catalana es troba en situació de risc de pobresa, un 0,8% més que el 2016. En tractar-se d'un concepte relatiu, l'increment de la renda apuja el llindar per sota del qual es considera que una llar està en situació de pobresa.
- La taxa de risc de pobresa assenyalava les persones a l'atur (42,8%) i amb nacionalitat estrangera (41,6%) com els col·lectius més empobrits. Pel que fa a la resta de grups de població, el risc de pobresa és més elevat per a les dones (20,7%, vs. 19,3%), els menors d'edat (27,7%) i les persones amb menys estudis (25,6% entre les que només tenen estudis de primària o inferiors). En tots aquests col·lectius el risc de pobresa augmenta respecte el 2016.
- La bretxa del risc de pobresa entre homes i dones augmenta: de +0,1 en les dones el 2015, +0,8 el 2016 i +1,4 actualment. [Per aprofundir en la taxa de risc de pobresa per composició de la llar, vegeu l'INSOCAT núm. 9, juliol 2018, pàgs. 7-9].
- Una tercera part (33%) dels llogaters i llogateres estan en risc de pobresa (set punts menys que fa dos anys: 40,8% el 2015 i 39,5% el 2016). La taxa disminueix fins al 14,8% en les persones que tenen un habitatge de propietat i arriba al 36,7% en les que viuen en un habitatge cedit gratuïtament (per institucions, altres llars, empreses o organitzacions). Aquestes xifres desiguals segons la tinença d'habitatge

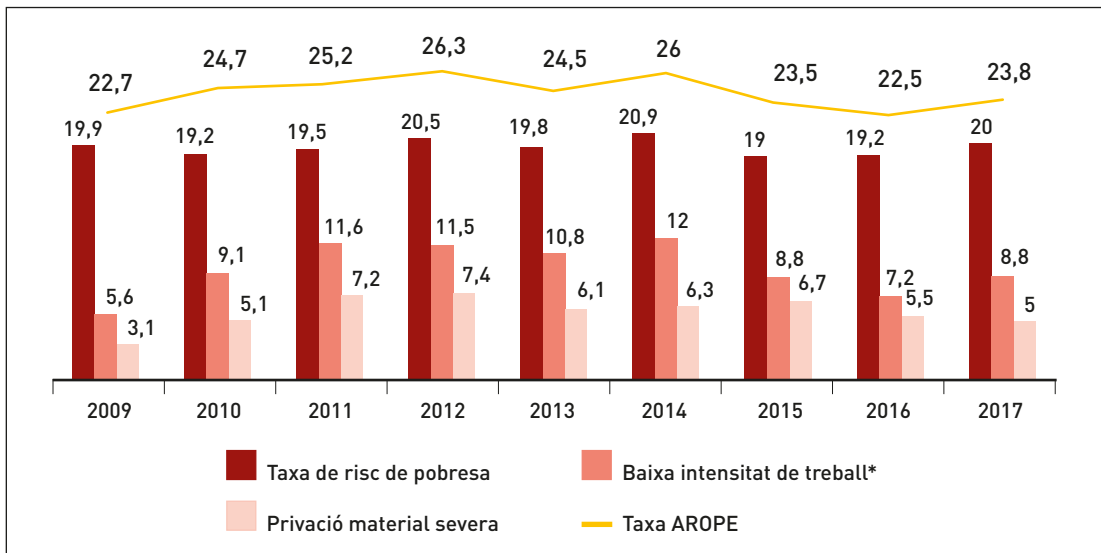
mostren, una vegada més, que la mercantilització de l'habitatge i la 'gestió' d'aquest dret fonamental a través de les lleis del mercat suposen un abús i un empobriment per a bona part de la població.

- La taxa de risc de pobresa abans i després de rebre transferències socials mostra una reducció important del risc de pobresa gràcies al sistema de protecció social, tal i com s'analitza més endavant (vegeu apartat 6. Inversió pública i protecció social).

1.2. Taxa AROPE (Taxa de risc de pobresa o exclusió social)

Definició | Per tal de reflectir el caràcter multifactorial de la pobresa, la taxa AROPE (acrònim de l'anglès *At Risk of Poverty and Exclusion*) té en compte tres indicadors: la població que viu sota el llindar de pobresa (en llars amb una renda inferior al 60% de la mediana de la renda nacional), la població afectada per una privació material severa (no poden permetre's el pagament de quatre dels següents nou ítems: hipoteca, lloguer o pagaments a termini; manteniment de l'habitatge a una temperatura adequada; una setmana de vacances l'any; un àpat amb carn, pollastre o peix cada dos dies; telèfon; televisió; rentadora; cotxe; despeses imprevistes), i la població amb baixa intensitat de treball per llar (nombre de mesos treballats durant l'any per part de tots els membres de la llar en edat laboral en relació als mesos que teòricament podrien treballar; una intensitat de treball igual o inferior a 0,20 es considera baixa).

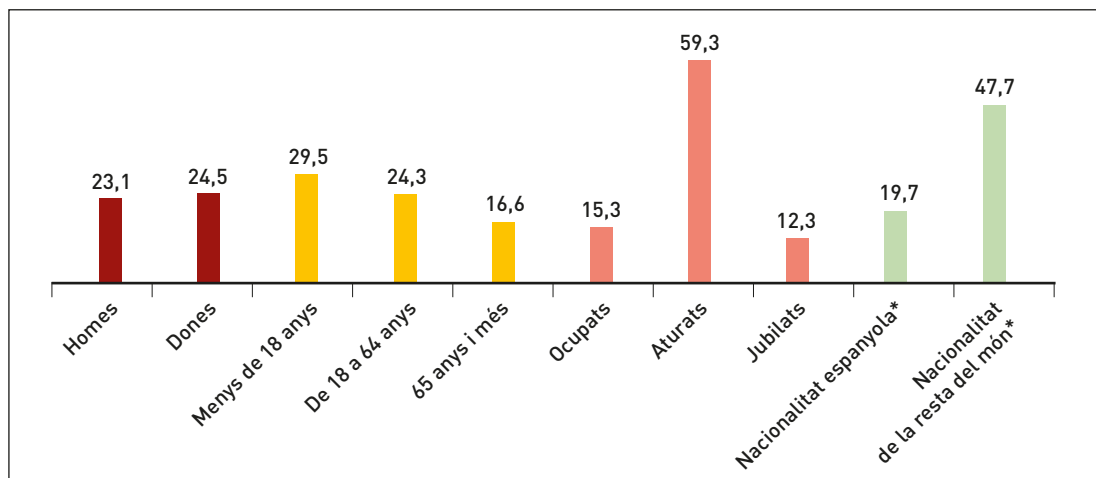
Gràfica 2. Taxa AROPE i els seus components a Catalunya, 2009-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

* Càlcul efectuat sobre la població de 18-59 anys i aplicat a la població de 0 a 59 anys

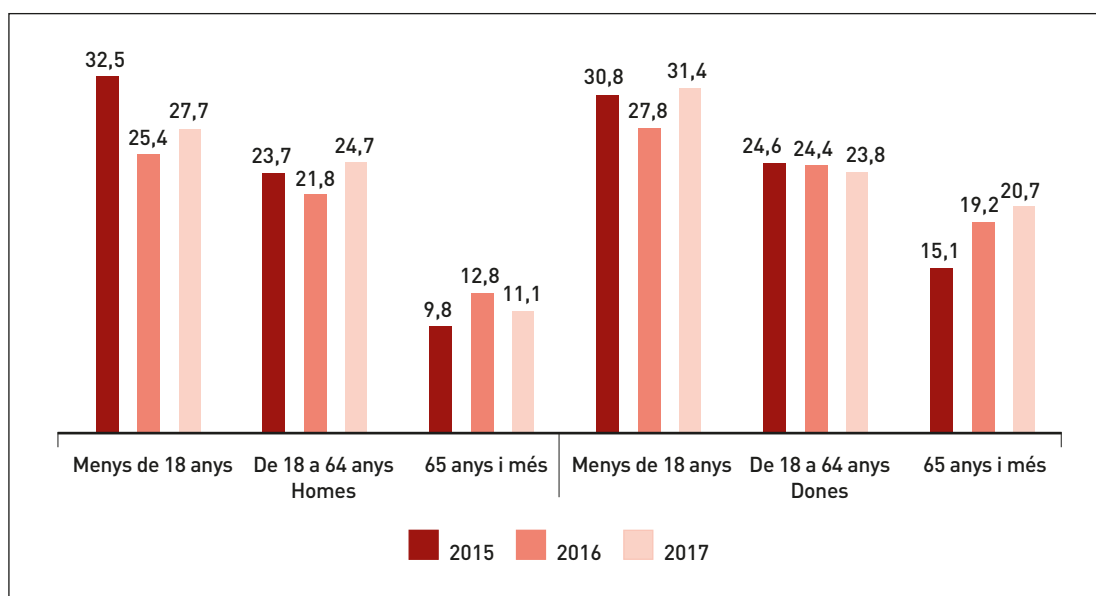
Gràfica 3. Taxa AROPE a Catalunya per sexe, edat, activitat i nacionalitat, 2017 (%)



* Població de 16 anys i més

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Gràfica 4. Taxa AROPE per sexe i edat a Catalunya, 2015-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Anàlisi:

- La taxa AROPE reflecteix el **caràcter multifactorial de la pobresa**, que es cronifica a Catalunya des de fa més d'una dècada. Gairebé **una quarta part de la població està en risc de pobresa o exclusió social** (un 23,8% el 2017) i es troba, com a mínim, en una d'aquestes situacions: viu amb uns ingressos per sota del llindar de risc de pobresa (20%), amb privació material severa (5%) o en una llar amb baixa intensitat de treball (8,8%).

- Les dades de 2017 mostren un **lleuger empitjorament de la taxa AROPE** respecte l'any anterior (del 22,5% el 2016 al 23,8% actual) i dels components de taxa de risc de pobresa (de 19,2 a 20%) i baixa intensitat en el treball (de 7,2 a 8,8%). Hi ha una lleugera millora en l'indicador de privació material severa, que disminueix mig punt (5,5% el 2016 i 5% el 2017).
- Si bé la taxa de risc de pobresa o exclusió social es distancia gairebé tres punts dels pics dels anys 2012 (26,3%) i 2014 (26%), **la suposada fi de la crisi no es veu reflectida** en les dades de pobresa i exclusió. La taxa AROPE no disminueix respecte l'inici de la depressió econòmica, cosa que suggereix que **la recuperació macroeconòmica no repercuteix realment en el benestar social i econòmic de la classe treballadora**, especialment de la més empobrida.
- **Gairebé el 60% de les persones a l'atur i la meitat de les persones de nacionalitat estrangera estan en risc de pobresa i exclusió social.** Es tracta dels dos segments de població amb una taxa AROPE més elevada, molt per sobre de la taxa global i que en tots dos casos **empitjora de manera lleugera però preocupant** respecte el 2016. És també alarmant la **bretxa entre nacionalitats**: 19,7% de població espanyola vs. 47,7% de població amb nacionalitats de la resta del món que viu a Catalunya.
- **Tenir un treball remunerat és important però no és garantia** de no caure en la pobresa: un 15,3% de la població ocupada està en risc de pobresa o exclusió social i la taxa AROPE té més incidència entre la població amb feina que entre la jubilada (12,3%).
- Hi continua havent **més risc de pobresa entre dones** que entre homes (24,5% vs. 23,1%), entre **infants i joves menors de 18 anys** (29,5%) que en la resta de franges d'edat, i entre **persones amb pocs estudis** (amb un nivell màxim d'estudis de primària o inferior —30,4%— o primer cicle de secundària —29,9%). La taxa AROPE és notablement inferior en les persones jubilades, de més de 65 anys i amb estudis superiors.
- Les dades creuades per edat i sexe mostren una taxa especialment elevada en les dones menors d'edat (31,4%), que ha augmentat gairebé quatre punts en només un any. La **bretxa de gènere és molt significativa entre la població de 65 anys i més** (11,5% de taxa AROPE entre els homes vs. 20,7% en les dones), cosa que podria explicar-se per la bretxa en les pensions que s'analitza més endavant.

1.3. Desigualtat d'ingressos

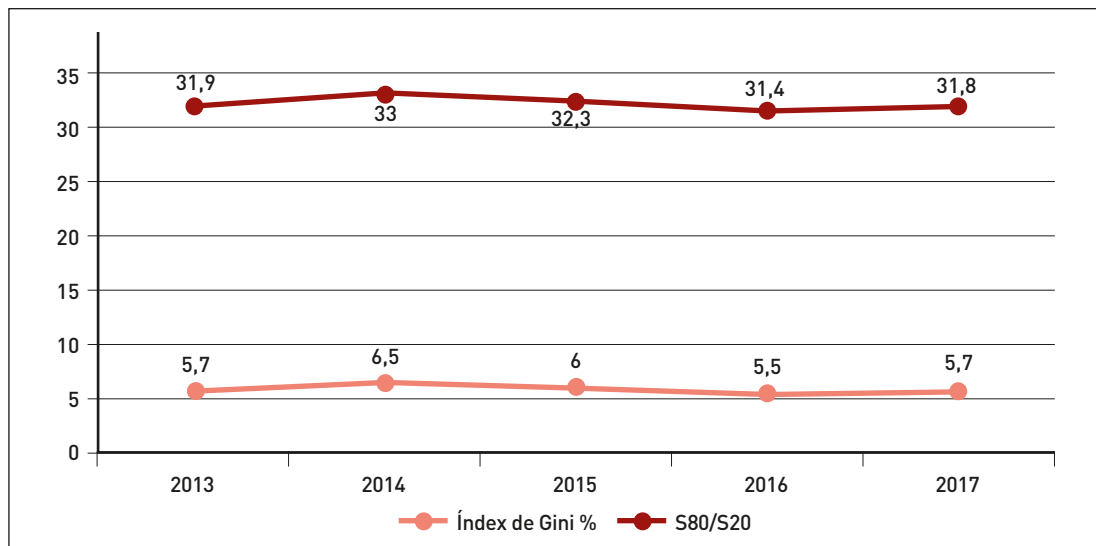
Definicions

Índex de Gini | Mesura el grau de desigualtat entre els ingressos d'una comunitat. El rang dels valors és d'entre 0 i 1 quan s'expressa com a coeficient (el valor 1 correspon a la màxima desigualtat i el 0 a la màxima igualtat) o d'entre 0 i 100 quan s'expressa com a índex. L'índex de Gini permet comparacions territorials i temporals, possibilitant una anàlisi que palesa l'augment o la disminució de la desigualtat econòmica.

S80/S20 | L'índex de ràtio S80/S20 mesura la desigualtat en la distribució a través de ràtios entre percentils. S'interpreta com la proporció dels ingressos totals percebuts pel 20% de la població amb majors ingressos en relació a la percebuda pel 20% de la població amb menors ingressos.

Grau de dificultat per arribar a fi de mes | Per tal de mesurar el grau de satisfacció de les llars respecte a la seva situació econòmica i els seus ingressos anuals nets, l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE recull una variable relativa al grau de dificultat per arribar a fi de mes amb els ingressos nets anuals de la llar. Aquesta variable presenta el grau de dificultat percebut per les persones per arribar a fi de mes, categoritzada de la manera següent: amb molta dificultat, amb dificultat, amb certa dificultat, amb certa facilitat, amb facilitat i amb molta facilitat.

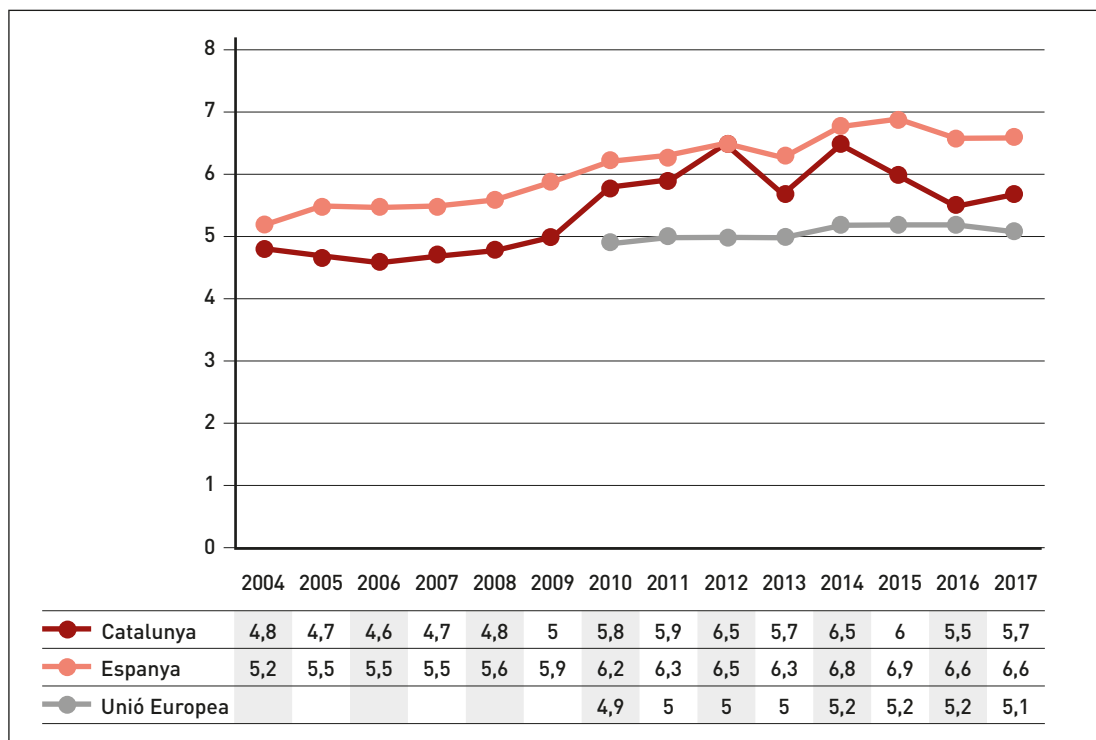
Gràfica 5. Indicadors de distribució personal de la renda a Catalunya:
índex de Gini (%) i S80/S20, 2013-2017



La renda recollida correspon a l'any natural anterior al de l'enquesta.

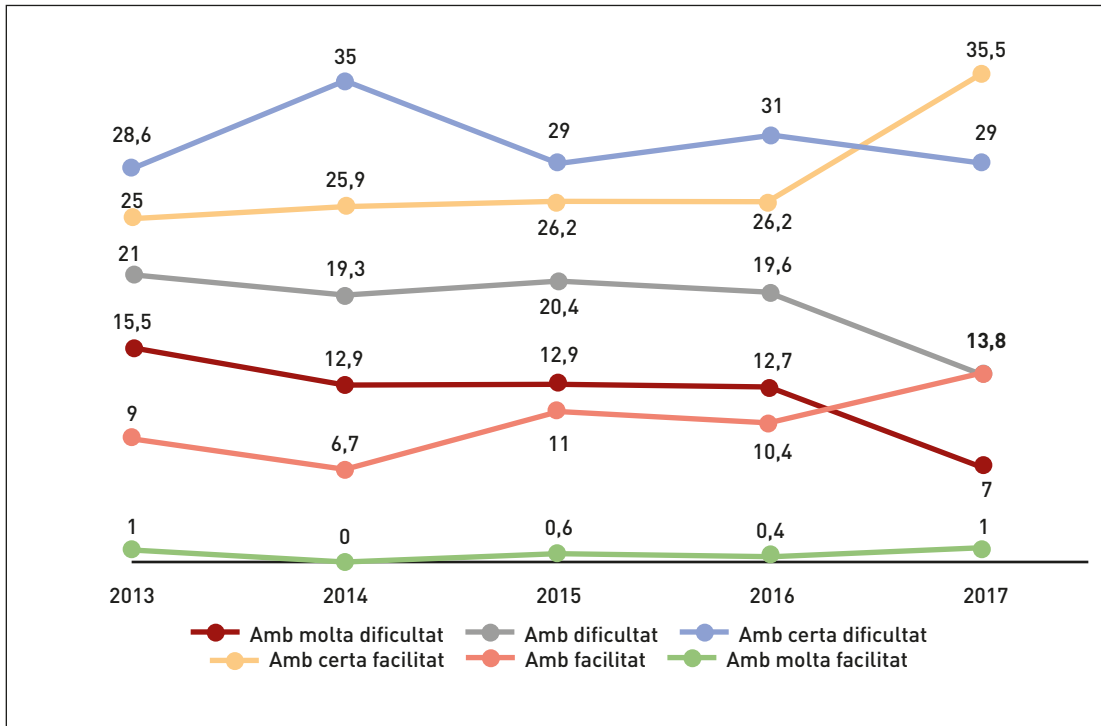
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE, 2013-2015, i l'Idescat 2016-2017)

Gràfica 6. Desigualtat de la distribució de la renda (S80/S20) a Catalunya,
Espanya i Unió Europea, 2004-2017



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Catalunya) i l'Eurostat (Espanya, zona euro i Unió Europea)

Gràfica 7. Grau de dificultat per arribar a fi de mes a Catalunya, 2013-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat [Enquesta de Condicions de Vida de l'INE]

Anàlisi:

- A Catalunya, el 20% de la població amb un nivell econòmic més elevat guanya 5,7 vegades el que guanya el 20% de la població amb un nivell econòmic més baix. Aquesta gran desigualtat —mesurada a partir de l'índex de ràtio S80/S20— havia disminuït del 2014 al 2016 (passant del 6,5 al 5,5), després d'haver crescut entre 2006 i 2012, durant la crisi econòmica, però ara s'incrementa lleugerament (+0,2 el 2017). Segueix la tendència global de lleu increment de la pobresa i les desigualtats vista al llarg d'aquest apartat i assenyalava, sobretot, la polarització social: els rics són cada vegada més rics, mentre els pobres són cada vegada més pobres.
- La comparació entre territoris permet veure com la desigualtat de distribució de la renda a Catalunya és aproximadament un punt inferior a la del conjunt de l'Estat espanyol (6,6), però superior a la de la Unió Europea (5,1).
- L'índex de Gini, que mesura també la desigualtat econòmica, confirma l'increment de la polarització social. Havia disminuït de 2014 a 2016 (33% vs. 31,4%), però ara augmenta lleument (31,8% el 2017).
- La meitat de la població a Catalunya té dificultats per arribar a fi de mes (un 7% molta dificultat, un 13,6% dificultat i un 29% certa dificultat), mentre que l'altra meitat ho fa amb facilitat (un 1% amb molta facilitat, un 13,8% amb facilitat i un 35,5% amb certa facilitat). Un 65% de la població se situa en els graus intermedis —amb certa facilitat/ amb certa dificultat—, sent el grup majoritari el de població que arriba a fi de mes amb certa facilitat (35,5%). Els anys anteriors (de 2013 a 2016) el grup majoritari era el de la població amb certa dificultat, cosa que apunta a que un percentatge de les classes mitjanes podrien haver millorat la seva situació.

2. TREBALL I ATUR

2.1. Evolució recent de l'atur i de l'ocupació

Definicions

Taxa d'atur | L'Enquesta de Població Activa considera aturades aquelles persones de 16 anys o més que reuneixen simultàniament les condicions següents: a) estar sense feina, no haver tingut una ocupació per compte d'altri ni per compte propi durant la setmana de referència; b) en recerca de feina: haver iniciat la recerca de feina per compte aliè o haver fet gestions per establir-se pel seu compte durant el mes precedent; c) estar disponible per treballar, en condicions de començar a fer-ho en un termini de dues setmanes.

Taxa d'ocupació | La taxa d'ocupació posa en relació el percentatge de població ocupada respecte el total de població en edat de treballar (a partir dels 16 anys).

Taula 3. Taxa d'atur a Catalunya per sexe i franges d'edat, 2006-2018 (%)

	Homes				Dones				Total			
	De 16 a 24 anys	De 25 a 54 anys	55 anys i més	Total	De 16 a 24 anys	De 25 a 54 anys	55 anys i més	Total	De 16 a 24 anys	De 25 a 54 anys	55 anys i més	Total
2006	13,2	4,5	3,1	5,2	16,3	7,3	5,2	8,1	14,6	5,7	3,9	6,5
2007	12,3	4,9	4,5	5,6	14,7	6,9	5,8	7,6	13,4	5,8	5	6,5
2008	22,1	8,2	4,4	9	17,7	7,9	5,6	8,7	20,1	8,1	4,8	8,9
2009	41,4	15,6	9,6	17,2	31,5	13,6	10,5	15	36,9	14,7	10	16,2
2010	45,3	16,7	12,6	18,6	32	15,4	11,8	16,5	39,1	16,1	12,3	17,7
2011	49,5	17,8	13,7	19,8	37,8	17,1	12,4	18,4	43,8	17,5	13,1	19,2
2012	52,6	21,4	16,7	23,2	47,9	20,1	14,9	21,7	50,4	20,8	15,9	22,5
2013	53,9	21,7	17,9	23,7	45,9	20,9	17	22,4	50,2	21,4	17,5	23,1
2014	48,5	18,3	18,7	20,6	45,6	18,4	15,2	20	47,1	18,3	17,1	20,3
2015	44,6	15,4	17,9	17,8	39,8	17,7	18,7	19,4	42,3	16,5	18,2	18,6
2016	35,5	12,9	13,7	14,6	32,9	15,7	16,1	16,9	34,3	14,2	14,8	15,7
2017	32,5	10,8	11,6	12,5	27,9	12,9	15,8	14,4	30,4	11,8	13,5	13,4
2018	29,6	9,2	9,9	10,9	25,4	10,9	11,4	12,1	27,7	10	10,6	11,5

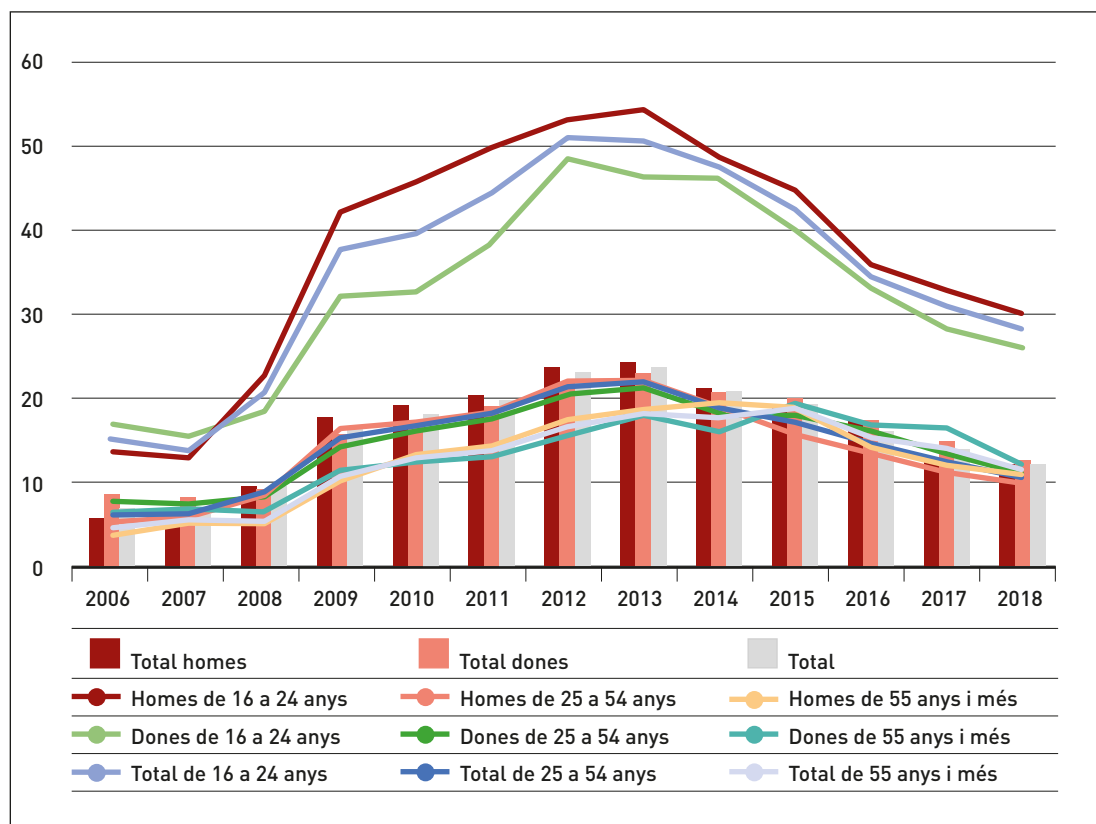
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Taula 4. Taxa d'atur per províncies a Catalunya, per sexes, 2008-2017 (%)

	Barcelona			Girona			Lleida			Tarragona			Catalunya		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
2008	8,7	8,5	8,6	11,4	10,4	11	6,1	7,3	6,6	10,3	9,7	10,1	9	8,7	8,9
2009	17,2	14,9	16,2	19,8	15,6	18	11,5	11,7	11,6	17,7	16,4	17,1	17,2	15	16,2
2010	18,7	16,6	17,7	19	16,4	17,8	14,4	14,9	14,6	20	16,6	18,5	18,6	16,5	17,7
2011	19,9	18,1	19,1	21,7	21,6	21,7	13,6	14	13,8	20,1	19,9	20	19,8	18,4	19,2
2012	23,3	21,6	22,5	25,4	22,8	24,2	18,8	16,7	17,8	22,8	24,2	23,4	23,2	21,7	22,5
2013	23,7	22,5	23,1	24,9	20,7	23	16,3	16,7	16,5	27	26,8	26,9	23,7	22,4	23,1
2014	20,3	19,6	20	23,1	21,9	22,5	13,8	16,6	15	24	22,7	23,4	20,6	20	20,3
2015	17,6	19	18,2	19,3	20,3	19,7	13	17,5	15	20,9	23,1	21,9	17,8	19,4	18,6
2016	14,4	16,7	15,5	15,9	16,4	16,1	9,9	14	11,7	17,8	20,6	19,1	14,6	16,9	15,7
2017	12,1	14,1	13,1	13,9	14	13,9	10	13,7	11,7	15,2	17	16,1	12,5	14,4	13,4

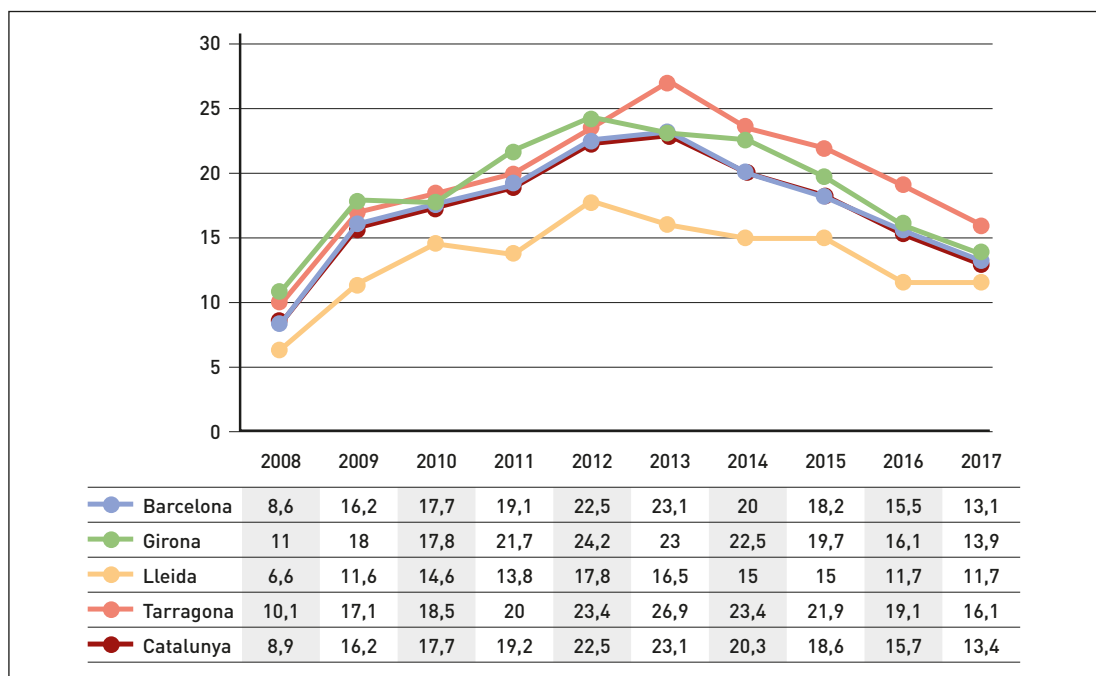
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Gràfica 8. Taxa d'atur a Catalunya per sexe i franges d'edat, 2006-2018 (%)



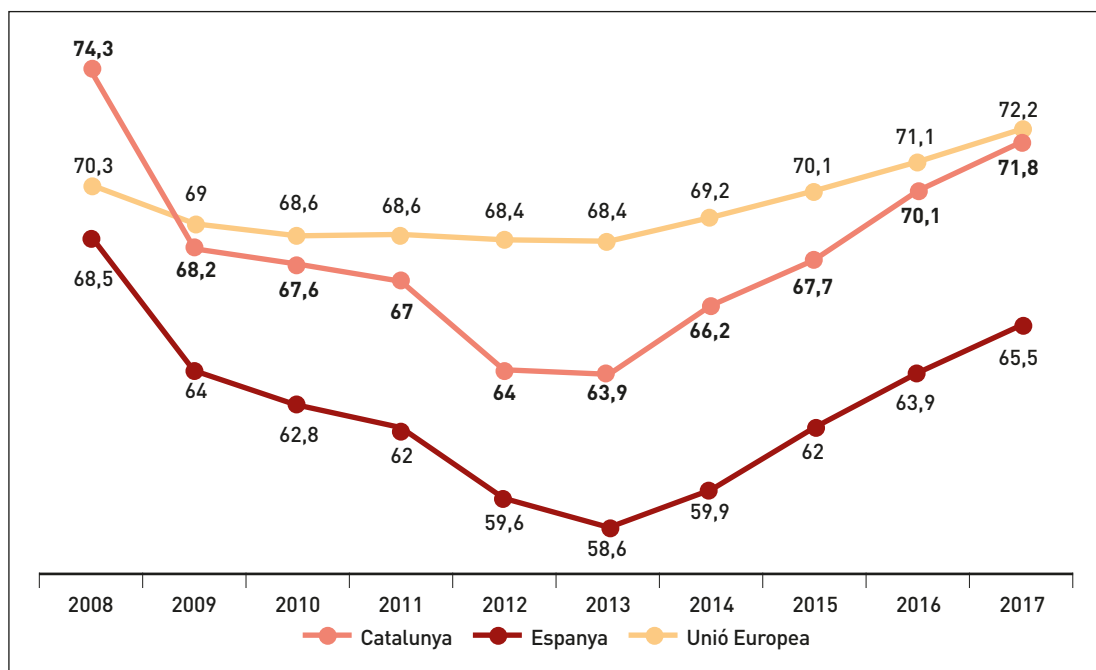
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Gràfica 9. Taxa d'atur per províncies a Catalunya, 2008-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Gràfica 10. Taxa d'ocupació de 20 a 64 anys a Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2006-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE i l'Eurostat)

Anàlisi:

- **L'atur es redueix de manera continuada des de fa cinc anys** (taxa de l'11,5% d'atur el 2018 vs. 23,1% el 2013), acumulant una disminució de més de deu punts percentuals des del pic 2012-2013. Tot i així, **la taxa d'atur encara és lluny de les dades prèvies a la crisi** (6,5% el 2006 o 8,9% el 2008). Tal i com s'aprecia a la taula 3 i la gràfica 8, aquest patró es reproduïx en totes les franges d'edat i tant en els homes com en les dones.
- **L'atur és molt més elevat entre els joves**, amb una taxa que **duplica amb escreix les dades globals**: 27,7% d'atur juvenil (de 16 a 24 anys) de mitjana el 2018, davant l'11,5% general. L'atur juvenil segueix sent **major entre els homes** que entre les dones.
- **Des del 2012 l'atur és més elevat a les comarques de Tarragona que a la resta de Catalunya** (16,1% el 2017), seguit de les províncies de Girona i Barcelona amb valors molt semblants (13,9 i 13,1% respectivament). Lleida té una taxa d'atur notablement inferior a la resta de comarques catalanes des de fa una dècada i actualment se situa en l'11,7%.
- Les dades territorials per gènere mostren que **actualment les dones de les comarques tarragonines són les més afectades per l'atur** des de fa tres anys (17% el 2017), seguides dels homes d'aquest mateix territori (15,2%). En canvi, els homes de Lleida són els que registren un atur més baix (10%).
- **La taxa d'ocupació també millora a Catalunya des del 2012**, tot i ser menor a la dels primers anys de la crisi. El 2017 és del 71,8%, lleugerament inferior a la registrada al conjunt de la Unió Europea (72,2%). Tot i l'increment, no s'ha assolit encara l'objectiu europeu per a l'any 2020 d'una taxa d'ocupació del 75%.

2.2. Atur de llarga durada

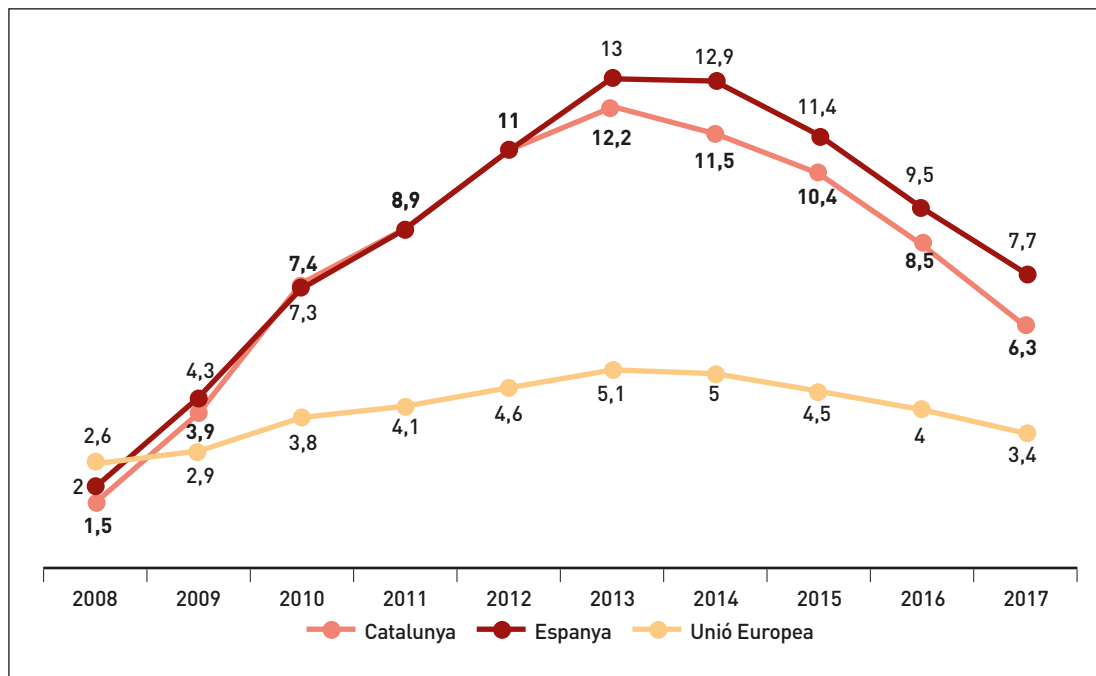
Definicions

Taxa d'atur de llarga durada | Percentatge de persones aturades que porten un any o més en situació d'atur en relació a la població activa total.

Taxa d'atur de llarga durada en relació a l'atur total | Percentatge de persones aturades de llarga durada respecte el total de població aturada.

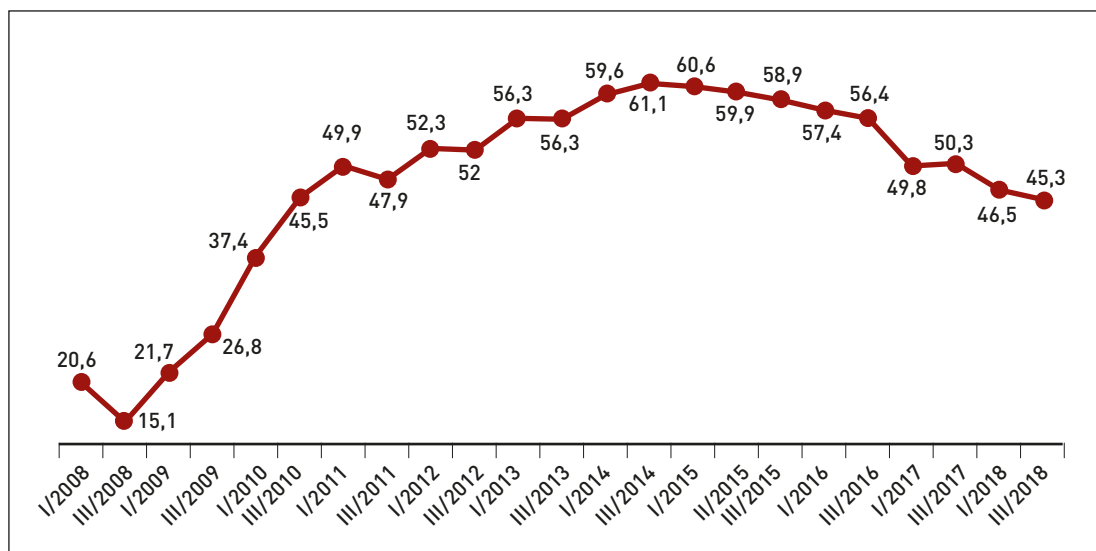
Taxa de cobertura per desocupació | Percentatge de persones aturades registrades que cobren alguna prestació per desocupació.

Gràfica 11. Taxa d'atur de llarga durada (més de 12 mesos) a Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2008-2017 (%)



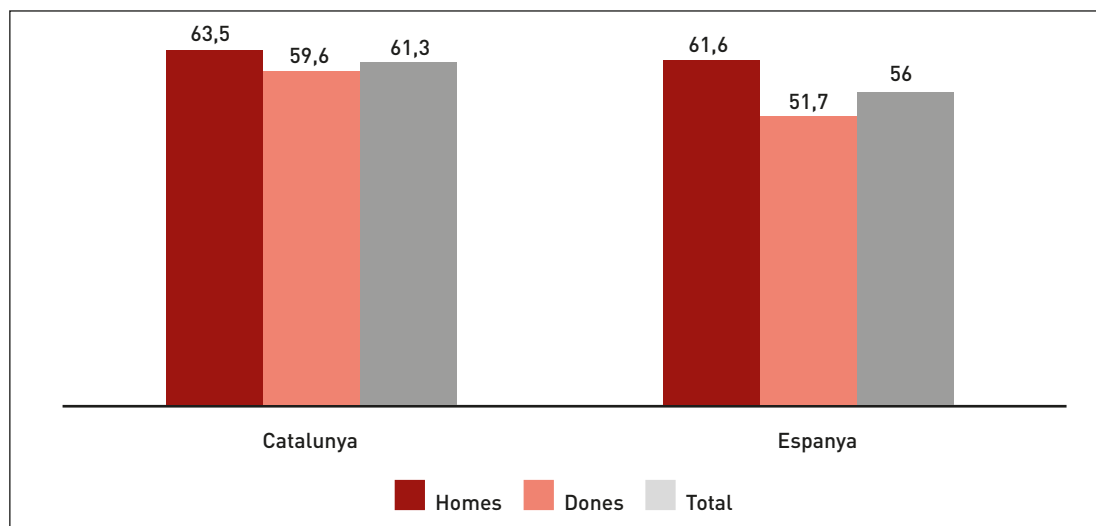
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE i l'Eurostat)

Gràfica 12. Taxa d'atur de llarga durada a Catalunya en relació a la taxa global d'atur, dades trimestrals 2008-2018 (%)



Font: Càlcul i elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Gràfica 13. Taxa de cobertura per desocupació a Catalunya i Espanya (mitjana anual), per sexes, 2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir del SEPE (Servicio Público de Empleo Estatal)

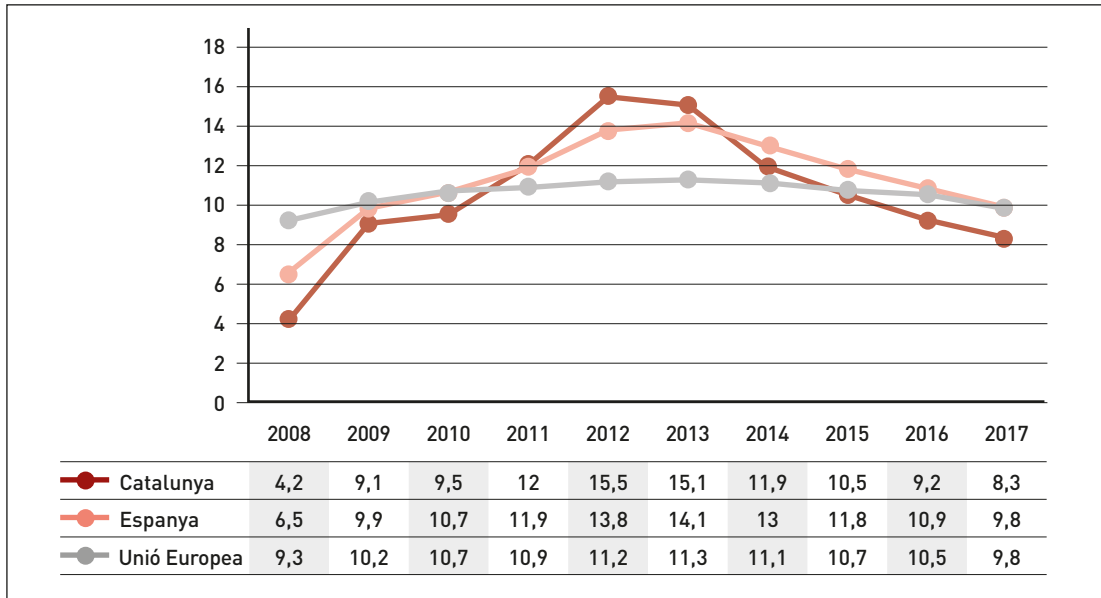
Anàlisi:

- La taxa d'atur de llarga durada disminueix per quart any consecutiu a Catalunya. El 2017 és del 6,3%, dos punts menys que el 2016 (8,5%) i gairebé la meitat que el 2013 (12,2%). A Catalunya el percentatge de persones que porten 12 mesos o més en situació d'atur és lleugerament inferior al del conjunt de l'Estat espanyol, però superior al de la Unió Europea.
- Un 45,3% de les persones aturades el tercer trimestre de 2018 fa més d'un any que busquen feina. **Que al voltant de la meitat de persones aturades siguin de llarga durada és una tendència que s'arrossega des de finals de l'any 2010**; va tenir el seu pic màxim el tercer trimestre de l'any 2014, quan afectava el 61,1% de població a l'atur. Cal mencionar com a element positiu que des de llavors no ha parat de reduir-se (a excepció d'un lleu augment el tercer trimestre de 2017); en quatre anys ha disminuït 15,8 punt percentuals. La **cronificació de l'atur** es reflecteix en la diferència amb el baix atur de llarga durada dels primers anys de la crisi: durant el 2008, per exemple, només entre el 15 i el 20% de la població a l'atur feia més d'un any que buscava feina.
- L'exhauriment de les prestacions mostra la **poca eficàcia de les polítiques d'ocupació** i està portant a una dependència d'ajudes puntuals que presten els serveis socials o les entitats socials. **A Catalunya només el 61,3% de les persones a l'atur cobren alguna prestació per desocupació** (56% al conjunt de l'Estat espanyol) i la cobertura és inferior per a les dones (59,6% vs. 63,5% a Catalunya).

2.3. Llars sense ocupació

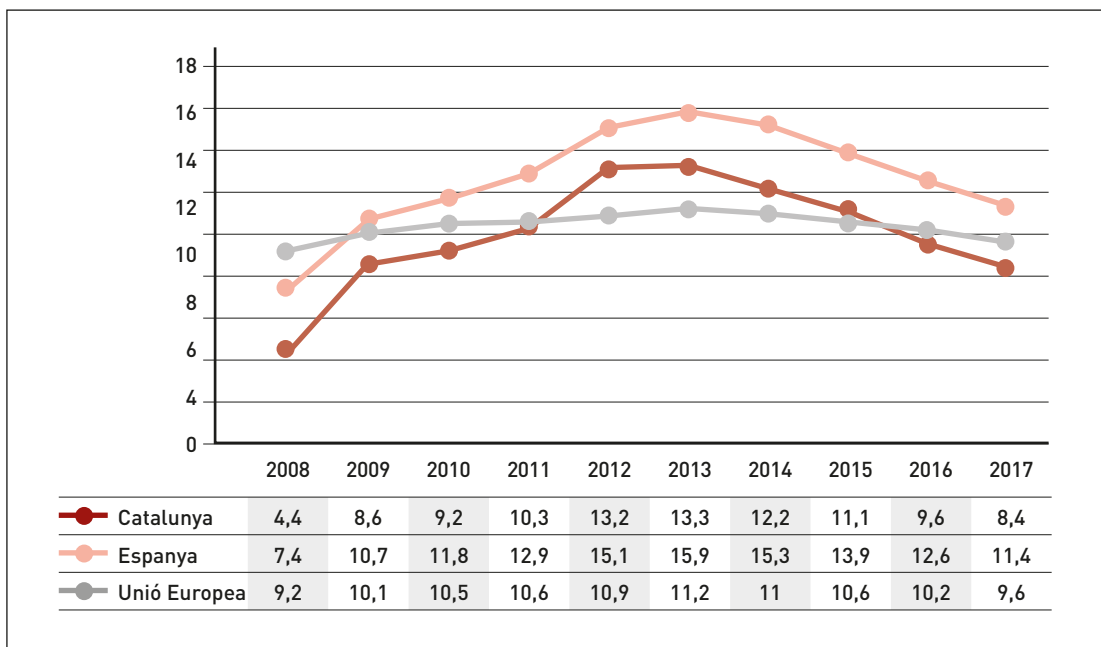
Definició | Percentatge de persones, de 0 a 17 anys i de 18 a 59 anys, que viuen en llars on cap dels seus membres treballa, en relació al total de persones del mateix grup d'edat del conjunt de la població. Aquest indicador ofereix una primera visió de quanta gent pot veure's afectada per les situacions d'exclusió laboral d'altres persones de les quals depenen totalment o parcialment.

Gràfica 14. Població de 0 a 17 anys en llars sense ocupació a Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2008-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE i l'Eurostat)

Gràfica 15. Població de 18 a 59 anys en llars sense ocupació a Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2008-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE i l'Eurostat)

Anàlisi:

- El 2017 un 8,3% dels infants i un 8,4% dels adults viuen en una llar sense ocupació a Catalunya. Des del 2012-2013 la tendència és descendent (el 2016 afectava el 9,2% d'infants i el 9,6% d'adults), però la xifra segueix molt lluny dels valors de fa deu anys (4,2% d'infants i 4,4% d'adults el 2008). Tant al conjunt de l'Estat espanyol com de la Unió Europea la proporció de població que viu en llars sense ocupació és lleugerament superior a la de Catalunya; en el cas de la Unió Europea els percentatges no han experimentat un canvi significatiu en els darrers anys.

2.4. Condicions de treball**Definicions**

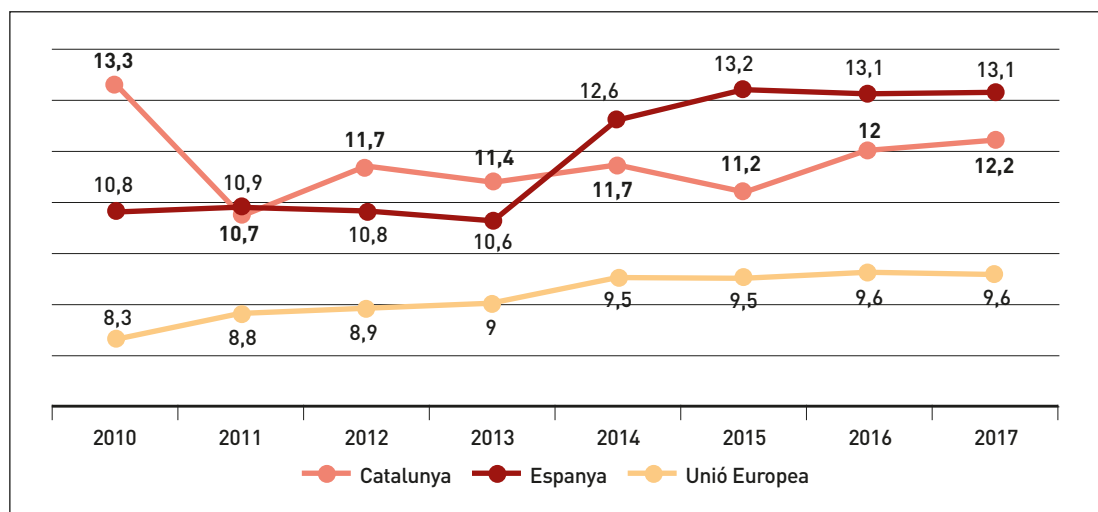
Taxa de risc de pobresa en el treball | Indicador que mostra la proporció de persones que van treballar almenys set mesos durant l'any de referència de la renda (l'any anterior a la data de l'Enquesta de Condicions de Vida) i tenen una renda disponible equivalent per sota del llindar de risc de pobresa.

Taxa d'ocupació a temps parcial | Proporció de la població ocupada a temps parcial respecte el total de la població ocupada. S'entén que un contracte és a temps parcial quan s'hagi acordat la prestació de serveis durant un nombre d'hores al dia, a la setmana, al mes o a l'any inferior a la jornada de treball d'un treballador a temps complet comparable.

Taxa de temporalitat | Proporció de la població ocupada assalariada amb contracte temporal respecte el total de la població ocupada assalariada.

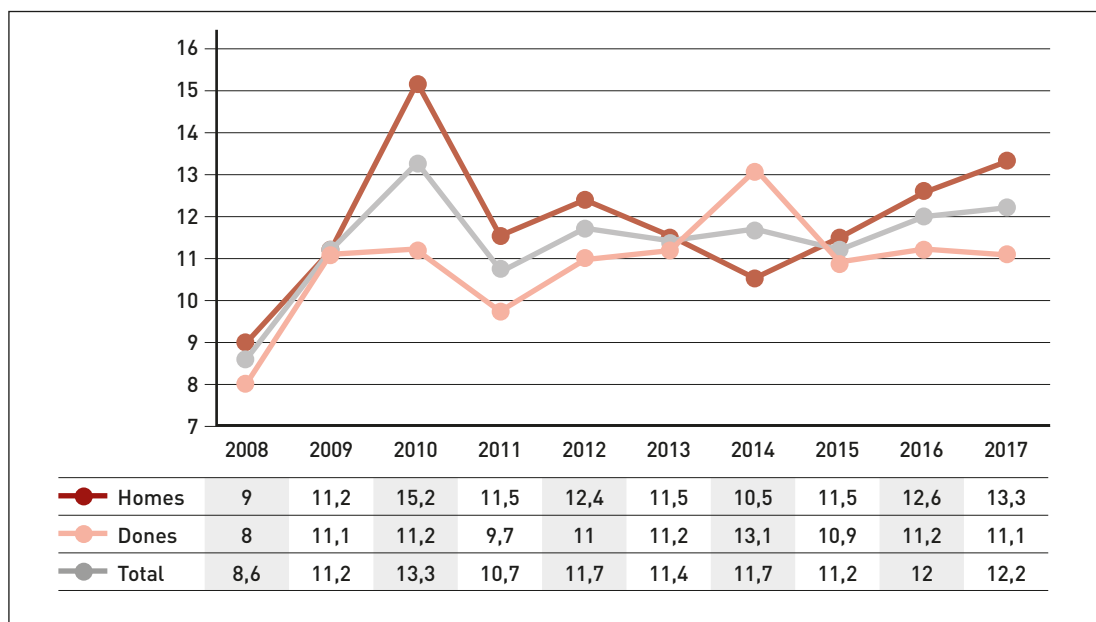
Contractes de treball registrats | Dada anual que inclou, a més dels contractes registrats a les oficines de treball de la Generalitat de Catalunya, les comunicacions de contractació que les empreses efectuen en aquest organisme. Es recullen, en aquest informe, segons si es tracta de contractes indefinits o temporals.

Gràfica 16. Taxa de risc de pobresa en el treball a Catalunya, Espanya i Zona euro, 2010 -2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE i l'Eurostat)

Gràfica 17. Taxa de risc de pobresa en el treball a Catalunya per sexe, 2008 -2017 (%)



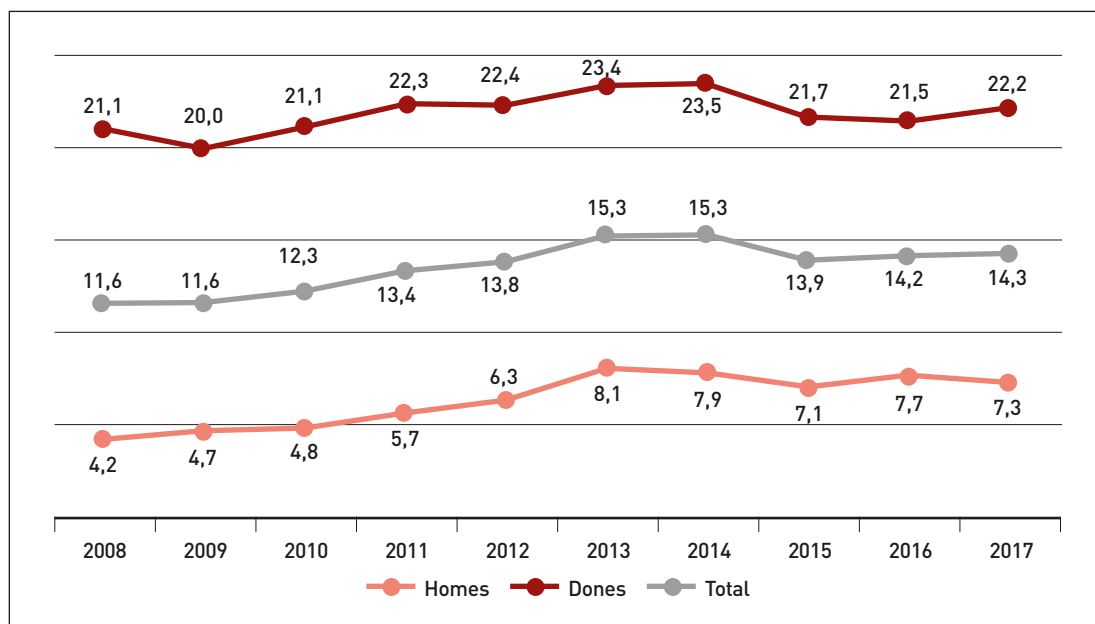
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE i l'Eurostat)

Taula 5. Població ocupada a Catalunya, per tipus de jornada i sexe, 2008-2018 (mitjanes anuals, en milers)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Jornada completa	3.165,90	2.908,10	2.851,00	2.778,50	2.612,60	2.515,90	2.567,90	2.650,70	2.733,20	2.807,60
Homes	1.928,80	1.720,30	1.682,40	1.629,10	1.512,40	1.443,70	1.468,80	1.527,10	1.561,80	1.610,40
Dones	1.237,10	1.187,80	1.168,60	1.149,40	1.100,20	1.072,10	1.099,10	1.123,50	1.171,40	1.197,20
Jornada parcial	415,4	382,2	398,1	428,3	419,1	453,7	463	427,1	450,7	467,7
Homes	84,4	84,6	84,8	97,6	102,4	126,4	125,5	116,1	130,2	126,6
Dones	331	297,6	313,3	330,7	316,7	327,3	337,4	310,9	320,4	341,1
Total de població ocupada	3.581,30	3.290,30	3.249,10	3.206,80	3.031,60	2.969,60	3.030,90	3.077,70	3.183,90	3.275,30
Homes	2.013,20	1.804,90	1.767,20	1.726,60	1.614,80	1.570,10	1.594,30	1.643,30	1.692,00	1.737,00
Dones	1.568,10	1.485,40	1.481,90	1.480,20	1.416,80	1.399,40	1.436,60	1.434,50	1.491,90	1.538,30

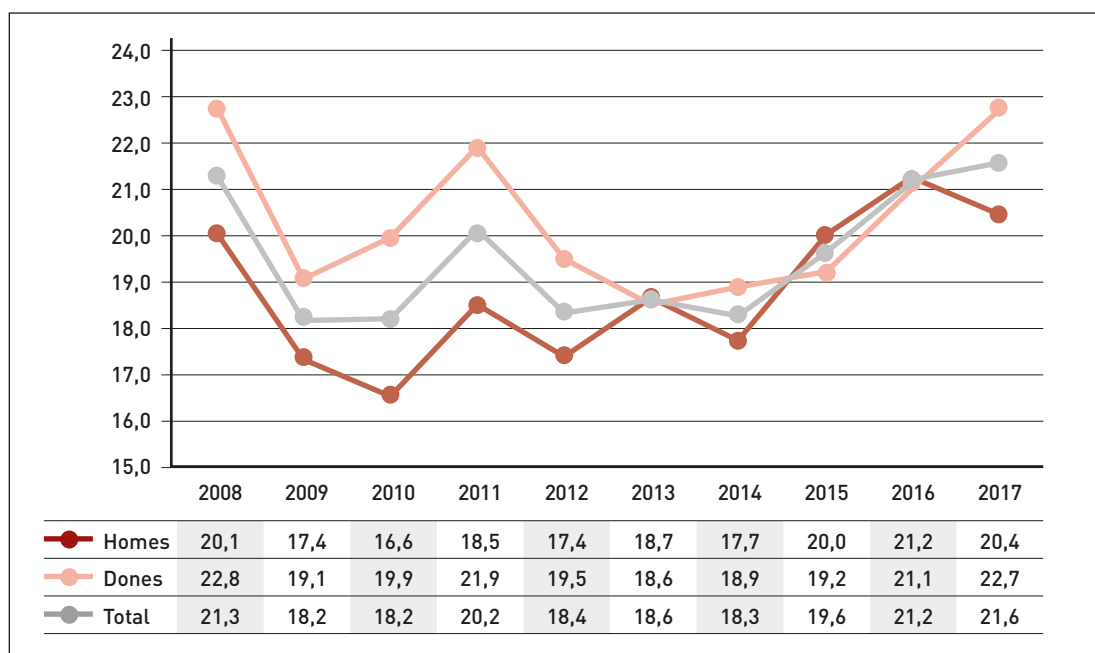
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Gràfica 18. Taxa d'ocupació a temps parcial Catalunya, per sexe, 2008-2017 (mitjanes anuals, %)



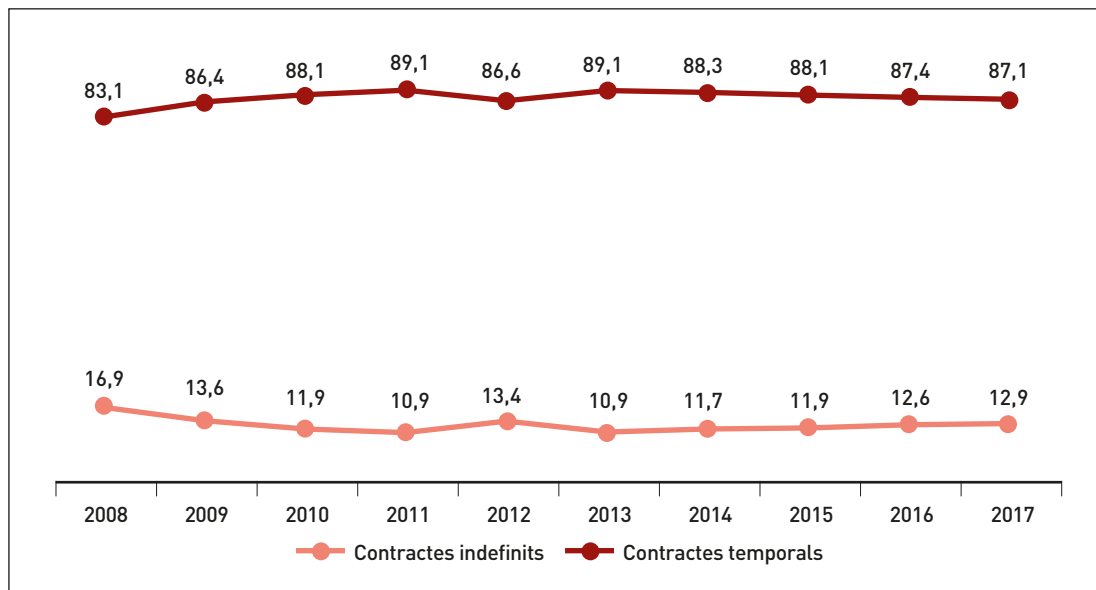
Font: Càlcul i elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Gràfica 19. Taxa de temporalitat a Catalunya, per sexe, 2008-2017 (mitjanes anuals, %)



Font: Càlcul i elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Població Activa de l'INE)

Gràfica 20. Contractes de treball registrats a Catalunya, per modalitat de contracte (indefinit o temporal), 2008-2017 (%)



Font: Càlcul i elaboració pròpia a partir de l'Idescat (dades del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya)

Anàlisi:

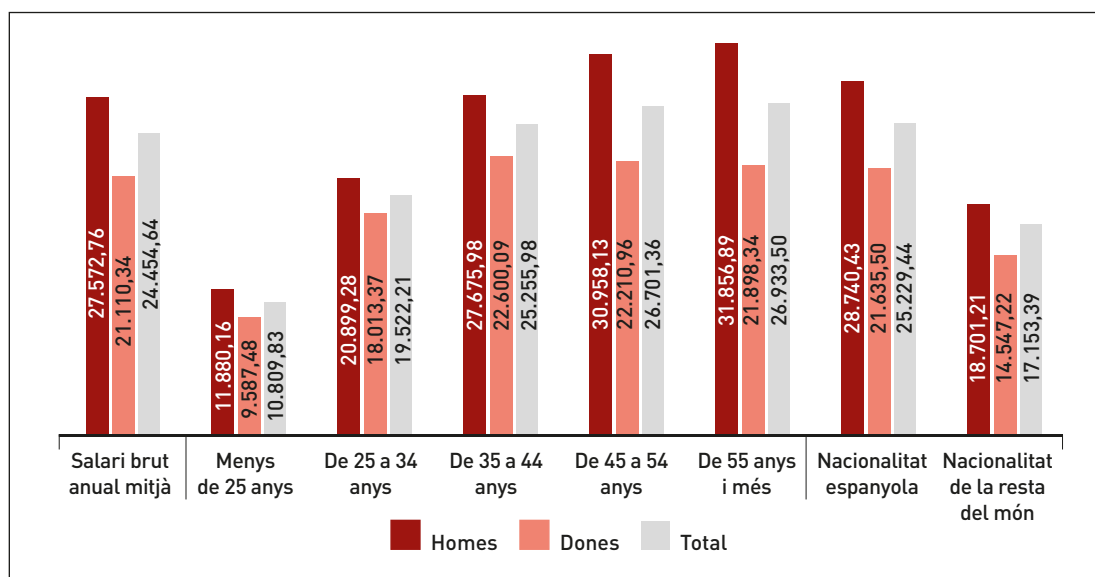
- No es disposa d'un indicador que mostri la **dimensió de la precarietat laboral**, però tenim indicadors com la taxa de risc pobresa en el treball, la temporalitat o la incidència del treball a temps parcial que en poden ser un bon reflex. A Catalunya, **un 12,2% de les persones amb feina no superen el llindar de la pobresa**. La xifra incrementa molt lleugerament respecte l'any anterior (12% el 2016) però creix ja per segon any consecutiu (11,2% el 2015). La pobresa en el treball a Catalunya és una mica inferior a la mitjana de l'Estat espanyol (13,1% el 2017) però entre dos i tres punts percentuals més elevada que al conjunt de la Unió Europea (9,6%).
- Es pot comprovar així que, malgrat l'atur s'hagi reduït de manera continuada a Catalunya des de fa cinc anys (com s'ha vist al punt 2.1), no només no ha disminuït sinó que **ha augmentat el nombre de persones que tot i tenir feina remunerada són pobres**.
- La precarietat laboral també es pot interpretar a partir de la taxa d'ocupació a temps parcial a Catalunya, que és especialment acusada en les trajectòries laborals femenines. Actualment **un 22,2% de les treballadores a Catalunya ho fa amb una jornada a temps parcial**, mentre que la taxa es redueix al 7,3% en el cas dels homes. Fa més d'una dècada que **aproximadament una de cada cinc dones treballa a temps parcial**, mentre que en els homes hi ha hagut un lleuger augment els darrers anys. Per a les dones les jornades a temps parcial són, sovint, un recurs per poder **compaginar el treball remunerat amb les tasques domèstiques i de cures en l'àmbit personal i familiar**. Però són també jornades obligades perquè el mercat laboral no ofereix altres alternatives a la conciliació. El fet que aquest tipus de jornades tinguin tan poca incidència en els homes és una mostra més del desigual repartiment dels treballs entre homes i dones a la nostra societat i de la sobrecàrrega de treball —doble i triple jornada— per a moltes dones.
- La taxa de temporalitat és del **21,6% a Catalunya** i afecta lleugerament més a les dones (22,7%) que als homes (20,4%). La temporalitat va disminuir entre 2011 i 2014 i des de llavors ha anat augmentant.

Si ens fixem en els nous contractes que se signen cada any, la temporalitat és d'un 87,1%; només un 12,9% són indefinits. L'evolució dels darrers deu anys mostra un increment del percentatge de contractes temporals respecte el 2008 (83,1%) però una reducció respecte el pic de 2011 i 2013 (89,1%). La precarització i l'increment dels contractes temporals té a veure amb les mesures i reformes laborals orientades a una major flexibilitat del mercat de treball i, tal i com es mostra més endavant, hi ha una distància salarial notable entre la població amb contracte indefinit i amb contracte temporal.

2.5. Ingressos procedents del treball

Definició | A partir de l'Estadística d'Estructura Salarial publicada per l'Institut Nacional d'Estadística i realitzada en el marc de la Unió Europea es poden conèixer dades de la distribució salarial en relació a diferents variables com el sexe, l'edat, el tipus de contracte laboral o la nacionalitat. En aquest apartat també s'analitza el salari mínim interprofessional (SMI), que és la quantitat retributiva mínima que percep un treballador segons la jornada de treball. El seu valor és fixat anualment pel govern espanyol tenint en compte factors com l'IPC, la productivitat mitjana nacional o l'increment de la participació del treball a la renda nacional.

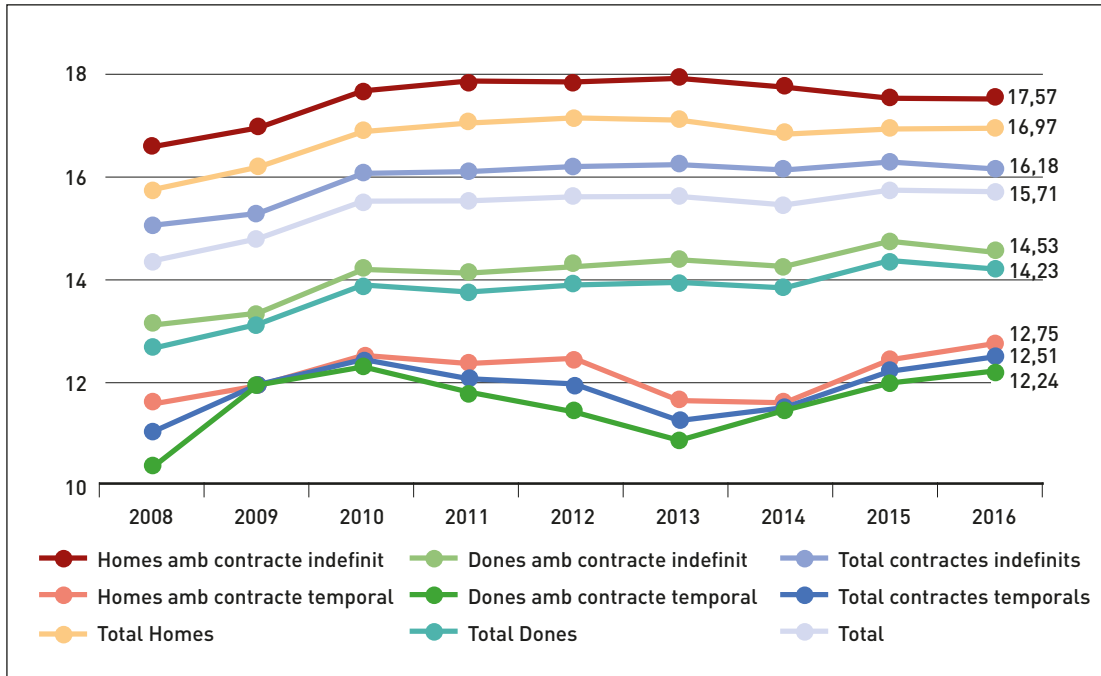
Gràfica 21. Salari brut anual mitjà a Catalunya, per sexe, edat i nacionalitat, 2016* (euros)



* Dades 2017 no disponibles.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta anual d'estructura salarial de l'INE)

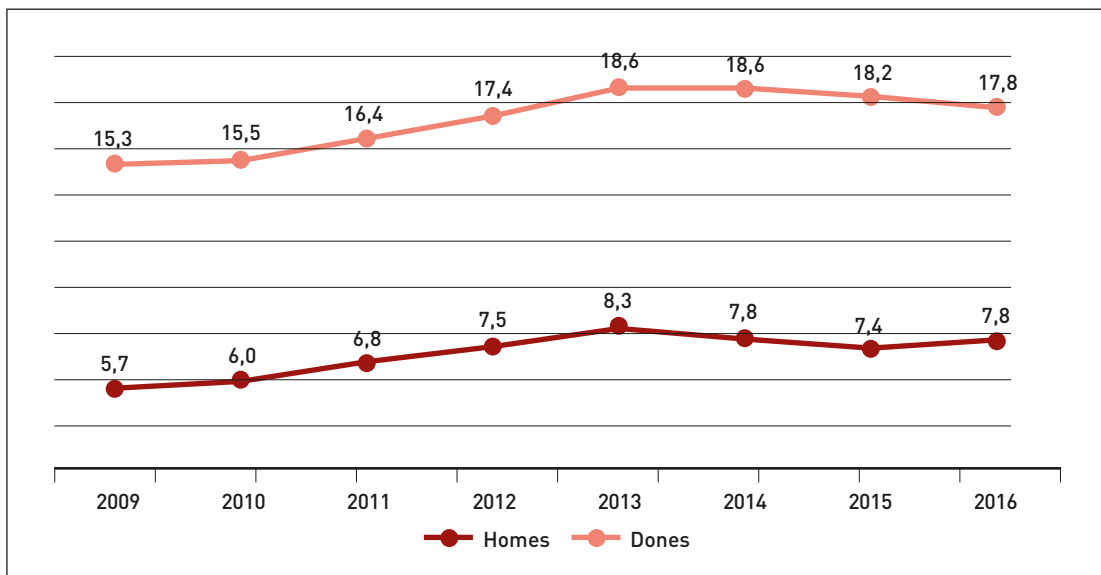
Gràfica 22. Guany mitjà per hora a Catalunya, per sexe, i tipus de contracte, 2008 – 2016* (euros)



* Dades 2017 no disponibles.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat [Enquesta anual d'estructura salarial de l'INE]

Gràfica 23. Treballadors amb guanys anuals per sota del SMI a Espanya, 2009 – 2016* (%)



* Dades 2017 no disponibles.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE [Enquesta anual d'estructura salarial]

Anàlisi:

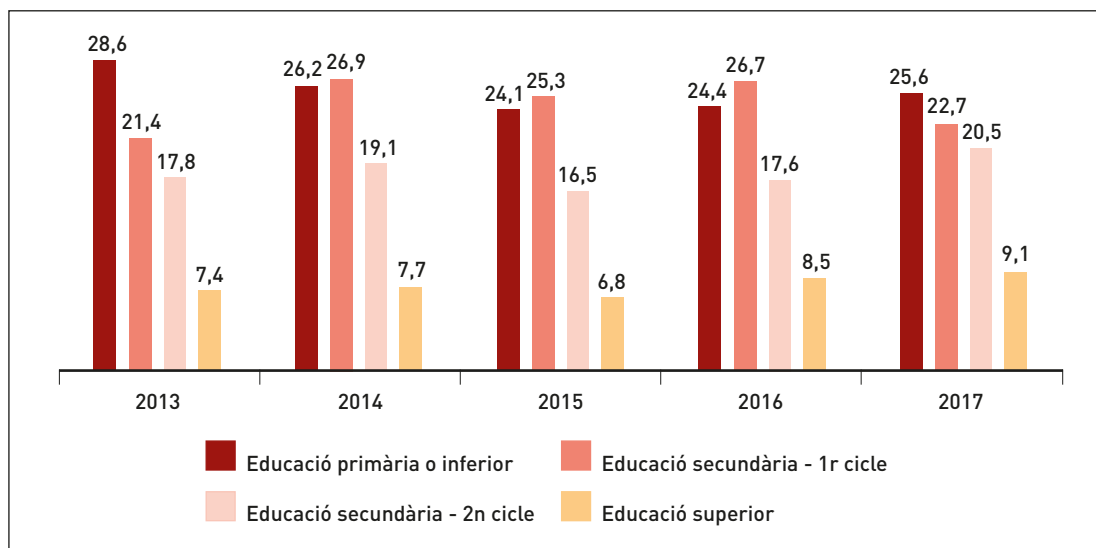
- **El salari brut mitjà a Catalunya**, que el 2016 –dades més actuals disponibles— és de 24.454,64 euros, varia notablement segons el gènere, la nacionalitat o l'edat de la persona assalariada. **Les dones cobren menys que els homes** en tots els grups d'edat i la diferència és especialment elevada a partir dels 45 anys: 8.747 euros de diferència entre els 45 i els 54 anys i **gairebé deu mil euros de diferència (9.958) a partir dels 55 anys**.
- Per franges d'edat, **com més joves, menys cobren**. La diferència entre els dos extrems és de més de 15.000 euros: els menors de 25 anys tenen un salari brut mitjà de 10.809 euros i els de més de 55 anys, de 26.933 euros. Per origen, **la població de nacionalitat espanyola té un salari brut mitjà molt superior (+8.146 euros)** al de la població de nacionalitat estrangera.
- El guany mitjà per hora de la població assalariada a Catalunya també és un alarmant reflex de les desigualtats de gènere, amb una **diferència de gairebé 3 euros/hora entre homes i dones** (any 2016). **Encara més accentuada (3,7 euros) és la distància salarial entre la població amb contracte indefinit (16,18 euros per hora de mitjana) i contracte temporal (12,51 euros per hora)**. Cal tenir en compte que les dades del guany per hora no mostren la polarització social —que augmenta a Catalunya— ni les grans desigualtats salarials perquè són una dada mitjana. Com tampoc mostren el treball en negre (inclòs aquell en què tot i tenir contracte, només es declara una part de les hores).
- A Catalunya **un 17,8% de les dones i un 7,8% dels homes tenen uns guanys anuals per sota del salari mínim interprofessional (SMI)**. Les dades són de 2016 –les més actuals disponibles—, quan el SMI era de 655 euros.

3. EDUCACIÓ I EXCLUSIÓ SOCIAL

Definició

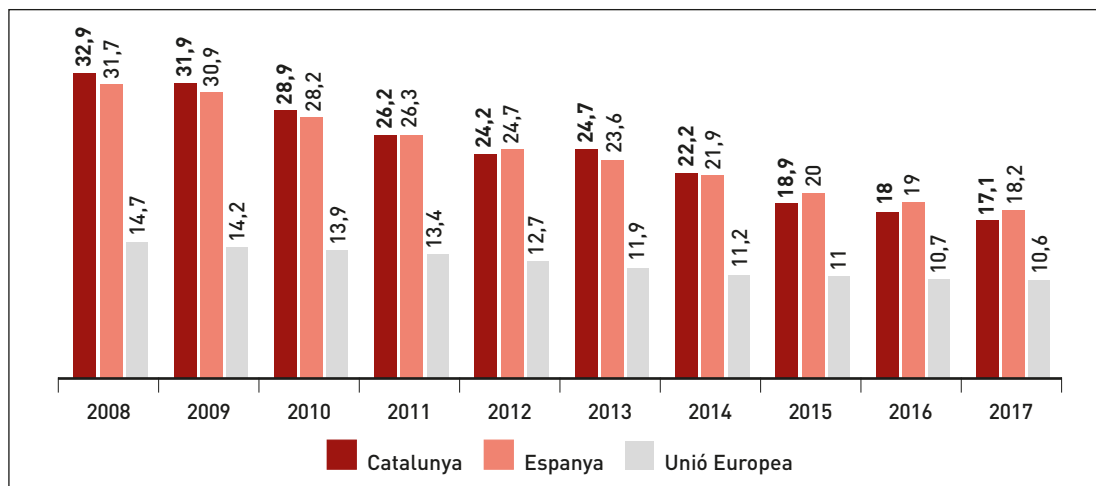
Abandonament prematur dels estudis | Percentatge de la població d'entre 18 i 24 anys que ha assolit com a màxim la primera etapa de l'educació secundària respecte al total de població del mateix grup d'edat, i que no ha rebut cap educació o formació en les quatre setmanes precedents a l'entrevista. Es tracta d'un indicador clau per veure l'evolució dels resultats de la política educativa orientada a augmentar el percentatge de joves amb titulació postobligatòria. La Unió Europea s'ha proposat reduir l'indicador d'abandonament prematur dels estudis al 10%.

Gràfica 24. Taxa de població (16 anys i més) en risc de pobresa per nivell de formació assolit a Catalunya, 2013-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Gràfica 25. Índex d'abandonament prematur dels estudis a Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2008-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat, l'INE i l'Eurostat

Anàlisi:

- Posar en relació la taxa de risc de pobresa i la formació de la població evidencia que **la taxa de risc de pobresa és més elevada entre la gent amb menys estudis**: un 25,6% de les persones amb un nivell educatiu de primària o inferior estan en risc de pobresa. A partir d'aquí, **la taxa disminueix a major nivell d'estudis**: 22,7% en la població amb primer cicle d'educació secundària, 20,5% per segon cicle d'educació secundària i 9,1% per educació superior.

- La bretxa principal és entre les persones que tenen estudis superiors (9,1% de taxa de risc de pobresa) i la resta de la població, amb una diferència mitjana de com a mínim 11,44 punts percentuals el 2017 (el següent grup, la població amb estudis de secundària, té una taxa de pobresa del 20,5%). Aquesta diferència ha augmentat respecte el 2016.
- La perspectiva cronològica 2013-2017 mostra un lleuger descens de la taxa de pobresa en les persones amb estudis de primària o inferiors i primer cicle de secundària, i un augment també lleu en la població amb segon cicle de secundària i estudis superiors.
- A Catalunya l'índex d'abandonament prematur dels estudis és del 17,1%. Disminueix de manera clara per quart any consecutiu (24,7% el 2013) i s'ha reduït a gairebé la meitat en una dècada (32,9% el 2008), però som molt lluny de la mitjana al conjunt de la Unió Europea, 10,6% el 2017. A l'Estat espanyol l'abandonament prematur dels estudis és una mica més elevat que a Catalunya (18,2% el 2017) i segueix la mateixa tendència de reducció.
- El conjunt de dades relatives a l'educació mostren la importància d'invertir-hi com a eina per reduir el risc de pobresa de la població i combatre l'abandonament dels estudis. Tal i com s'ha destacat en informes INSOCAT anteriors, **l'educació és un sistema capaç de trencar amb la transmissió de la pobresa entre generacions** i millorar les condicions laborals i de vida.
- Tenint en compte que actualment tenir formació superior (universitària) comporta una taxa de risc de pobresa inferior, **és urgent i fonamental facilitar un accés a l'educació pública universitària en igualtat de condicions** al conjunt de la població. Les polítiques actuals, però, avancen en la direcció contrària: **Catalunya és la comunitat autònoma de l'Estat espanyol amb un preu més elevat en els graus universitaris** —amb preus mínims per sobre dels 1.000 euros per curs— i en els màsters⁴, i també té els preus més elevats de tot Europa⁵. El curs 2012/2013 hi ha haver a Catalunya una **pujada de les taxes universitàries del 67%**⁶ que, segons denuncia el Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans (SEPC), forma part d'una **dinàmica elititzadora de la universitat pública**, que s'allunya de la seva funció de servei públic. El 2016 es va aprovar al Parlament de Catalunya una reducció del 30% dels preus que fins al moment no ha estat aplicada, de manera que les taxes estan congelades des de la pujada del 2012. El preu de les taxes universitàries ha motivat els darrers anys diverses vagues d'estudiants.

4. Vegeu l'informe '¿Por qué precios tan distintos? Precios y tasas en las universidades públicas en España, curso 2016/17' de l'Observatori del Sistema Universitari.

5. Vegeu 'La Generalitat desobeeix el Parlament i manté les taxes universitàries' (diari Jornada, juny 2018).

6. Segons l'Observatori del Sistema Universitari, en sis anys (entre els cursos 2007/2008 i 2013/2014), l'efecte combinat del canvi dels plans d'estudi i les diverses modificacions del sistema de preus van encarir entre un 69 i un 291% el preu dels estudis universitaris en termes reals (vegeu 'El preu de la carrera. Preus universitaris 2013-14 a Catalunya i anàlisi de l'evolució del preu total dels estudis').

4. SALUT I CONDICIONANTS SOCIALS

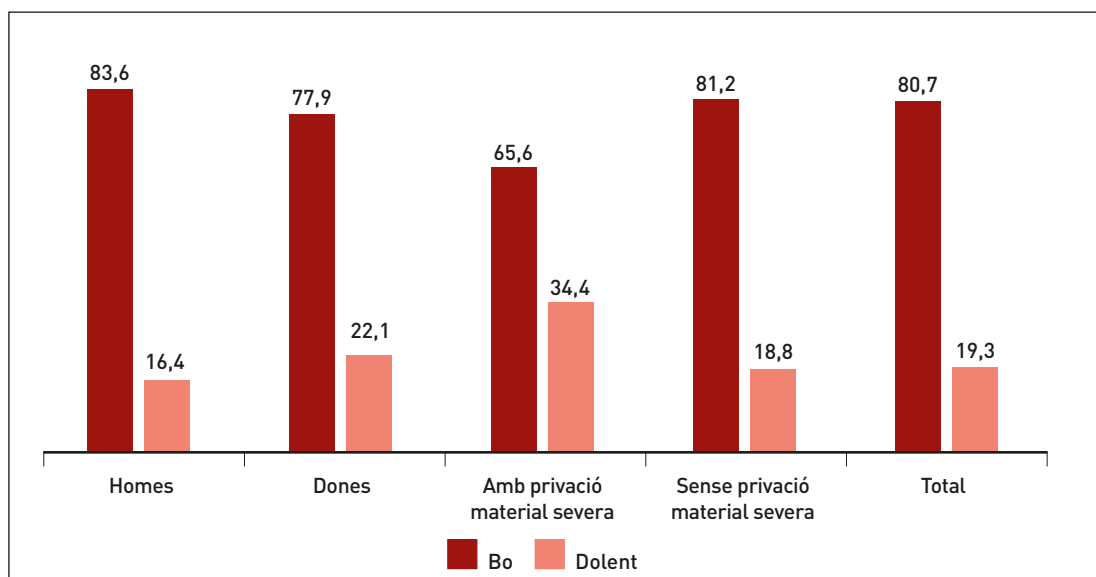
4.1. Salut autopercebuda i limitacions

Definicions

Autopercepció de l'estat de salut | L'Enquesta de salut de Catalunya (ECSA) mesura la sensació de benestar individual que té la població a partir de la pregunta: com diria vostè que és la seva salut en general? Les possibles respostes són: excel·lent, molt bona, bona, regular i dolenta.

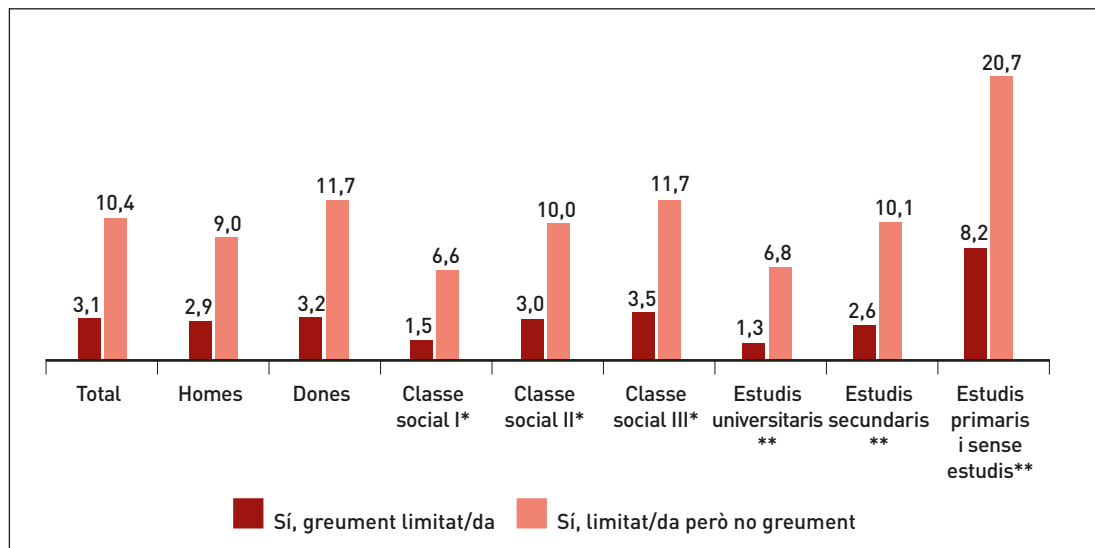
Limitació de l'activitat a causa d'un problema de salut | A l'Enquesta de salut de Catalunya (ECSA) es mesura demanant a la persona entrevistada si durant, com a mínim, els darrers sis mesos s'ha vist limitada, a causa d'un problema de salut, per realitzar les activitats que la gent fa habitualment, i en quina mesura ha estat limitada. Es considera tenir limitació si la persona declara que està limitada i si aquesta limitació és superior als sis mesos.

Gràfica 26. Estat de salut autopercebut a Catalunya, per sexe i segons si es té o no privació material severa, 2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya (ECSA), dades facilitades pel Grup de Recerca en Desigualtats en Salut (GREDS-EMCONET) de la Universitat Pompeu Fabra

Gràfica 27. Població amb limitació de l'activitat a causa d'un problema de salut a Catalunya, per sexe, classe social i estudis, 2017 (%)



* Per determinar la classe social l'ESCA es basa en l'ocupació de la persona de referència de la llar. Per a la classe social agrupada en tres categories (com és el cas): Classe I. Directors i gerents i professionals universitaris; Classe II. Ocupacions intermèdies i treballadors per compte propi; Classe III. Treballadors manuals.

** Població de 15 anys i més.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA)

Anàlisi:

- **Les desigualtats** de gènere, de classe social i nivell socioeconòmic, d'oportunitats formatives i d'origen i nacionalitat **tenen conseqüències sobre l'estat de salut de la població.**
- En el cas de l'estat de salut autopercebut, **les persones en situació de pobresa** (amb privació material severa, concretament) expressen en el seu conjunt una major sensació de malestar. Un **34,4% considera tenir un estat de salut dolent** (vs. un 65,6% un bon estat), mentre que per a la població sense privació material el malestar es redueix al 18,8%. **Les dones són un col·lectiu amb menor sensació de benestar** en comparació amb els homes i el conjunt de la població: 77,9% de bon estat de salut (vs. 83,6% masculí) i 22,1% d'estat dolent (vs. 16,4% masculí).
- Un 13,5% de la població a Catalunya està **limitada en la seva vida diària a causa d'un problema de salut** (un 3,1% greument limitada i un 10,4% limitada però no greument), i si bé cap grup social expressa limitacions de manera majoritària, la seva prevalença és **més destacada en les dones** (14,9%), **la població de més de 65 anys** (24,4% la de més de 65 i 40,2% la de més de 75), **la població amb menys estudis** (28,9%) i la de classe **més desfavorida** (8,1% classe social I vs. 13% classe social II vs. 15,2% classe social III).

4.2. Trastorns crònics, depressió i problemes de pes

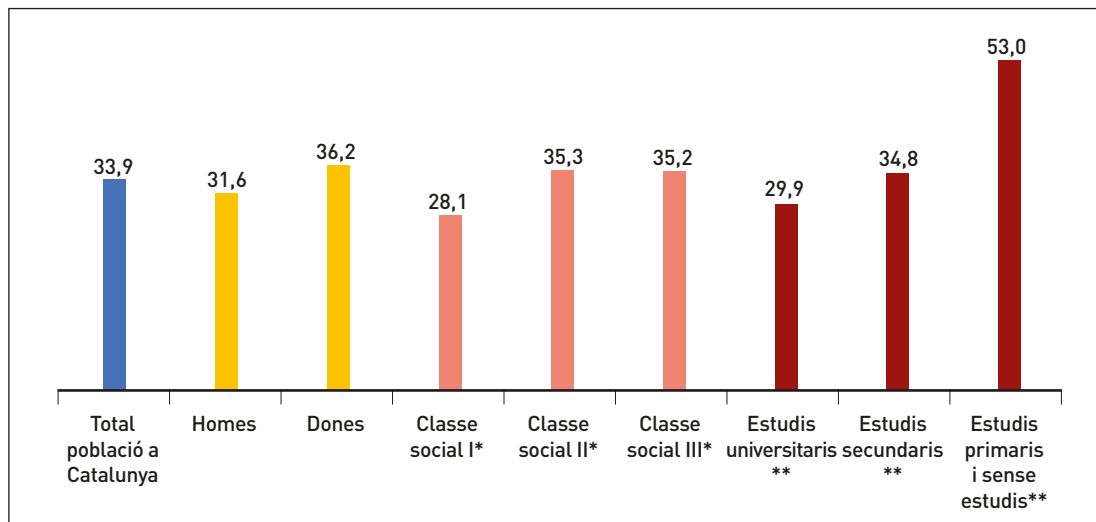
Definicions

Trastorn crònic autopercebut | L'Enquesta de salut de Catalunya (ECSA) mesura l'autopercepció de malaltia o problema de salut crònic a partir del mòdul mínim de salut de l'Enquesta europea de salut (EHIS). Es pregunta a la persona entrevistada si pateix alguna malaltia o problema de salut crònic o de llarga durada, entès com aquell que dura o que s'espera que duri sis mesos o més.

Depressió major i depressió major severa | Es mesura a partir del *Patient Health Questionnaire* (PHQ-8), un instrument de detecció de depressió seleccionat per l'Enquesta Europea de Salut per valorar la presència de simptomatologia depressiva en diferents graus de gravetat i la prevalença de quadres depressius en la població. Amb el referent temporal de les dues últimes setmanes, la persona ha de valorar amb quina freqüència ha tingut vuit problemes o situacions, i amb les possibles respostes s'obté la severitat de la simptomatologia depressiva en la població de 15 anys i més. La severitat o gravetat de la simptomatologia depressiva es calcula assignant valors 0, 1, 2 i 3 a les categories de resposta 'mai', 'diversos dies', 'més de la meitat dels dies' i 'gairebé tots els dies' respectivament. La puntuació és la suma dels 8 elements i oscil·la entre 0 i 24 punts. Una puntuació de 10 o més es considera depressió major i de 20 o més, depressió greu o severa.

Excés de pes, sobrepès o obesitat | A partir del pes i la talla declarats s'estima l'índex de massa corporal (IMC), que es calcula dividint el pes d'una persona en quilos pel quadrat de la seva talla en metres (IMC=kg/m²). Els punts de tall per a les persones de més de 18 anys són els següents: sobrepès: IMC igual o superior a 25 i inferior a 30; obesitat: IMC igual o superior a 30. L'excés de pes de la població es determina com l'agrupació de les categories de sobrepès i obesitat.

Gràfica 28. Població amb trastorn crònic autopercebut a Catalunya, per sexe, classe social i estudis, 2017 (%)

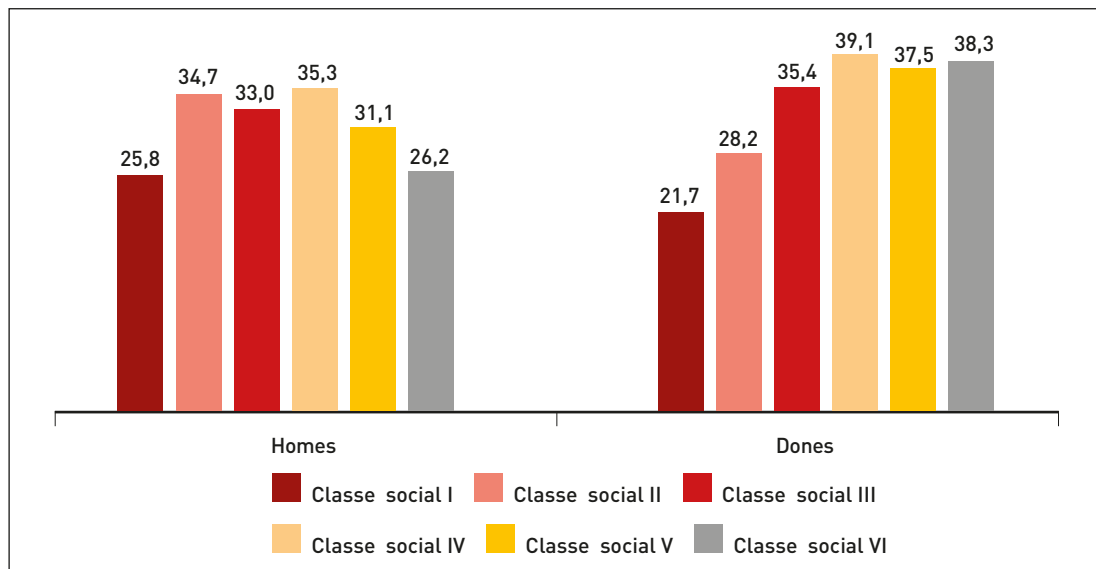


* Per determinar la classe social l'ESCA es basa en l'ocupació de la persona de referència de la llar. Per a la classe social agrupada en tres categories (com és el cas): Classe I. Directors i gerents i professionals universitaris; Classe II. Ocupacions intermèdies i treballadors per compte propi; Classe III. Treballadors manuals.

** Població de 15 anys i més.

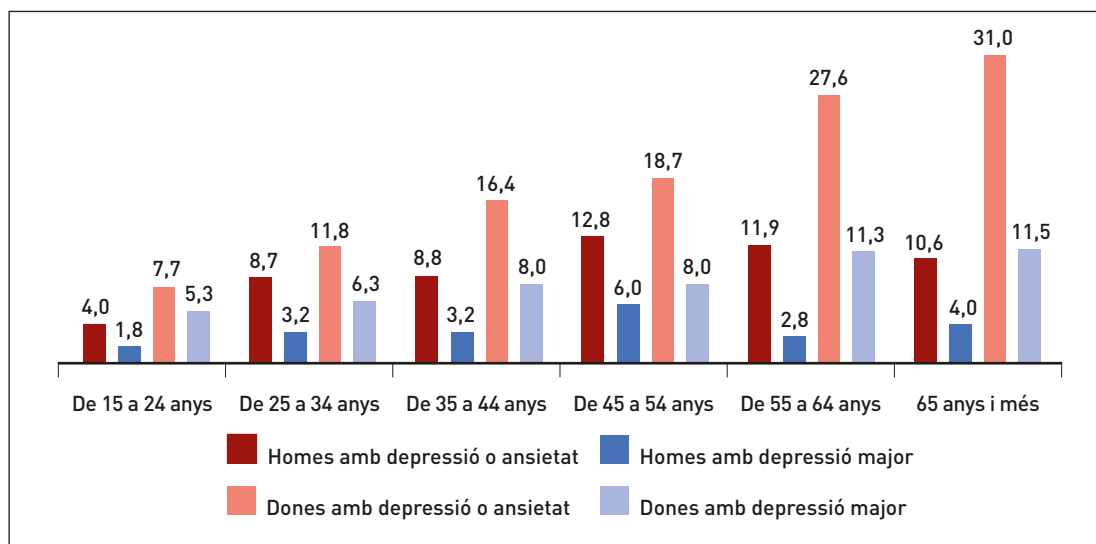
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya (ECSA), dades facilitades pel Grup de Recerca en Desigualtats en Salut (GREDS-EMCONET) de la Universitat Pompeu Fabra

Gràfica 29. Població amb trastorn crònic autopercebut a Catalunya, per classe social* i sexe, 2017 (%)



* Per determinar la classe social l'ESCA es basa en l'ocupació de la persona de referència de la llar. Per a la classe social agrupada en sis categories (com és el cas): Classe I. Directors i gerents d'establiments (> 10 assalariats), professionals associats a llicenciatures universitàries; Classe II. Directors i gerents d'establiments (< 10 assalariats), professionals tradicionalment associats a diplomatures universitàries i altres professions de suport tècnic; Classe III. Ocupacions intermèdies i treballadors per compte propi; Classe IV. Supervisors i treballadors en ocupacions tècniques qualificades; Classe V. Treballadors qualificats del sector primari i altres treballadors semiqualicats; Classe VI. Treballadors no qualificats.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA), dades facilitades pel Grup de Recerca en Desigualtats en Salut (GREDS-EMCONET) de la Universitat Pompeu Fabra

Gràfica 30. Depressió o ansietat i depressió major a Catalunya (població de més de 15 anys), per sexe i edat, 2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA), dades facilitades pel Grup de Recerca en Desigualtats en Salut (GREDS-EMCONET) de la Universitat Pompeu Fabra

Taula 6. Excés de pes de la població adulta (de 18 a 74 anys) a Catalunya, per sexe, classe social i nivell d'estudis, 2017 (%)

	Sexe			Classe social*			Nivell d'estudis**		
	Total adults	Homes	Dones	Classe social I	Classe social II	Classe social III	Estudis universitaris	Estudis secundaris	Estudis primaris i sense estudis
Infrapès	2,7	1,0	4,3	3,5	3,2	2,2	3,9	2,4	1,7
Pes normal	48,0	40,8	55,2	56,6	48,4	44,8	57,7	47,1	36,4
Excés de pes***	49,3	58,1	40,5	40,0	48,4	53,0	38,4	50,5	61,9
> Sobrepès	34,5	42,3	26,5	30,6	36,4	35,1	28,9	36,1	37,5
> Obesitat	14,9	15,8	13,9	9,3	11,9	17,9	9,5	14,4	24,4

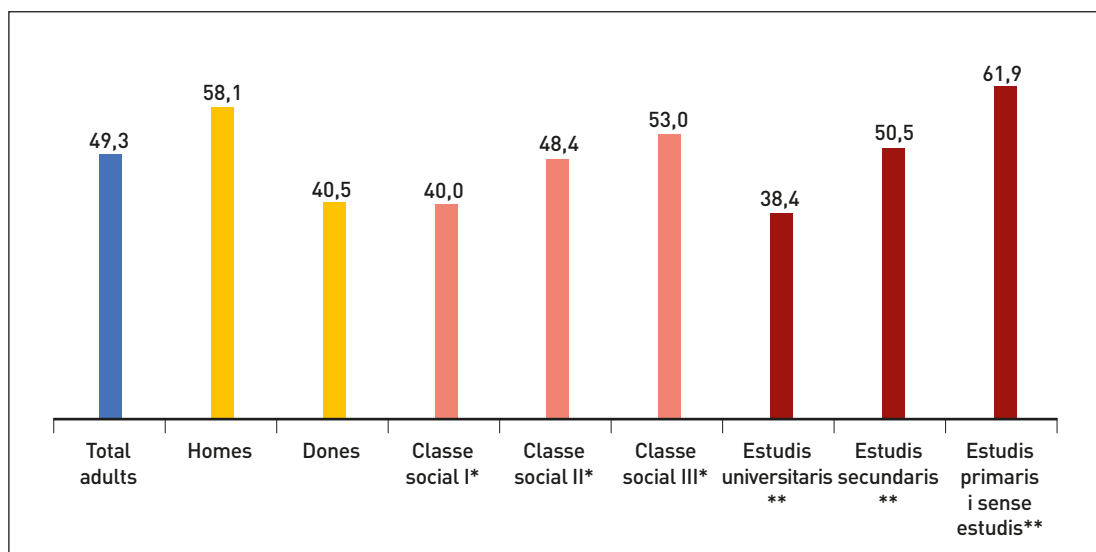
* Per determinar la classe social l'ESCA es basa en l'ocupació de la persona de referència de la llar. Per a la classe social agrupada en tres categories (com és el cas): Classe I. Directors i gerents i professionals universitaris; Classe II. Ocupacions intermèdies i treballadors per compte propi; Classe III. Treballadors manuals.

** Població de 15 anys i més.

*** Càlcul propi a partir de dades de l'ESCA.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA)

Gràfica 31. Excés de pes de la població adulta (de 18 a 74 anys) a Catalunya, per sexe, classe social i nivell d'estudis, 2017 (%)



* Per determinar la classe social l'ESCA es basa en l'ocupació de la persona de referència de la llar. Per a la classe social agrupada en tres categories (com és el cas): Classe I. Directors i gerents i professionals universitaris; Classe II. Ocupacions intermèdies i treballadors per compte propi; Classe III. Treballadors manuals.

** Població de 15 anys i més.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA)

Anàlisi:

- **Un 34% de la població catalana pateix una malaltia o problema de salut crònic.** Afecta en major mesura a les dones (36,2%) i incrementa en funció de l'edat (més d'un 65% en la població a partir dels 65 anys). La relació entre la salut mental i les condicions materials de vida són clares. **Els trastorns crònics de salut són majors entre la població de classe social més desafavorida** (28% per a la classe social I vs. més del 35% per a les classes socials II i III) i **amb menys estudis** (afecten el 53% de la població amb un nivell màxim d'estudis de primària). Les dades creuades de classe social i gènere mostren que **les dones en situació més desafavorida són les que tenen una major prevalença** (fins al 39,1% per a la classe social IV, 37,5% a la V i 38,3% a la VI). En el cas dels homes les dades no indiquen que la classe social hi afecti. També destaca la diferent autopercepció entre les persones nascudes a Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol (35,3%) i les nascudes a l'estranger (22,5%).
- **La depressió també té una prevalença superior en les dones que ens homes i augmenta de manera preocupant amb l'edat**, especialment en les dones. Mentre que els homes de 15 a 24 anys són els que pateixen menys depressió (un 4% tenen depressió o ansietat i un 1,8% depressió major), **un 31% de les dones de més de 65 anys pateixen depressió i un 11,5% pateixen depressió major.**
- **L'excés de pes afecta gairebé la meitat de la població adulta catalana i, seguint la mateixa pauta que altres problemes de salut tractats en aquest capítol, augmenta com menys estudis es tenen** (fins un 62% dels adults amb menys formació acadèmica) i **més baixa és la posició social.** En aquest cas, hi ha una **major prevalença entre homes** (58%) **que dones** (40,5%). El grup social menys afectat per l'excés de pes és el de la població amb estudis universitaris.

5. HABITATGE I SUBMINISTRAMENTS

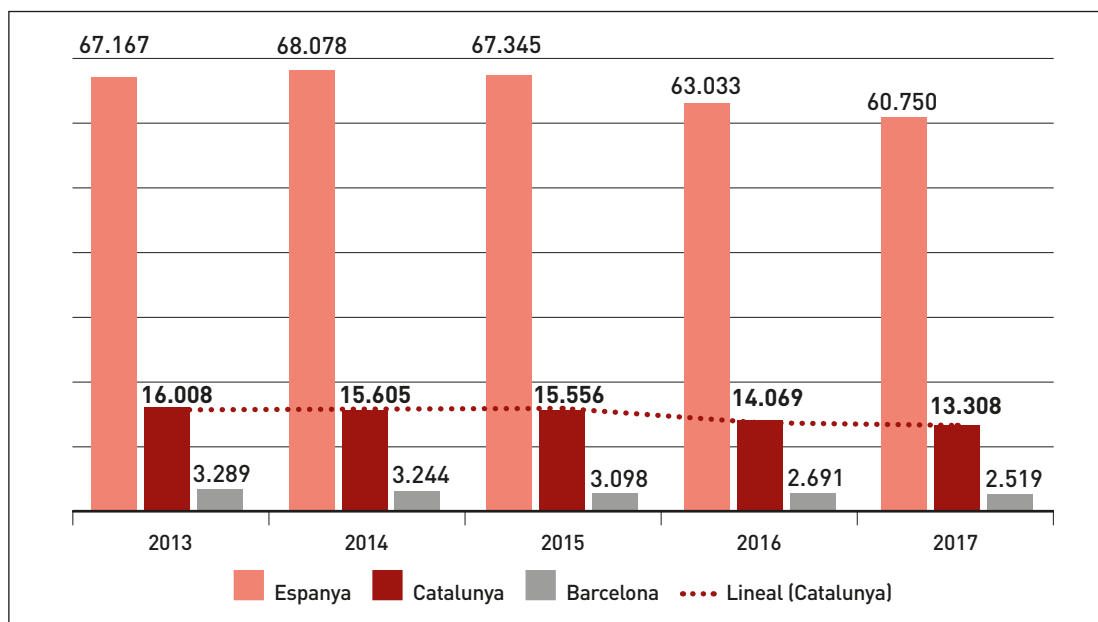
5.1. Desnonaments

Definicions

Desnonament | Un desnonament suposa la privació de la persona de poder utilitzar l'immoble mitjançant una resolució judicial per incompliment del contracte d'arrendament (en el cas del lloguer) o per impagament de la hipoteca.

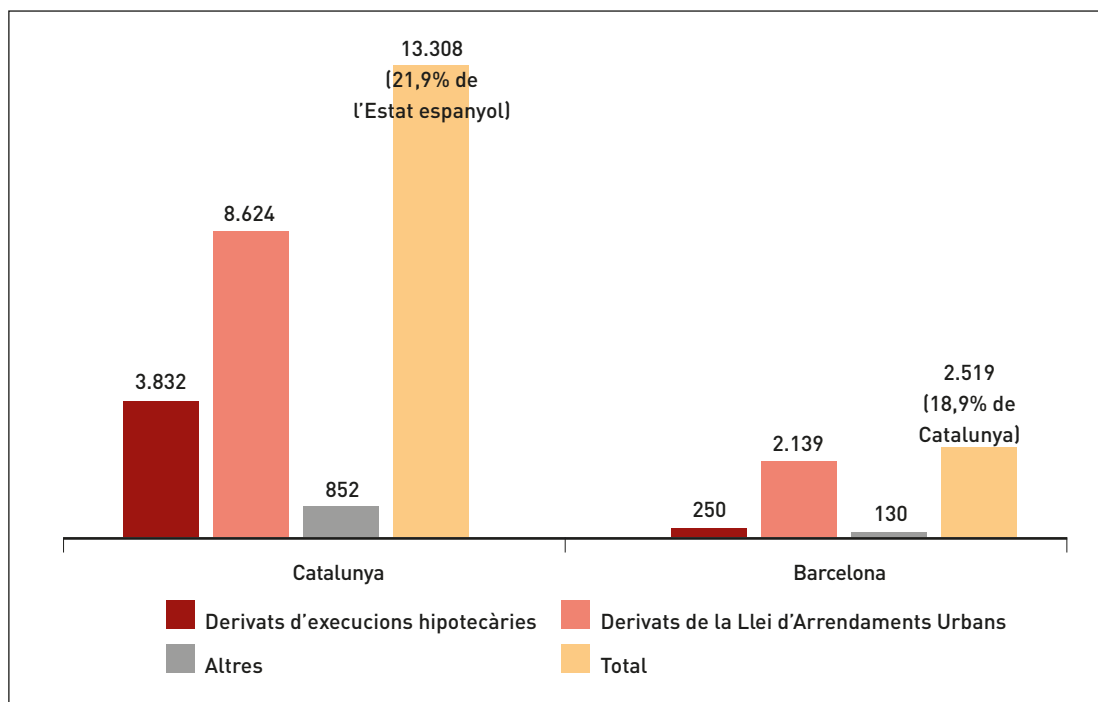
Execució hipotecària | Procés mitjançant el qual s'ordena la venda d'un bé immoble que estava gravat amb una hipoteca per incompliment del deutor de les obligacions garantides amb la hipoteca. L'objectiu d'aquesta estadística és oferir trimestralment el nombre de certificacions d'execucions hipotecàries que s'inicien i s'inscriuen als Registres de Propietat durant el trimestre de referència.

Gràfica 32. Desnonaments a Espanya, Catalunya i Barcelona, 2013-2017



Font: Elaboració pròpia a partir del Consejo General del Poder Judicial

Gràfica 33. Desnonaments a Catalunya i Barcelona, per tipologia, 2017



Font: Elaboració pròpia a partir del Consejo General del Poder Judicial

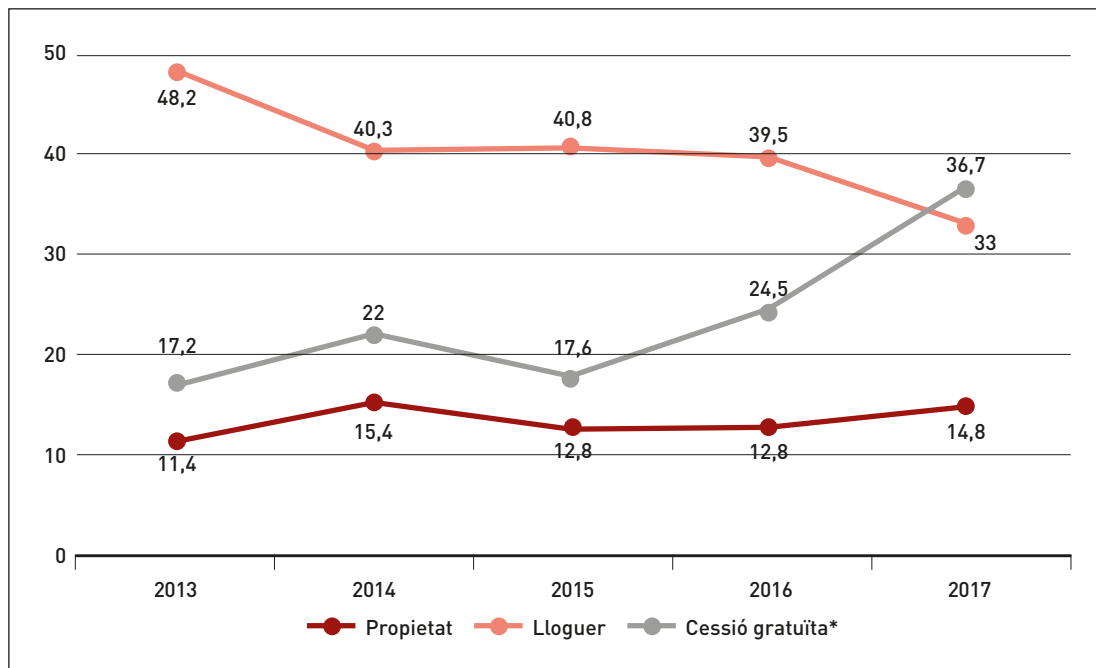
Anàlisi:

- L'any 2017 hi ha hagut 13.308 desnonaments a Catalunya, que suposen un 21,9% dels 60.750 registrats al conjunt de l'Estat espanyol. El **64,8% (8.624) dels desnonaments són per impagament de lloguer** (derivats de la Llei d'Arrendaments Urbans) i un 28,8% (3.832) són execucions hipotecàries. **A la ciutat de Barcelona**, que concentra una cinquena part (19,8%) dels desnonaments a Catalunya, **els desnonaments per impagament del lloguer representen un 85%** del total (2.139 de 2.519). Les dades mostren la urgència de posar fi al mercat de lloguer abusiu, especialment a la capital catalana.
- Malgrat els desnonaments a Catalunya s'han reduït els darrers quatre anys, continuen sent una xacra social. La suspensió per part del Tribunal Constitucional de la Llei 24/2015, de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica, agreuja la situació i **deixa anualment milers de famílies al carrer i sense alternativa habitacional**. Cal recordar que aquesta llei, fruit de la ILP d'habitatge i aprovada pel Parlament de Catalunya el juliol de 2015, garantia el reallotjament de les famílies després d'un desnonament, obligava l'administració a augmentar el parc públic d'habitatge, donava capacitat als ajuntaments per utilitzar pisos buits propietat dels bancs i evitava el tall de subministraments bàsics. A aquests desnonaments visibles i quantificables cal sumar-hi els **desnonaments invisibles**: llogaters i llogateres que es veuen forçades a marxar de casa per les pujades abusives dels preus de lloguer, assetjament immobiliari (*mobbing*), no renovació del contracte de manera injustificada i, en definitiva, **gentrificació com a fenomen que elititza barris i ciutats i deriva en l'expulsió, el desplaçament i/o el deteriorament** de les condicions de vida de la població.
- La **inestabilitat habitacional dificulta l'empadronament**, que és **fonamental** per a les persones estrangeres per accedir als **serveis socials municipals** i, per tant, a les diverses ajudes i prestacions socials.

5.2. Habitatge, pobresa i pobresa energètica

Definició | El concepte de pobresa energètica està en discussió tant per la manca d'una definició que generi consens com per les visions contraposades sobre si és una manera de fer visibles les concrecions de la pobresa o una possible distracció de l'atenció a la pobresa. Hi ha un acord entre diferents espais que assenyalaria la pobresa energètica com una situació en la qual una llar és incapaç de pagar una quantitat d'energia suficient per a la satisfacció de les seves necessitats domèstiques i/o es veu obligada a destinar una part excessiva dels seus ingressos a pagar la factura energètica del seu habitatge. Per aprofundir en el debat sobre el concepte de pobresa energètica vegeu l'informe *Pobresa i privació de subministrament bàsics. 'Pobresa energètica' a Catalunya* (ECAS, 2016).

Gràfica 34. Taxa de risc de pobresa a Catalunya segons règim de tinença d'habitatge, 2013-2017 (%)



* Quan l'habitatge el cedeix l'empresa o organització en què treballa algun membre de la llar, o altres llars o institucions.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Taula 7. Població amb privacions vinculades a l'habitatge i la pobresa energètica a Catalunya per sexe i nacionalitat, 2013-2017 (%)

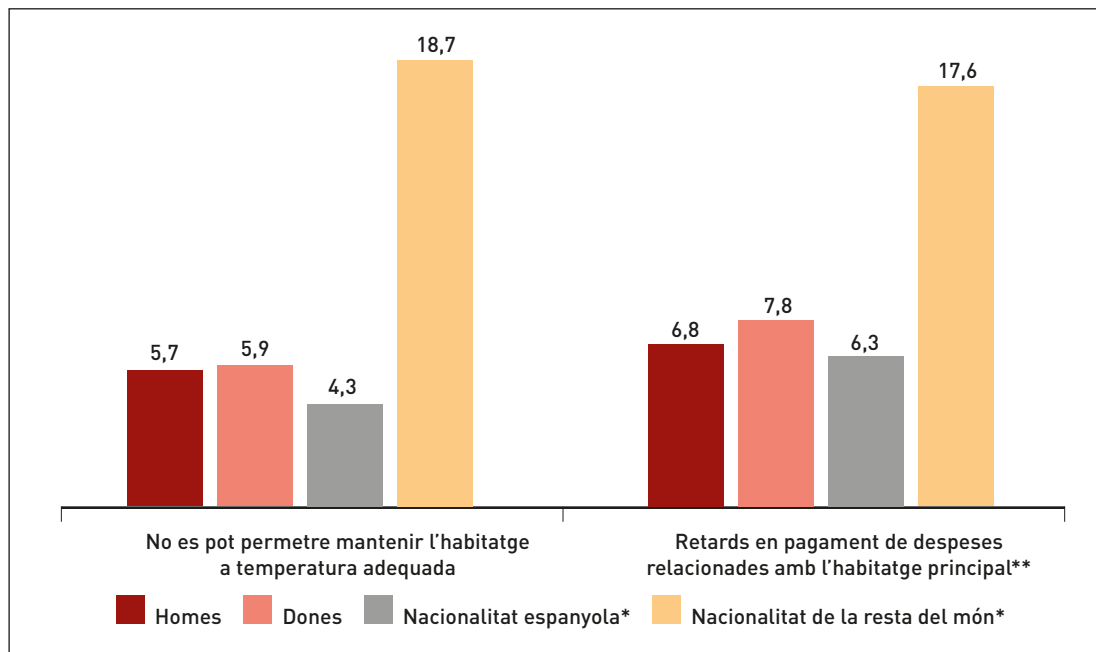
	Homes		Dones		Nacionalitat espanyola*		Nacionalitat de la resta del món*	
	No es pot permetre mantenir l'habitatge a temperatura adequada	Retards en pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal**	No es pot permetre mantenir l'habitatge a temperatura adequada	Retards en pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal**	No es pot permetre mantenir l'habitatge a temperatura adequada	Retards en pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal**	No es pot permetre mantenir l'habitatge a temperatura adequada	Retards en pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal**
2013	5,1	9,2	4,6	8,8	3,3	6,1	14,1	25,2
2014	9,2	9,3	8,6	9,8	7,5	8,6	22,3	19,1
2015	8,7	9,6	8,6	10,3	6,8	8,6	25,2	23,7
2016	8	8,2	9,6	9,3	7,5	7,7	20,8	19
2017	5,7	6,8	5,9	7,8	4,3	6,3	18,7	17,6

* Població de 16 anys i més

** Població que no pot pagar sense endarreriments despeses relacionades amb l'habitatge (hipoteca o lloguer, rebuts de gas, comunitat...) o de compres ajornades.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

Gràfica 35. Població amb privacions vinculades a l'habitatge i la pobresa energètica a Catalunya per sexe i nacionalitat, 2017 (%)



* Població de 16 anys i més

** Població que no pot pagar sense endarreriments despeses relacionades amb l'habitatge (hipoteca o lloguer, rebuts de gas, comunitat...) o de compres ajornades.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de Condicions de Vida de l'INE)

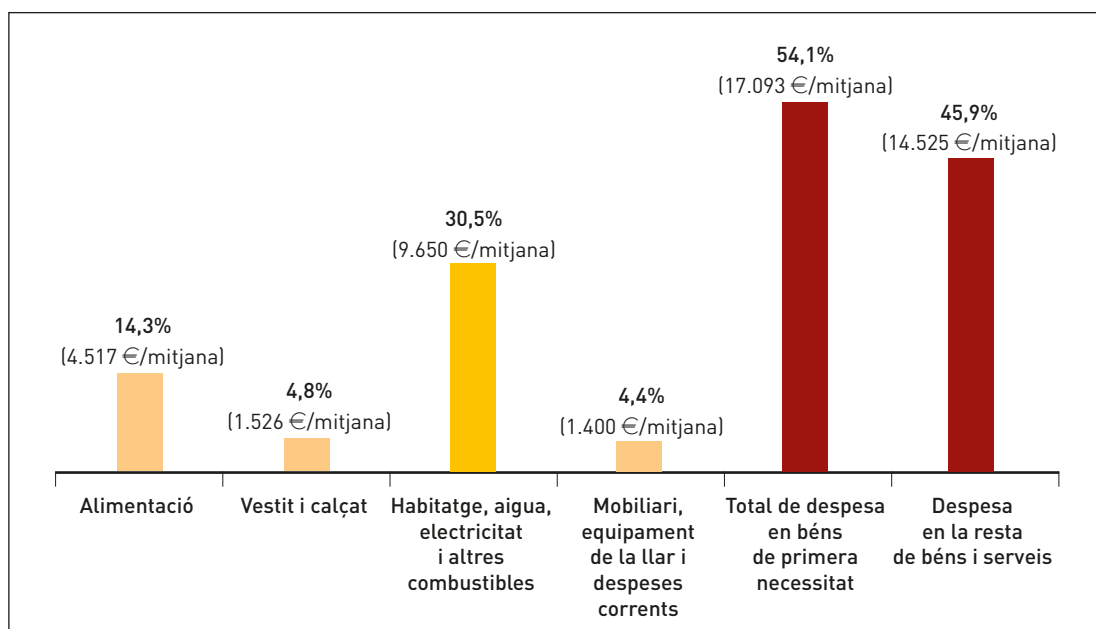
Anàlisi:

- Un terç de les persones que viuen en pisos de lloguer estan en risc de pobresa a Catalunya. La taxa de pobresa de la població llogatera és més del doble de la que viu en pisos de propietat (33% vs. 14,8%). El 2017 l'índex més elevat és però per a la població en habitatges de cessió gratuïta, que s'ha duplicat en només dos anys: d'un 17,6% de persones afectades el 2015 al 36,7% actual.
- A Catalunya un 5,9% de les dones i un 5,7% dels homes no pot mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada. A aquesta dada sobre pobresa energètica s'hi afegeix una bretxa abismal entre nacionalitats: un 18,7% de la població amb nacionalitat estrangera no pot mantenir casa seva a una temperatura adequada (el percentatge quadruplica el de població amb nacionalitat espanyola, un 4,3%). A grans trets, la privació de mantenir l'habitatge a una temperatura adequada va tenir un pic especialment elevat entre 2014 i 2016 i sembla que ha començat a disminuir, si bé encara és d'hora per valorar que hi hagi un canvi de tendència.
- Aquesta mateixa bretxa entre població nacional vs. estrangera es reproduïx en els retards en el pagament de despeses vinculades a l'habitatge (des d'hipoteca o lloguer fins a subministraments, despeses de la comunitat, etc.). A Catalunya l'any 2017 afecta un 17,8% de població amb nacionalitats de la resta del món i un 6,3% amb nacionalitat espanyola. Per sexes, a un 7,8% de les dones i un 6,8% dels homes. L'evolució 2013-2017 permet veure com, en aquest cas, el pic es produeix el 2015 i ha disminuït lleugerament els darrers dos anys.

5.3. Despesa en habitatge i subministraments

Definició | L'Estadística de despesa en consum de les llars (Idescat) té l'objectiu d'oferir informació sobre la magnitud, l'estructura i la distribució de les despeses en consum que fan les llars. Des de l'any 2016 la despesa de consum de les llars s'ordena segons la Classificació europea de les funcions de consum individual (ECOICOP). L'enquesta també classifica, a la vegada, en dos grans agrupacions: els béns de primera necessitat i la resta de béns i serveis. Es consideren béns de primera necessitat: alimentació; vestit i calçat; habitatge, aigua, electricitat i altres combustibles; i mobiliari, equipament de la llar i despeses corrents. La resta de béns i serveis seran els grups restants no inclosos a la llista dels de primera necessitat.

Gràfica 36. Despesa en béns de primera necessitat a Catalunya, 2017.
Despesa percentual (%) i despesa mitjana anual per llar (euros)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Estadística de despesa en consum de les llars)

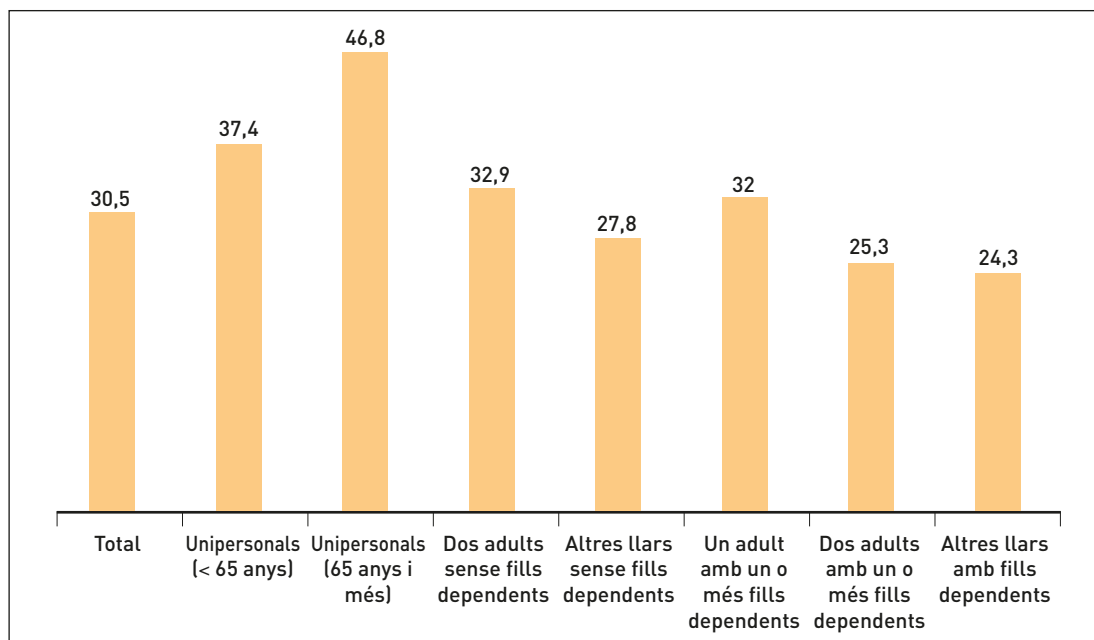
Taula 8. Despesa en habitatge i subministraments* per tipologia de llars a Catalunya, 2017.
Despesa percentual (%) i despesa mitjana anual per llar (euros)

	Habitatge i subministraments - distribució percentual (%)	Habitatge i subministraments - despesa mitjana per llar (euros)	Total de despesa mitjana per llar (euros)
Total de les llars	30,5	9.650	31.619
Llars unipersonals (< 65 anys)	37,4	7.565	20.228
Llars unipersonals (65 anys i més)	46,8	8.665	18.498
Dos adults sense fills dependents	32,9	10.299	31.339
Altres llars sense fills dependents	27,8	11.102	39.959
Un adult amb un o més fills dependents	32	8.551	26.723
Dos adults amb un o més fills dependents	25,3	9.875	39.019
Altres llars amb fills dependents	24,3	10.139	41.785

* Despesa en habitatge, aigua, electricitat i altres combustibles

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Estadística de despesa en consum de les llars)

Gràfica 37. Despesa en habitatge i subministraments* per tipologia de llars a Catalunya, 2017 (%)



* Despesa en habitatge, aigua, electricitat i altres combustibles

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Estadística de despesa en consum de les llars)



Taula 9. Preu del lloguer d'habitatges a Catalunya en poblacions de més de 70.000 habitants, 2013-2017 (renda mitjana mensual en euros i variació en %)

	2013	2014	2015	2016	2017	Variació 2013-2017 (euros)*	Variació 2013-2017 (%)*
Badalona	541,15	538,48	549,16	580,08	638,24	97,09	17,94
Barcelona	681,56	688,23	734,94	801,28	877,28	195,72	28,72
Cornellà de Llobregat	532,57	513,75	537,03	566,36	602,45	69,88	13,12
Girona	471,8	466,02	485,63	515,46	561,03	89,23	18,91
Hospitalet de Llobregat	515,65	504,44	521,68	554,74	608,25	92,6	17,96
Lleida	376,69	375,19	385,73	393,63	407,18	30,49	8,09
Manresa	352,57	342,88	344,9	363,85	396,41	43,84	12,43
Mataró	496,45	484,05	503,31	539,72	576,51	80,06	16,13
Reus	381,24	373,84	380,52	395,05	410,9	29,66	7,78
Rubí	493,48	476,11	495,96	537,04	582,26	88,78	17,99
Sabadell	492,57	488,97	507,99	542,01	589,2	96,63	19,62
Sant Boi de Llobregat	550,94	536,5	551,59	590,69	639,59	88,65	16,09
Sant Cugat del Vallès	868,67	858,32	897,54	996,07	1.095,85	227,18	26,15
Santa Coloma de Gramenet	481,18	469,89	483,28	505,82	529,14	47,96	9,97
Tarragona	436,73	429,77	431,53	447,67	476,75	40,02	9,16
Terrassa	440,53	440,86	446,2	481,33	525,74	85,21	19,34
Catalunya	542,18	539,54	557,5	595,66	654,83	112,65	20,78

*Càlcul propi

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Governació, Administracions públiques i Habitatge)

Gràfica 38. Poblacions a Catalunya (de més de 70.000 habitants) amb un preu mitjà mensual de lloguer més elevada el 2017 (euros) i variació del preu 2013-2017 (%)

		Preu	Variació 2013-17
	Catalunya	654,83	↑ + 20,78%
	Sant Cugat del Vallès	1.095,85	↑ + 26,15%
	Barcelona	877,28	↑ + 28,72%
	Sant Boi de Llobregat	639,59	↑ + 16,09%
	Badalona	638,24	↑ + 17,94%
	Hospitalet de Llobregat	608,25	↑ + 17,96%
	Cornellà de Llobregat	602,45	↑ + 13,12%

*Càlcul propi

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Governació, Administracions públiques i Habitatge)

Taula 10. Evolució del preu de lloguer, els salaris i les despeses de les llars a Catalunya, 2002-2017 (euros anuals)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Preu del lloguer*	5.310	5.682,84	6.061,32	6.624,24	7.235,52	7.744,44	8.136	7.804,2
Despeses de les llars en habitatge i subministraments**	7.254	7.508	8.145	8.682	9.021	9.527	10.392	10.443
Despeses totals de les llars	22.037	23.011	24.431	25.324	33.221	33.918	34.619	33.336
Salari brut anual			19.750,11	20.067,13	21.210,04	21.998,10	23.375,54	23.851,31

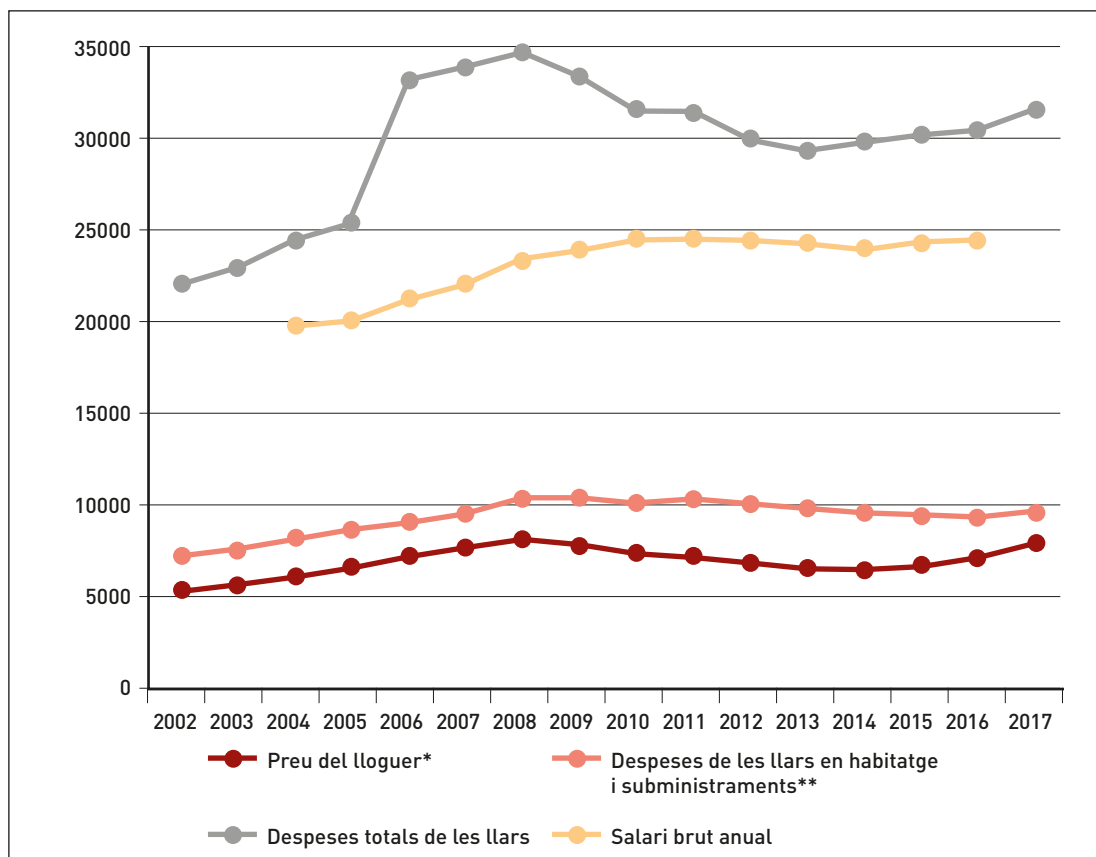
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Preu del lloguer*	7.374,48	7.189,92	6.854,64	6.506,16	6.474,48	6.690	7.147,92	7.857,96
Despeses de les llars en habitatge i subministraments**	10.091	10.307	10.103	9.786	9.574	9.494	9.331	9.650
Despeses totals de les llars	31.581	31.421	29.962	29.308	29.778	30.175	30.446	31.619
Salari brut anual	24.449,19	24.499,32	24.436,39	24.253,73	23.927,17	24.321,57	24.454,64	

* Calculat multiplicant per dotze el preu mensual mitjà que proporciona l'Idescat.

** Per al 2002 la despesa és en habitatge i no s'especifica si s'inclouen els subministraments, tot i que no apareixen en cap altra partida

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Governació, Administracions públiques i Habitatge; Enquesta anual d'estructura salarial de l'INE; i Estadística de despesa en consum de les llars)

Gràfica 39. Evolució del preu de lloguer, els salaris i les despeses de les llars a Catalunya, 2002-2017 (euros anuals)



* Calculat multiplicant per dotze el preu mensual mitjà que proporciona l'Idescat.

** Per al 2002 la despesa és en habitatge i no s'especifica si s'inclouen els subministraments, tot i que no apareixen en cap altra partida

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Governació, Administracions públiques i Habitatge; Enquesta anual d'estructura salarial de l'INE; i Estadística de despesa en consum de les llars)

Anàlisi:

- Les llars catalanes destinen gairebé un terç de la seva despesa anual a l'habitatge i els subministraments (30,5% el 2017). És la despesa més elevada de les famílies i suposa, de mitjana, 9.650 euros per llar. Les despeses en béns de primera necessitat representen més de la meitat de despeses per a la població catalana (54,1% del total i 17.093 euros de mitjana), entre les quals l'habitatge i els subministraments suposen, amb molta diferència, el major cost: un 14,3% es destina a l'alimentació (4.517 euros de mitjana), un 4,8% a vestit i calçat (1.526 euros de mitjana) i un 4,4% a mobiliari, equipament de la llar i despeses corrents (1.400 euros de mitjana). A la resta de béns i serveis (no de primera necessitat) les llars catalanes hi destinen el 45,9% de les despeses (14.525 euros de mitjana).
- L'habitatge i els subministraments són especialment costosos per a les persones de més de 65 anys que viuen soles: hi destinen gairebé la meitat de totes les seves despeses anuals (un 46,8% el 2017). Aquest elevat cost en termes proporcionals contrasta amb la despesa mitjana en euros, que és de les més baixes: 8.665 euros anuals (sobre un total de despesa anual de 18.498 euros). La següent tipologia de llars per a les quals l'habitatge i els subministraments suposen un percentatge de despesa especí-

alment alt són les llars unipersonals de menys de 65 anys (37,4%), les llars de dos adults sense fills dependents (32,9%) i les llars monoparentals –un adult amb un o més fills dependents– (32%). En canvi, determinades tipologies de llars que destinen més diners a l'habitatge i els subministraments no pateixen la mateixa desproporció: és el cas de les 'altres llars sense fills dependents' (11.102 euros que representa un 27,8% de la despesa), 'altres llars amb fills dependents' (10.139 euros, 24,3%) i 'dos adults amb un o més fills dependents' (9.875 euros, 25,3%).

- Tal i com recull Càritas⁷, **el 12,4% de les llars en situació d'exclusió social** ateses a la diòcesi de Barcelona **tenen una despesa excessiva⁸ en habitatge**, que augmenta per a les persones a l'atur (49,3%), d'origen estranger (56,1%) i famílies monoparentals (25,5%) o nombroses (35,6%). Un 68,4% de les llars es van veure oblidades a reduir les despeses en subministraments i un 33% va partir talls de llum, aigua o telèfon.
- A Catalunya el **preu mitjà de lloguer són 654,83 euros mensuals** el 2017, un cost que **ha augmentat un 20,78% en quatre anys** (2013-2017). Les dades de lloguer a les poblacions de més de 70.000 habitants mostren que Sant Cugat del Vallès és, amb diferència, la més cara, amb rendes de lloguer que superen els 1.000 euros mensuals de mitjana. **Barcelona és la ciutat catalana on més ha augmentat el preu de lloguer: un 28,72%** entre 2013 i 2017 (el preu mitjà ara és de 877 euros mensuals). A més de Sant Cugat i Barcelona, les sis ciutats on el lloguer és més alt formen part de l'àrea metropolitana de Barcelona. Després de Barcelona i Sant Cugat, on més ha pujat el lloguer en els darrers quatre anys (2013-2017) és a les dues capitals del Vallès occidental: un 19,62% a Sabadell i un 19,34% a Terrassa.
- **El preu de lloguer ha augmentat un 48% els darrers 15 anys a Catalunya** (de 5.310 euros de mitjana anuals a 7.858). En aquest mateix període (2002-2017) la despesa anual de les llars ha crescut un 43,5% (de 22.037 a 31.619 euros) i la despesa en habitatge i subministraments un 33% (de 7.254 a 9.650 euros). **Els salaris també han crescut, però en menor mesura: un 24%** de 2004 a 2016 (no es pot fer la comparativa 2002-2017 en no disposar de dades).
- En només un any, entre 2016 i 2017, el preu de lloguer mitjà ha crescut 9,9% (+59,16 euros mensuals, +710 euros anuals). Si les dades de 2018 confirmen aquesta tendència, la pèrdua de poder adquisitiu per a bona part de la població serà significativa.

6. INVERSIÓ PÚBLICA I PROTECCIÓ SOCIAL

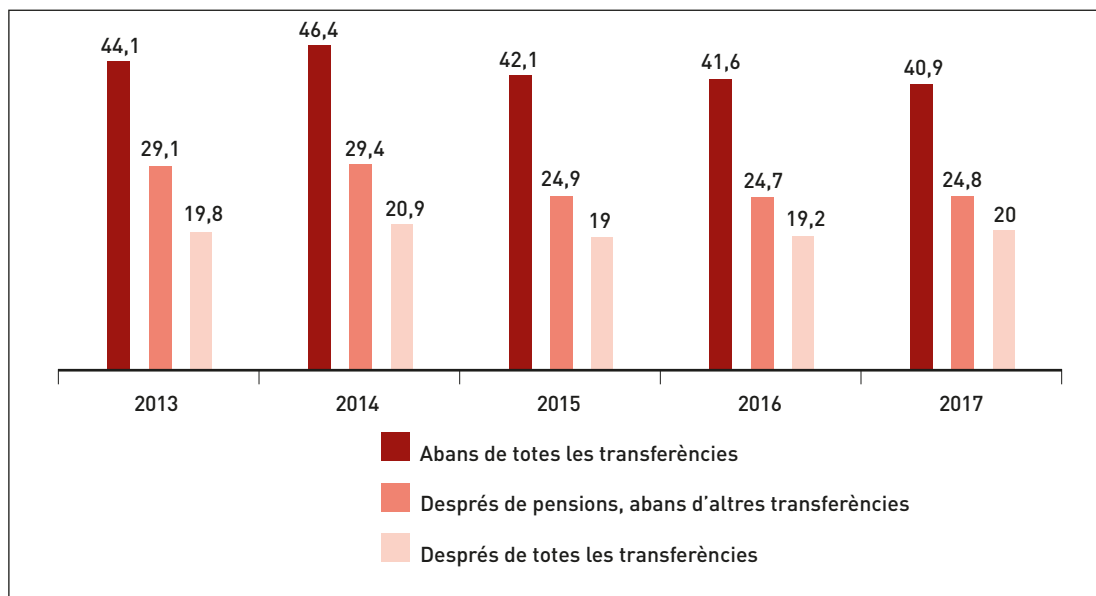
6.1. Transferències socials

Definició | La comparació entre les taxes de risc de pobresa abans i després de les transferències socials és un indicador de l'efectivitat redistributiva del sistema de protecció social. Amb l'objectiu d'analitzar en quina mesura les prestacions socials permeten reduir les situacions de risc de pobresa, s'analitzen tres tipus de taxes, segons els diferents ingressos comptabilitzats: ingressos previs a totes les transferències socials, ingressos posteriors a les pensions per vellesa, supervivència i ingressos posteriors a totes les transferències socials. L'anàlisi de la taxa de risc de pobresa abans i després de les transferències socials permet veure l'impacte del sistema de protecció social en la reducció del risc de pobresa. És clau entendre quin efecte tenen les transferències públiques sobre les situacions de pobresa que viu la població i quines d'elles tenen un major impacte.

7. Vegeu l'informe 'La llar és la clau. Històries d'un dret reconegut però vulnerat' de Càritas Diocesana de Barcelona.

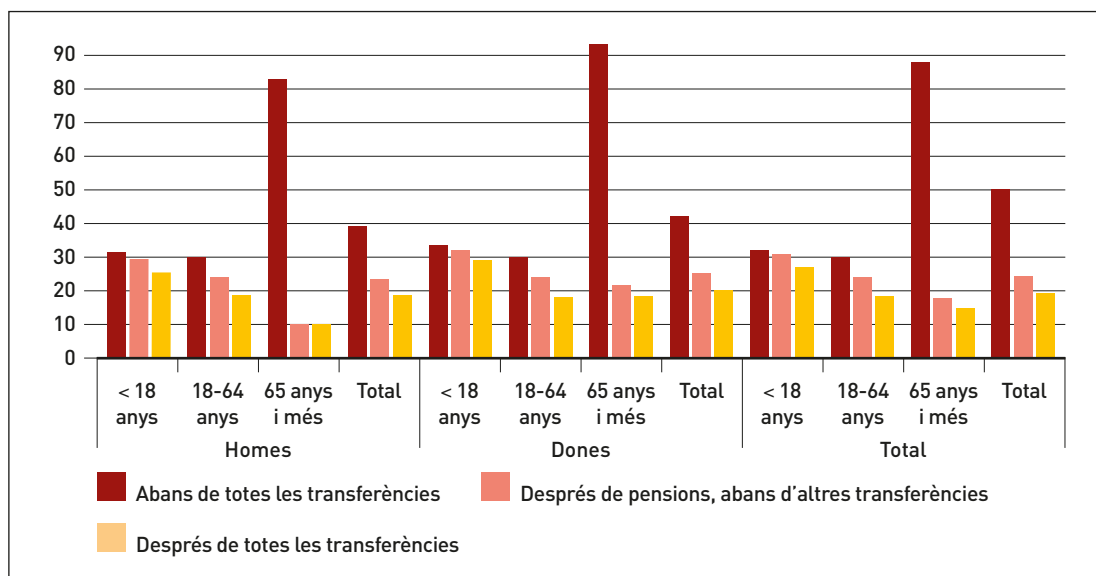
8. A l'estudi de Càritas Diocesana de Barcelona es considera 'despesa excessiva' l'import resultant de restar les despeses d'habitatge dels ingressos totals de la llar, quan aquest es inferior al llinar de pobresa severa.

Gràfica 40. Taxa de risc de pobresa abans i després de transferències socials a Catalunya, 2013-2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de condicions de vida de l'INE)

Gràfica 41. Taxa de risc de pobresa abans i després de transferències socials a Catalunya, per sexe i edat, 2017 (%)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Enquesta de condicions de vida de l'INE)

Anàlisi:

- A Catalunya la taxa de risc de pobresa abans de rebre qualsevol transferència social afecta el 40,9% de la població i es redueix a la meitat (20%) comptabilitzant totes les transferències socials; només les pensions ja la redueixen fins al 24,8%. Aquesta dada indica que sense transferències socials 4 de cada 10 persones estarien en risc de pobresa.
- La gent gran és el segment de població que parteix d'un major risc de pobresa (la taxa és del 84,6%) i la que més es beneficia del sistema de protecció social, ja que redueix la seva taxa al 15,5%. En canvi els infants i adolescents (població menor de 18 anys) només redueixen la pobresa en cinc punts (27,7% després de les transferències vs. 32,7% abans) i la població de 18 a 64 anys en gairebé dotze punts (19% vs. 30,7%). Altra vegada les dades mostren que els infants es troben en una greu situació de vulnerabilitat que les polítiques socials no estan sent capaces de resoldre, en part perquè no hi ha prestacions ni ajudes adequades a les seves necessitats.
- Per gènere, les dones tenen una taxa de pobresa de partida més elevada (42,4% de les dones vs. 39,4% dels homes) que també és més alta després de rebre les transferències socials (20,7% de les dones vs. 19,3% dels homes). Cal mencionar que les prestacions redueixen la bretxa de gènere: passa d'haver-hi una diferència de 3 punts abans de les transferències a una d'1,4 després de rebre-les.

6.2. Inversió pública en polítiques socials

Definició | Els pressupostos públics són el pla econòmic i financer associat a l'estratègia del Govern de la Generalitat de Catalunya, en aquest cas. Són una eina de caràcter anual per a la planificació, programació, control, seguiment i avaluació de les actuacions del sector públic. L'Idescat ofereix dades de les despeses de la Generalitat de Catalunya per àrees i polítiques de despesa. En aquest apartat recollim com a inversió pública en polítiques socials la despesa en les àrees de protecció i promoció social, salut, educació i habitatge i altres actuacions urbanes.

Taula 11. Despeses de la Generalitat de Catalunya per àrees i polítiques de despesa, a partir dels pressupostos, 2007-2017* (milions d'euros)

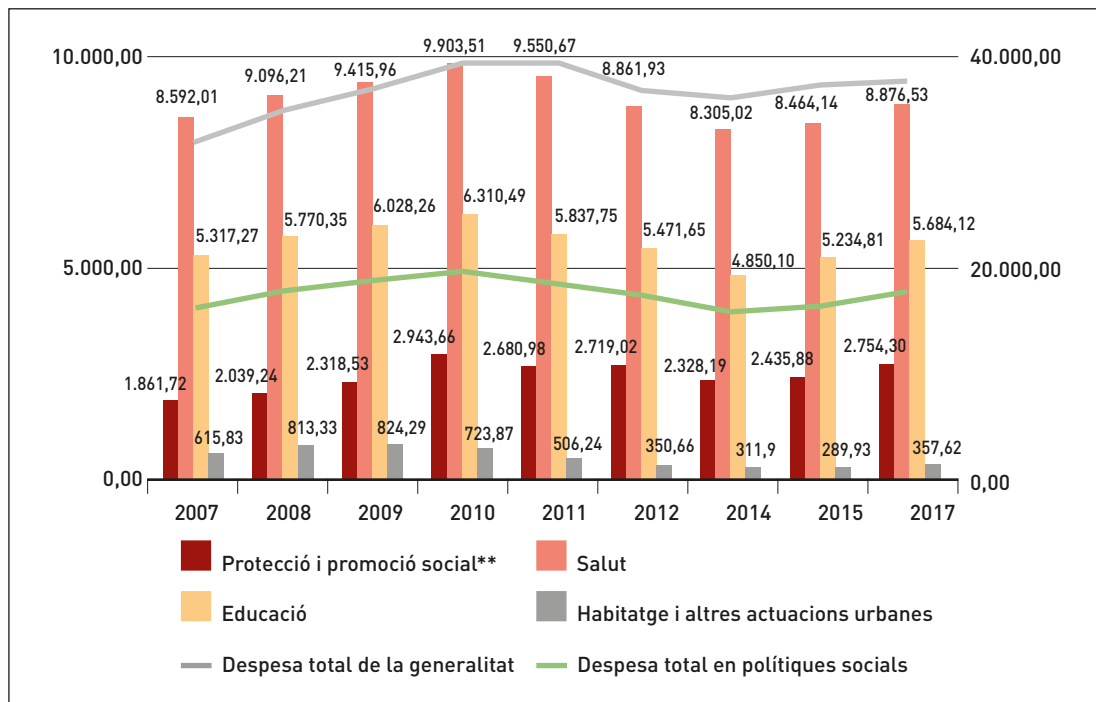
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2017
Despesa total de la Generalitat	32.218,55	34.750,04	36.985,13	39.699,27	39.354,00	37.024,46	36.132,73	36.942,92	38.061,51
Despesa total en polítiques socials	16.386,83	17.719,13	18.587,04	19.881,53	18.575,64	17.403,26	15.795,21	16.424,76	17.672,57
Protecció i promoció social**	1.861,72	2.039,24	2.318,53	2.943,66	2.680,98	2.719,02	2.328,19	2.435,88	2.754,30
Salut	8.592,01	9.096,21	9.415,96	9.903,51	9.550,67	8.861,93	8.305,02	8.464,14	8.876,53
Educació	5.317,27	5.770,35	6.028,26	6.310,49	5.837,75	5.471,65	4.850,10	5.234,81	5.684,12
Habitatge i altres actuacions urbanes	615,83	813,33	824,29	723,87	506,24	350,66	311,9	289,93	357,62

* Llei de pressupostos no aprovada els anys 2013 i 2016.

** Inclou protecció social, promoció social i foment de l'ocupació

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda)

Gràfica 42. Despeses de la Generalitat de Catalunya per àrees i polítiques de despesa, a partir dels pressupostos, 2007-2017* (milions d'euros)

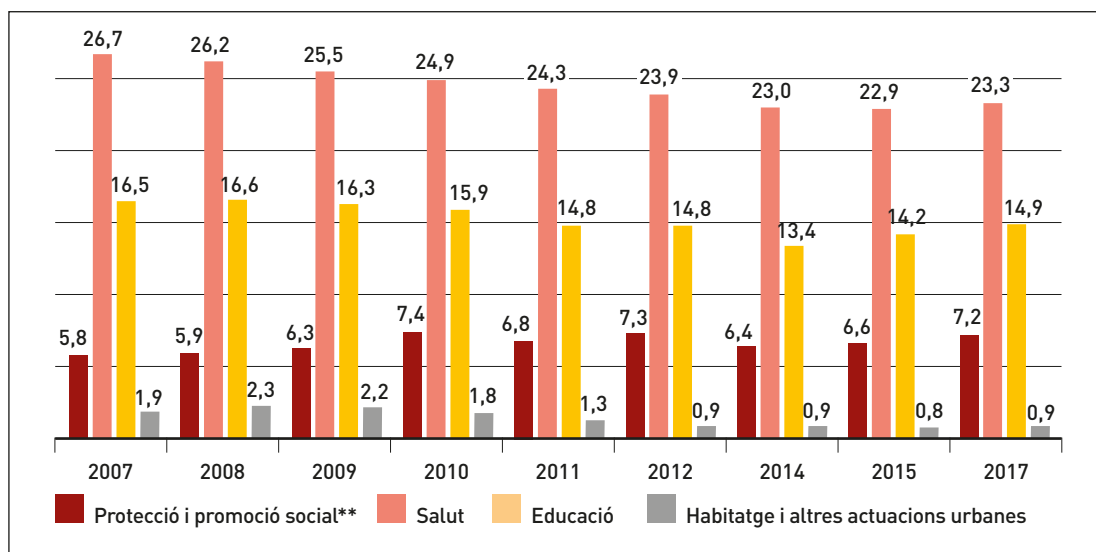


* Llei de pressupostos no aprovada els anys 2013 i 2016.

** Inclou protecció social, promoció social i foment de l'ocupació

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda)

Gràfica 43. Despeses de la Generalitat de Catalunya per àrees i polítiques de despesa, a partir dels pressupostos, 2007-2017* (% sobre la despesa total)



* Llei de pressupostos no aprovada els anys 2013 i 2016.

** Inclou protecció social, promoció social i foment de l'ocupació

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda)

Anàlisi:

- A Catalunya la despesa en salut representa un 23,3% del pressupost de la Generalitat (8.876, 53 milions d'euros), en educació un 14,9% (5.684,53 milions), en protecció i promoció social un 7,2% (2.754,30 milions) i en habitatge i altres actuacions urbanes un 0,9% (357,62 milions). L'evolució pressupostària de la darrera dècada (2007-2017) mostra que **les partides de salut, educació i habitatge han disminuït percentualment** respecte el pressupost total, mentre que **la de protecció i promoció social ha augmentat lleugerament**.
- Pel que fa a la quantia, **la inversió pública en polítiques socials** va incrementar entre 2007 i 2010, es va produir una destacada retallada entre 2010 i 2014 (de 4.086,32 milions d'euros en la despesa conjunta en salut, educació, protecció i promoció social i habitatge) i **ha augmentat lleugerament de nou en les partides pressupostàries de 2015 i 2017 però sense assolir la inversió de 2010** (s'han recuperat 1.877,36 milions d'euros). En el cas de l'habitatge i altres actuacions urbanes **s'han produït fortes retallades** pressupostàries: de 824,29 milions d'euros el 2009 a 357,62 actualment, una **reducció del 56,6%** en vuit anys.

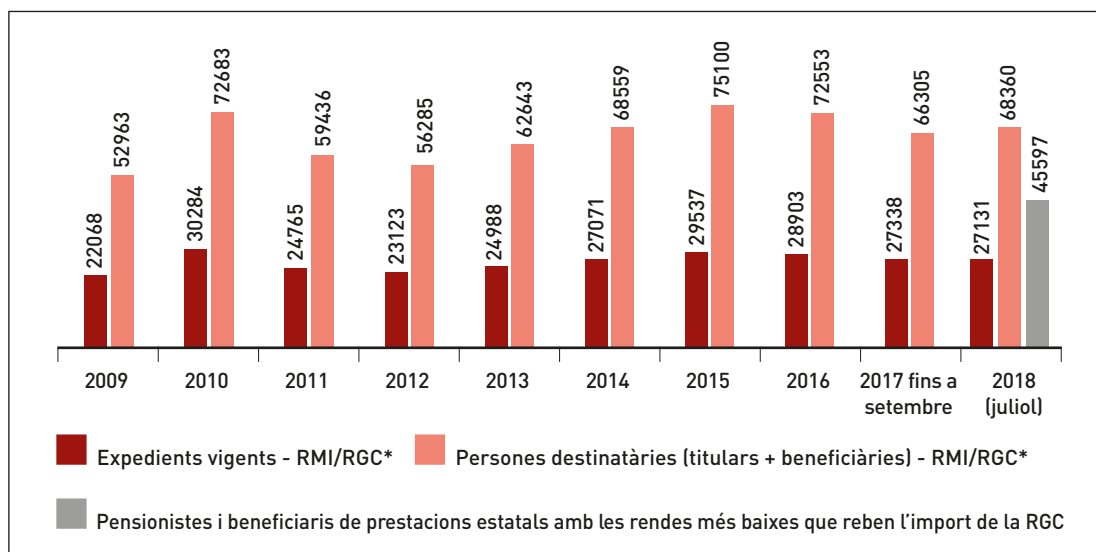
6.3. De la Renda Mínima d'Inserció a la Renda Garantida de Ciutadania

Definicions

Renda Mínima d'Inserció | El Programa Interdepartamental de la Renda Mínima d'Inserció (PIRMI), creat el 1997, té la finalitat de prestar el suport adequat a totes les persones que els calgui per tal d'atendre les seves necessitats bàsiques i afavorir la seva inserció o reinserció social i laboral. Entre les actuacions previstes dins dels plans individuals s'hi inclou la prestació econòmica que es considera en aquest apartat. La llei catalana de mesures fiscals i financeres 7/2011 supedita el programa a la disponibilitat pressupostària i introdueix restriccions en l'accés a la RMI, que perd així de facto la seva condició de dret subjectiu. La RMI queda substituïda el 2017 per la Renda Garantida de Ciutadania.

Renda Garantida de Ciutadania | Es tracta d'una prestació social econòmica i de percepció periòdica atorgada per la Generalitat de Catalunya que té l'objectiu d'assegurar "els mínims d'una vida digna a les persones i unitats familiars que es troben en situació de pobresa, per tal de promoure la seva autonomia i participació activa en la societat". La Renda Garantida de Ciutadania (RGC) és un dret subjectiu que va entrar en funcionament a mitjans de setembre de 2017, començant amb tres col·lectius beneficiaris: persones que rebien la RMI, que cobren pensions o prestacions de l'Estat inferiors a l'Indicador de renda de suficiència (IRSC) i famílies monoparentals amb fills a càrrec amb ingressos procedents d'un treball a temps parcial que no arriben a aquest mateix llindar. La RGC està regulada per la Llei 14/2017, aprovada el 20 de juliol de 2017, i modificada per la Llei 3/2018 (octubre 2018).

Gràfica 44. Evolució del nombre de prestacions de RMI i RGC a Catalunya, 2009-2018



* RMI de 2009 a 2017 i RGC o el complement de pensions, prestacions i altres ajuts per a persones activables el 2018
 Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball Afers Socials i Famílies (Observatori del Treball i Model Productiu per a les dades 2009-2017 i 'Principals dades sobre la implementació de l'RMI' per a les dades 2018)

Taula 12. Evolució de la prestació econòmica de la RMI a Catalunya, 2000-2017

	Expedients vigents	Variació anual	Import executat	Variació anual
2000	9.726	0,56%	36.632.446	6,81%
2001	9.714	-0,12%	38.431.234	4,91%
2002	11.075	14,01%	45.436.309	18,23%
2003	12.231	10,44%	54.177.714	19,24%
2004	12.781	4,50%	59.320.971	9,49%
2005	13.084	2,37%	62.018.847	4,55%
2006	12.574	-3,90%	64.109.438	3,37%
2007	12.625	0,41%	71.755.813	11,93%
2008	13.708	8,58%	76.322.337	6,36%
2009	22.068	60,99%	109.463.419	43,42%
2010	30.284	37,23%	159.795.965	45,98%
2011	24.765	-18,22%	170.468.717	6,68%
2012	23.123	-6,63%	129.979.299	-23,75%
2013	24.988	8,07%	132.762.615	2,14%
2014	27.071	8,34%	162.011.253	22,03%
2015	29.537	9,11%	171.387.268	5,79%
2016	28.903	-2,15%	173.680.687	1,34%
2017*	27.338	-5,42%	116.583.963	-32,87%

* Fins al 15 de setembre de 2017

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies (Observatori del Treball i Model Productiu)

Anàlisi:

- El nombre d'expedients del programa de Renda Mínima d'Inserció (RMI) va disminuir lleugerament entre 2015 i 2017 després d'haver augmentat de manera continuada i notable entre 2012 i 2015 (23.123 expedients el 2012, 29.537 expedients el 2015 i 27.338 expedients el 2017). El 2011 s'havia reduït notablement per les modificacions en l'accés a la RMI que va imposar el Govern de la Generalitat. L'entrada en vigor de la **Renda Garantida de Ciutadania** (des del setembre de 2017) s'ha traduït en **27.131 expedients** el 2018 (fins a juliol), una xifra similar a la RMI de 2017 que fa pensar que **la majoria de persones perceptores de la RGC ja ho eren de la RMI i no s'ha acomplert, de moment, l'objectiu d'assegurar una vida digna al conjunt de població en situació de pobresa**. Aquesta era una limitació del model de RMI (més associada a la inserció laboral) que s'havia de reformular amb la nova RGC. Com a novetat, el complement per a pensionistes i beneficiaris de prestacions estatals amb rendes baixes el cobren 45.597 persones.
- Mentre que el 2017 disminueixen en un 5,42% els expedients de RMI, **l'import executat per aquest concepte es redueix en un 33%**, passant de 173,7 milions d'euros el 2016 a 116,6 milions el 2017, que es corresponen a l'any de traspàs entre la RMI (fins el 15 de setembre) i la RGC.

6.4. Pensions

Definicions

Pensió contributiva | És una transferència de l'Estat derivada del dret originat per la persona en la seva participació en el mercat de treball. El beneficiari pot ser la mateixa persona (jubilació i invalidesa) o algun familiar (viudetat, orfenesa i a favor de familiars). La pensió SOVI també es considera una pensió contributiva però deriva d'un règim anterior a la constitució de la Seguretat Social.

Pensió no contributiva | És una prestació en favor d'aquelles persones que no tenen dret a rebre una prestació contributiva i està en situació de necessitat. Inclou la prestació per vellesa i per incapacitat. L'Estat garanteix un import mínim de les pensions fent que aquelles que no arriben al mínim establert se'ls hi complementa "complement de mínims". Les pensions contributives són finançades per la Seguretat Social a través de les cotitzacions socials mentre que les prestacions no contributives són finançades amb impostos. El complement de mínims, també, es finançat amb impostos. Les pensions tenen un efecte molt important com esmorteïdor de la pobresa tal com ha quedat palès en la recent crisi econòmica.

Bretxa de les pensions | És la diferència entre la pensió mitjana de les dones respecte a la dels homes. És una mesura de la desigualtat que fa palesa la major precarietat laboral de les dones.

Taula 13. Evolució les pensions (mitjana mensual en euros) i bretxa de gènere (%) a Catalunya, 2014-2017

	Homes	Dones	Total	Bretxa gènere
2014	1.165,40	683,72	901,04	-41,33%
2015	1.184,51	699,07	918,37	-40,98%
2016	1.204,95	716,23	936,95	-40,56%
2017	1.224,63	735,13	955,95	-39,97%

Valors calculats sobre les nòmines mensuals de gener a desembre de cada any.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de la Seguretat Social. Pensions i pensionistes

Taula 14. Evolució les pensions de jubilació (mitjana mensual en euros) i bretxa de gènere (%) a Catalunya, 2014-2017

	Homes	Dones	Total	Bretxa de gènere
2014	1.247,27	708,10	1.014,45	-43,23%
2015	1.270,83	729,55	1.036,30	-42,59%
2016	1.295,07	753,31	1.058,98	-41,83%
2017	1.318,45	778,48	1.081,36	-40,95%

Valors calculats sobre les nòmines mensuals de gener a desembre de cada any.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de la Seguretat Social. Pensions i pensionistes

Taula 15. Distribució de les pensions per trams de quantia a Catalunya, 2014-2017 (%)

	De 0 a SMI	De SMI a 1.000€	De 1.000- 2.000€	Més de 2.000€
2014	46,92%	21,31%	16,91%	14,85%
2015	45,98%	21,20%	17,16%	15,66%
2016	45,14%	20,94%	17,39%	16,52%
2017	47,60%	17,36%	17,63%	17,40%

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de la Seguretat Social. Pensions i pensionistes

Taula 16. Distribució de les pensions de jubilació per trams de quantia a Catalunya, 2014-2017 (%)

	De 0 a SMI	de SMI a 1.000€	De 1.000- 2.000€	Més de 2.000€
2014	40,44%	19,44%	19,42%	20,70%
2015	39,35%	19,30%	19,55%	21,80%
2016	38,41%	18,99%	19,66%	22,95%
2017	40,10%	16,08%	19,75%	24,07%

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de la Seguretat Social. Pensions i pensionistes

Taula 17. Comparativa entre l'índex de revalorització de les pensions i l'índex de preus al consum a Catalunya, 2014-2017 (%)

	Revalorització de les pensions (%)	Evolució de les pensions a preus constants (*)	Evolució IPC anual (%)	Evolució preus a preus constants (*)	Pèrdua poder adquisitiu pensions
2014	0,25	100	-0,9	100	
2015	0,25	100,25	0	100,00	0,25%
2016	0,25	100,50	3,1	103,10	-2,52%
2017	0,25	100,75	0,9	104,03	-3,15%

(*) Valors acumulats en base a valors de 2014.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat i la Llei 23/2013, reguladora del factor de sostenibilitat i de l'índex de revalorització del sistema de pensions de la Seguretat social

Taula 18. Impacte de la crisi en les pensions de jubilació, noves jubilacions a Espanya, 2016

Anys cotitzats	Homes		Dones		Total. Pensió mitjana (euros mensuals)
	%	Pensió mitjana (euros mensuals)	%	Pensió mitjana (euros mensuals)	
Menys de 30 anys	3,1%	640	21,7	579	587
De 30 a 40 anys	10,0%	834	31,7	759	778
Més de 40 anys	86,9%	1.731	46,5	1.608	1.690
Total	100	1.607	100	1.115	1.372

Font: Elaboració pròpia a partir de la Muestra Continua de Vidas Laborales (MCVL)

Taula 19. Evolució de les pensions no contributives a Catalunya, 2014-2017 (euros)

	Invalidesa. Total (euros mensuals)	Jubilació. Total (euros mensuals)	Pensió d'invalidesa (euros mensuals)		Pensió de jubilació (euros mensuals)	
			Homes	Dones	Homes	Dones
2014	420	378	-	-	-	-
2015	398	360	-	-	-	-
2016	378	337	381	376	350	333
2017	380	341	382	378	352	336

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat

Anàlisi:

- La mitjana de les pensions des d'una perspectiva global (totes les existents) ha experimentat una variació positiva interanual de l'ordre del 2% al llarg dels darrers quatre anys (2014-2017). Aquest fet es deu a que les pensions que entren en el sistema són més elevades que les que en surten. La mitjana de les pensions de les dones és inferior a la dels homes: la bretxa de gènere se situa al voltant del 40%. La retrospectiva dels darrers anys mostra un lleu descens de la bretxa de gènere en les pensions.
- La mitjana de les pensions de jubilació és més elevada que la de les pensions en general, un 13% aproximadament. L'evolució interanual de les pensions de jubilació mostra un augment continuat, la

qual cosa es deu, igual que en el conjunt de les pensions, a que la pensió mitjana dels que entren en el sistema és superior a la dels que surten. L'any 2017 la **bretxa de gènere en les pensions de jubilació se situa al voltant del 41%**, lleugerament superior a la de les pensions en general i, també, mostra un lleuger descens al llarg dels darrers anys.

- S'observa que **quasi la meitat de les pensions (47,6% el 2017) se situen per sota de del salari mínim interprofessional (SMI)**, l'import del qual és de 707,7 euros al mes per 14 pagues el 2017. El percentatge de pensions situat en la part més baixa (de 0 a una vegada el SMI) ha augmentat un 2,46% respecte a l'any anterior, i al mateix temps augmenta la proporció de les pensions de major quantia; això fa que disminueixi la proporció de pensions que se situen en els trams intermedis, de manera que **augmenta la polarització de les pensions**.
- L'agrupació de les pensions de jubilació per trams mostra que al voltant d'un **40% se situen en el tram de més baixa quantia**. El 2017 es produeix un augment d'aquest percentatge (+1,7%), alhora que augmenta també la proporció de les situades en el tram de més quantia. Es reproduïx la tendència a la polarització de les pensions observada pel conjunt de les pensions.
- La Llei 23/2013, que va entrar en vigor el 2014, va suprimir la revalorització automàtica de les pensions segons la variació de l'IPC (índex de variació de preus al consum) i va introduir un nou índex, denominat IRP (índex revalorització pensions) fixat pel Govern que pot variar entre un mínim de 0,25% i un màxim de l'IPC +0,5%. Des de 2014 fins 2018 l'augment anual de les pensions ha estat d'un 0,25%; la comparació entre l'evolució anual de les pensions segons l'IRP i la variació anual dels preus a Catalunya posa de manifest que **les pensions han perdut un 3,15% de poder adquisitiu**.
- L'atur de llarga durada de les persones de més de 55 anys i la reducció dels salaris i/o dels contractes fruit de la reforma laboral de 2012 fa que les persones arribin a la **jubilació amb menys anys de cotització i que les bases de cotització dels darrers anys** (19 anys el 2016 i un any més cada any fins arribar als 25 el 2022) **siguin inferiors** a les que els haguessin correspost durant la situació prèvia a la crisi, la qual cosa repercuteix en l'import de les pensions.
- Les quanties de **les pensions són molt sensibles al nombre d'anys cotitzats**. Així, amb menys de 30 anys la mitjana de 567 euros mensuals és quasi tres vegades inferior a la d'una persona amb més de 40 anys cotitzats (1.690 euros), tant en homes com en dones. Una quarta part dels pensionistes que es van jubilar al 2016 reben una pensió de jubilació la quantia de la qual està per sota del salari mínim interprofessional (SMI de 655,20 euros mensuals el 2016); aquest fet correspon a la d'aquells que han cotitzat menys de 30 anys.
- Les dones han sofert l'impacte de la crisi econòmica en major mesura que els homes pel que fa a la precarietat laboral, i si a més hi afegim la seva menor participació i inferior qualificació al llarg de la seva vida laboral, el resultat és que **els imports de les pensions de les dones són inferiors a les dels homes**. El 2016 més de la meitat (53%) de les dones es van jubilar amb menys de 40 anys cotitzats; una cinquena part d'aquestes es van jubilar amb menys de 30 anys cotitzats. En canvi, en els homes la proporció és del 13% i el 3% amb menys de 40 i 30 anys de cotització, respectivament.
- Les **pensions no contributives (PNC)**, que poden ser d'invalidesa o de jubilació, mostren unes **quanties mensuals molt inferiors a les de les pensions contributives**; en general, són un 60% més baixes. La pensió no contributiva de jubilació és lleugerament inferior a la d'invalidesa. La bretxa de gènere en les pensions no contributives (1% en les PNC d'invalidesa i un 4,5% en les PNC de jubilació) és molt inferior a la que es dona en les pensions contributives.

6.5. Equipaments residencials

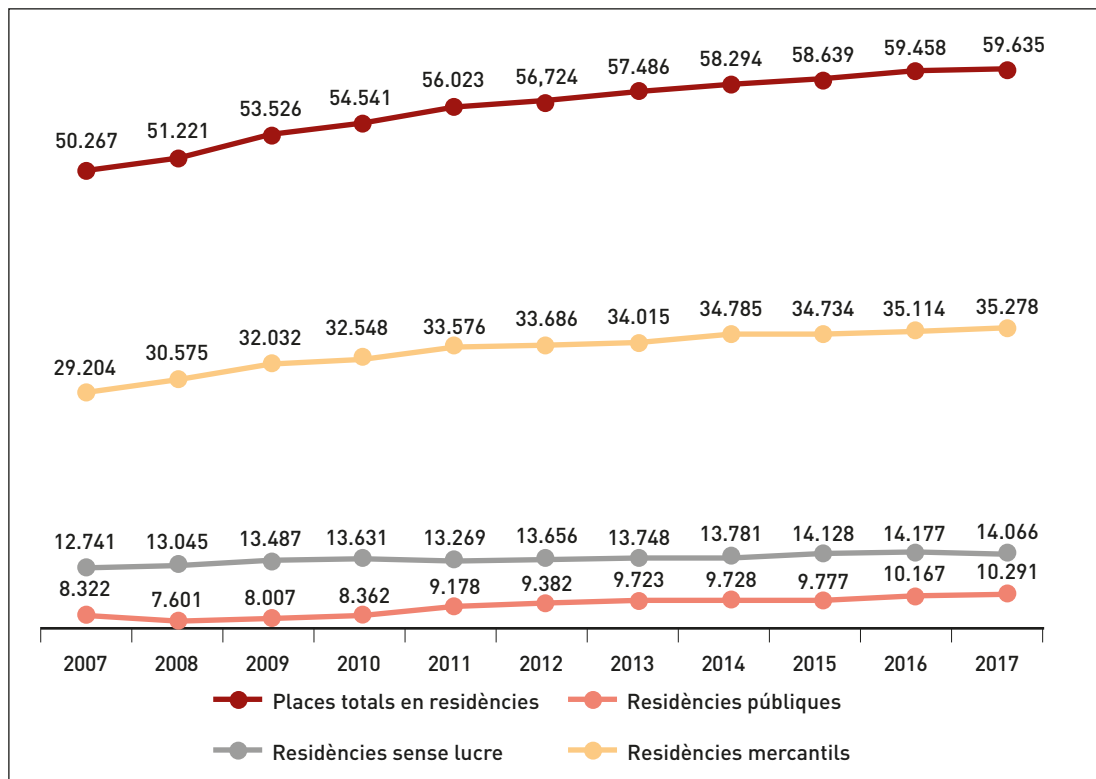
Definicions

Equipaments residencials per a gent gran | Nombre de places dels centres que ofereixen els serveis d'acolliment residencial de caràcter permanent o temporal per a persones grans. Aquests serveis adopten dues modalitats: llar residència (per a persones grans amb un grau d'autonomia suficient per a les activitats de la vida diària) o residència assistida (per a persones grans que necessiten atenció i supervisió constants).

Equipaments residencials per a infants i adolescents | La Generalitat de Catalunya disposa de tres tipologies d'equipaments residencials per a infants i adolescents: centre d'acolliment, centre residencial d'acció educativa (CRAE) i centre residencial d'educació intensiva (CREI). Els centres d'acolliment són els centres residencials per a l'atenció immediata i transitòria de l'infant i adolescent de zero a divuit anys que ha de ser separat del seu nucli familiar mentre es realitza el diagnòstic de la situació i es determina la mesura que cal aplicar. Els CRAE són la institució per a la guarda i educació dels menors als quals s'aplica la mesura d'acolliment simple en institució, d'acord amb la mesura que consti en l'informe previ dels equips tècnics competents. Ofereixen a l'infant o adolescent de zero a divuit anys un recurs alternatiu a un medi familiar inexistent, deteriorat o amb greus dificultats per cobrir les seves necessitats bàsiques. Els CRAE poden ser de titularitat pròpia de la Generalitat de Catalunya o pertànyer a una entitat d'iniciativa social concertada. Finalment, els CREI són un servei d'estada limitada que tenen com a objectiu donar resposta educativa i assistencial a adolescents i joves (de dotze a divuit anys i en situació de tutela per l'Administració de la Generalitat de Catalunya) que presenten alteracions conductuals que requereixen d'uns sistemes d'educació intensiva.

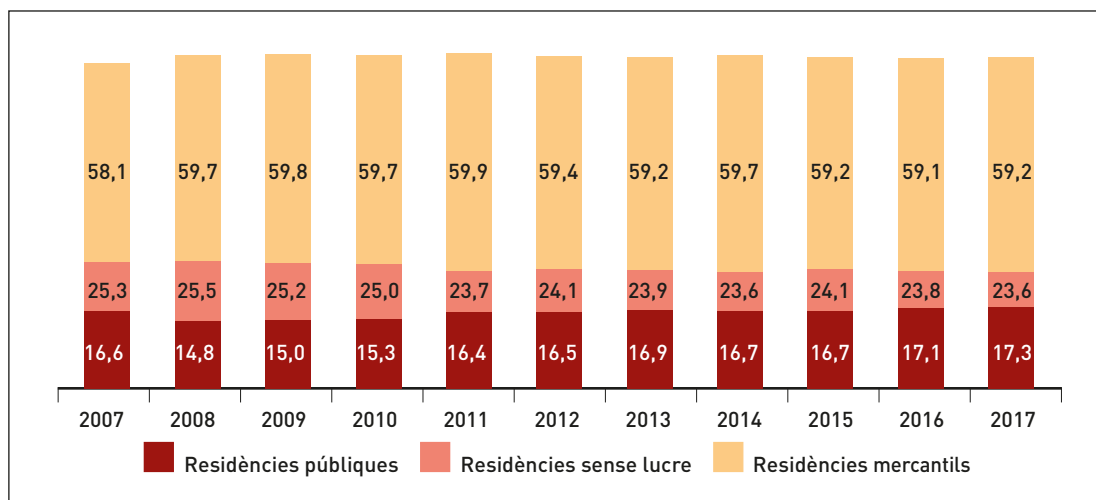
Equipaments residencials per a persones amb discapacitat | Nombre de places en centres residencials o llars residencials per a persones amb discapacitat. Els centres residencials ofereixen acolliment temporal o permanent i tenen una funció substitutòria de la llar, adequats per acollir persones amb un alt grau d'afectació que necessiten atenció i suport per a les activitats de la vida diària i que, per raons familiars, socials o de localització geogràfica, no poden viure a casa seva. Les llars residencials ofereixen acolliment temporal o permanent per a persones amb discapacitat amb autonomia per a les activitats de la vida diària, quan la seva permanència en la llar familiar ha esdevingut impossible o desaconsellable com a conseqüència de problemes derivats de la mateixa discapacitat, per manca de família o pel fet de no disposar de condicions sociofamiliars i assistència adequades.

Gràfica 45. Places en residències per a la gent gran a Catalunya, segons tipus de residències, 2007-2017



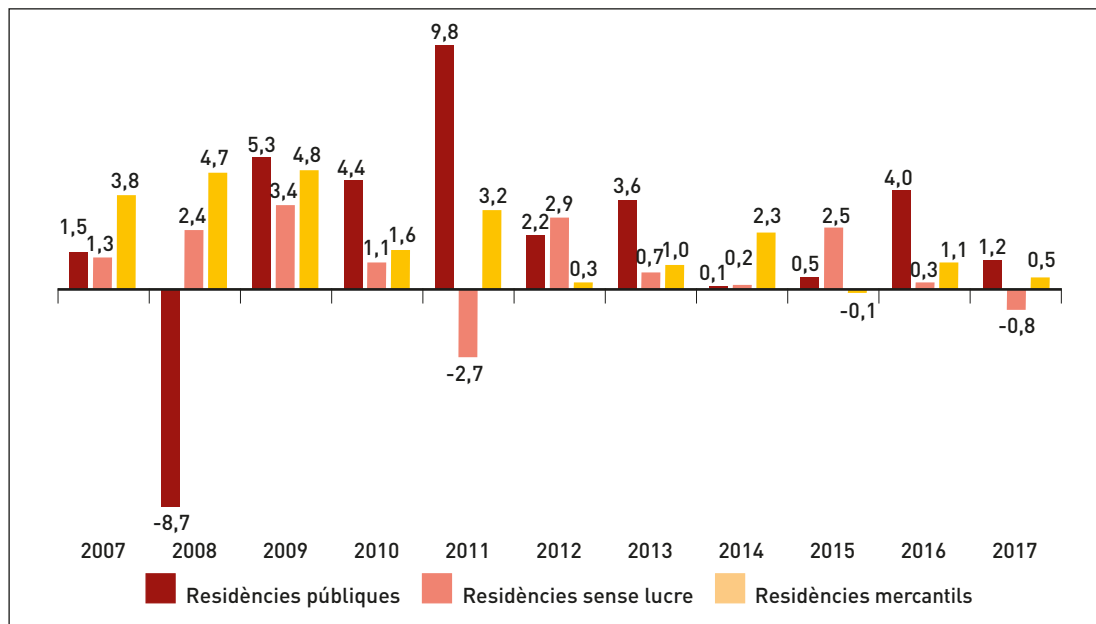
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Registre d'Establiments Socials)

Gràfica 46. Places en residències per a la gent gran a Catalunya, segons tipus de residències, 2007-2017 (%)



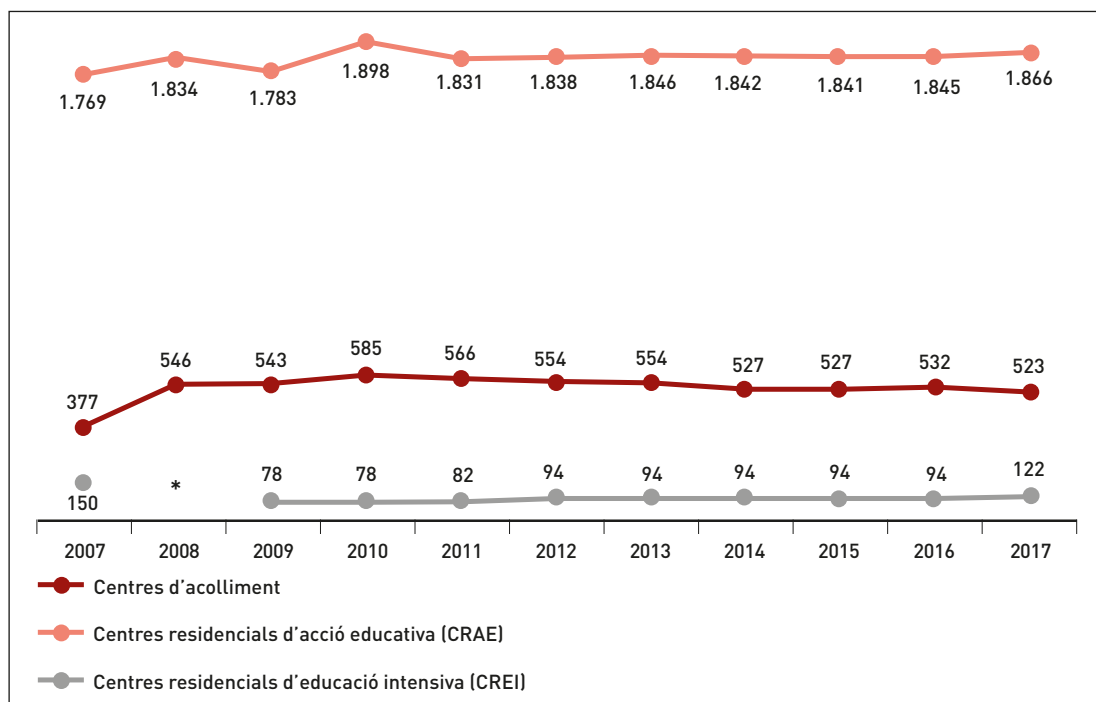
Font: Càlcul i elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Registre d'Establiments Socials)

Gràfica 47. Places en residències per a la gent gran a Catalunya, segons tipus de residències, 2007-2017 (variació anual, %)



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Registre d'Establiments Socials)

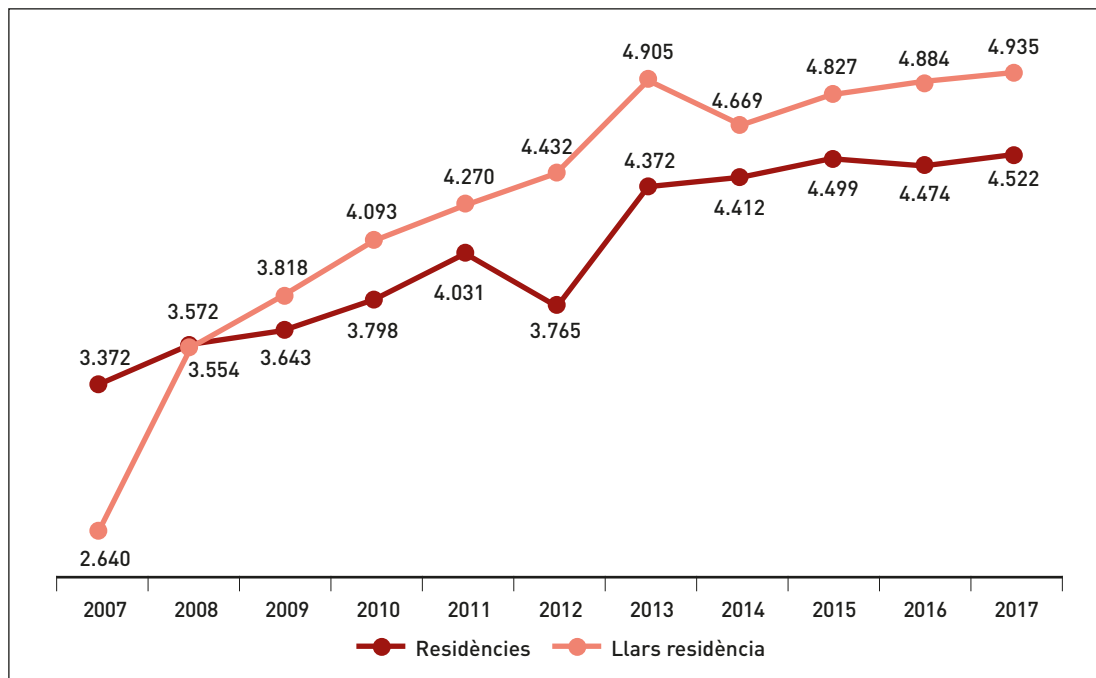
Gràfica 48. Places en equipaments residencials per a infants i adolescents a Catalunya, 2007-2017



* Dada confidencial, amb baixa fiabilitat o no disponible

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Registre d'Establiments Socials)

Gràfica 49. Places en equipaments residencials per a persones amb discapacitat a Catalunya, 2007-2017



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Registre d'Establiments Socials)

Anàlisi:

- Actualment a Catalunya gairebé un 60% (59,2%) de les places en residències per a gent gran són en residències mercantils, un 23,6% en residències sense ànim de lucre i només un 17,3% en residències públiques. La proporció s'ha mantingut al llarg de la darrera dècada tot i l'increment del nombre total de places: de 50.267 el 2007 a 59.635 el 2017. D'aquesta manera, de les gairebé 60 mil places actuals, 35.278 són privades, 14.066 en residències sense ànim de lucre i només 10.291 en residències públiques.
- Si bé el nombre total de places ha crescut molt lleugerament any rere any al llarg de l'última dècada (amb una variació anual mínima de +0,3% el 2017 i màxima el 2009 amb +4,5%), l'aposta per l'ampliació de la minsa disponibilitat de places públiques ha estat irregular. L'any 2008 destaca per una retallada de gairebé el 9% de les places públiques, que contrasta amb un increment del 5% de les mercantils el mateix any. La retallada pública es compensa amb un increment els tres anys següents (+5,3% el 2009, +4,4% el 2010 i, sobretot, +9,8% el 2011), en què les mercantils creixen de manera més modesta a nivell percentual però molt superior pel que fa a les places (+1.577 places públiques entre 2008 i 2011 vs. +3.001 places mercantils el mateix període). Els darrers tres anys hi ha hagut un augment similar de places públiques (+563 entre 2014 i 2017) i mercantils (+502), i més reduïda en residències no lucratives (+285).
- La manca de respostes a l'envelliment de la població i la insuficiència de les polítiques i equipaments és evident en contrastar els recursos públics disponibles amb la demanda de places. A Catalunya hi ha únicament 10.300 places públiques, mentre que hi ha més de 18.000 persones grans en llista d'espera.

ra per una d'aquestes places⁹. En el cas de Barcelona, l'espera per entrar a una residència pública és de 2 anys i mig (30,4 mesos); varia entre 13,6 mesos al districte de Ciutat Vella i 56 al de Sant Andreu. L'Ajuntament considera que **calen 2.780 places públiques més** per complir els objectius que es va marcar la Generalitat per al període 2008-2012¹⁰.

- Actualment hi ha **gairebé 9.500 places en equipaments residencials per a persones amb discapacitat** (4.935 en residències i 4.522 en llars residència). Totes dues tipologies d'equipaments han incrementat notablement el volum de places els darrers 10 anys, partint de 6.000 el 2007.
- En el cas d'**infants i adolescents**, es disposa de **gairebé 2.500 places en equipaments residencials** (1.866 en CRAE, 523 en centres d'acolliment i 122 en CREI), que s'han mantingut estables la darrera dècada (increment de 215 places).

9. Vegeu '18.000 persones grans, en llista d'espera per entrar en una residència a Catalunya', al web de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (31 de gener de 2019): <https://www.ccma.cat/324/18-000-persones-grans-en-llista-despera-per-entrar-en-una-residencia-a-catalunya/noticia/2901126/>

10. Vegeu 'Més de 30 mesos per entrar a la residència pública', al diari Ara (6 de juliol de 2018): https://www.ara.cat/societat/Sant-Andreu-esperar-quatre-residencia_0_2046395488.html